

VALLISAAREN JA KUNINKAANSAAREN YLEISSUUNNITELMA

VALLISAAREN JA KUNINKAANSAAREN
YLEISSUUNNITELMA

ESIPUHE

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kehittämisessä turvataan luonto- ja kulttuuriarvot sekä luodaan edellytykset saarten kestäväälle ja modernille vapaa-ajan ja matkailukäytölle

Kädessänne on Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kehittämisen maankäytön yleissuunnitelma. Tämä on yksi etappi matkalla siihen, että Metsähallituksen luontopalvelut voi avata vuonna 2016 Helsingin edustalle uuden upean luonto- ja kulttuurikohteen. Vain puoli tuntia Kauppatorilta sijaitsevat Vallisaari ja Kuninkaansaari ovat luonto- ja kulttuuriarvoiltaan ainutlaatuinen kohde, jossa monimuotoinen luonto ja ainutlaatuinen vuosisatainen sotahistoria avautuvat pääkaupunkiseutulaisten virkistyskeitaaksi ja vetovoimaiseksi matkailukohteeksi.

Metsähallituksen luontopalvelut hoitaa kaikkia Suomen kansallispuistoja, ja tästä työstä on kertynyt runsaasti kokemusta luonto- ja kulttuuriperintöarvojen ja matkailupalvelujen yhteensovittamisesta. Kuten kansallispuistoissa, myös Vallisaaresa ja Kuninkaansaareissa luonto- ja kulttuuriperintöarvot ovat kohteen suojelun perusta ja vetovoimatekijä. Niinpä niitä ei aiota eikä haluta vaarantaa.

Vallisaari ja Kuninkaansaari poikkeavat kansallispuistoista siinä, että kyse on pienialaisemmasta kaupungin lähiluontokohteesta, jossa on mahdollista yhteen sovittaa luontoarvojen suojelu ja matkailupalvelujen tuotanto pienemmällekin alueelle. Koko alueesta on tulossa kuitenkin luonnonsuojelualue, mutta Vallisaaren koillis-kulmaan elvytetään ”Vallisaaren kylä”, johon matkailupalvelut ja vapaa-ajan palvelut sijoitetaan.

Toisin kuin suuri osa Vallisaarta ja Kuninkaansaarta tämä kylä ei ole neitseellistä luontoaluetta, vaan ”Vallisaaren kylän” alueella on jo vuosisatojen varrella ollut kymmeniä rakennuksia, joiden perinteen jatkoksi luomme nyt uuden historiallisen kerroksen. Sinne, missä aiemmin sijaitsivat puolustusvoimien henkilökunnan asunnot, työpaikat ja lasten koulut, suunnitellaan nyt vapaa-ajan käyttöä, työtiloja ja tapahtumapaikkoja.

Kilpailutuksen jälkeen pyysimme WSP Finland Oy:ta, alikonsulttinaan Verstas Arkkitehteja, laatimaan Vallisaaren ja Kuninkaansaaren maankäytön yleissuunnitelman, jossa painopisteenä oli pohtia erityisesti edellä mainitun Vallisaaren kylän

mahdollisuuksia kestäväen luontomatkailun ja vapaa-ajan käytön näkökulmasta. Niinpä tässä esitelty maankäytön yleissuunnitelma keskittyy Vallisaaren rakennettuun ympäristöön ja matkailu- ja vapaa-ajan käyttöön. Tämä ei kuitenkaan ole koko Vallisaaren tulevaisuuden kuva: Vallisaaren ja Kuninkaansaaren luonto- ja kulttuuriarvoja on kartoitettu jo usean vuoden ajan, ja virkistys- ja matkailukäytön suunnittelu tapahtuu lepakoiden, perhosten ja arvokkaiden sotahistoriallisten kohteiden ehdoilla.

Jo pinta-ala kertoo paljon: ”Vallisaaren kylä” on 15 % Vallisaaren pinta-alasta. Lopuosaa jää luonnon- ja kulttuuriperinnön ainutlaatuisiksi luonnontilaiseksi keitaaksi.

Vallisaari avautuu keväällä 2016. Retkeilijöitä odottavat tänä ensimmäisenä vuonna hyvin opastetut ja turvalliset reitit, kuivakäymälät, yhteistyöyrityksen kahvila, retkisatama ja opaspalvelut. Saareen pääsee vesibussilla Kauppatorilta.

Vastavalmistunut maankäytön yleissuunnitelma katsoo kuitenkin kauemmas tulevaisuuteen varmistaen, että

- Vallisaari vastaa kutsuun edistää kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia luonnossa liikkumisen avulla,
- Vallisaari tarjoaa työ- ja elinkeinomahdollisuuksia sekä lisää Helsingin saariston matkailullista vetovoimaa,
- saaret säilyttävät arvokkaimman vetovoimatekijänsä eli luonto- ja kulttuuriarvot.

Nämä tavoitteet vastaavat sekä hallitusohjelman tavoitteita että Helsingin kaupungin strategiaa.

Suunnitelmiamme toteuttamisessa emme ole – emmekä voi tai halua olla – yksin. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kehittämiseen on saatu valtion budjettirahoitusta. Helsingin kaupunki on merkittävä yhteistyökumppanimme Vallisaaren infran ja matkailupotentiaalin kehittämisessä. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto on myös osallistunut tämän yleissuunnitelman laadintaan yhdessä muiden kumppanimme kanssa. Ensimmäinen yhteistyöyritys on valittu luotsaamaan Vallisaarta kohti vuoden 2016 avaamista. Uusia kumppaneita, rahoittajia ja yrityksiä etsitään Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kehittämiseksi käsissänne olevan yleissuunnitelman pohjalta ponnistaen.

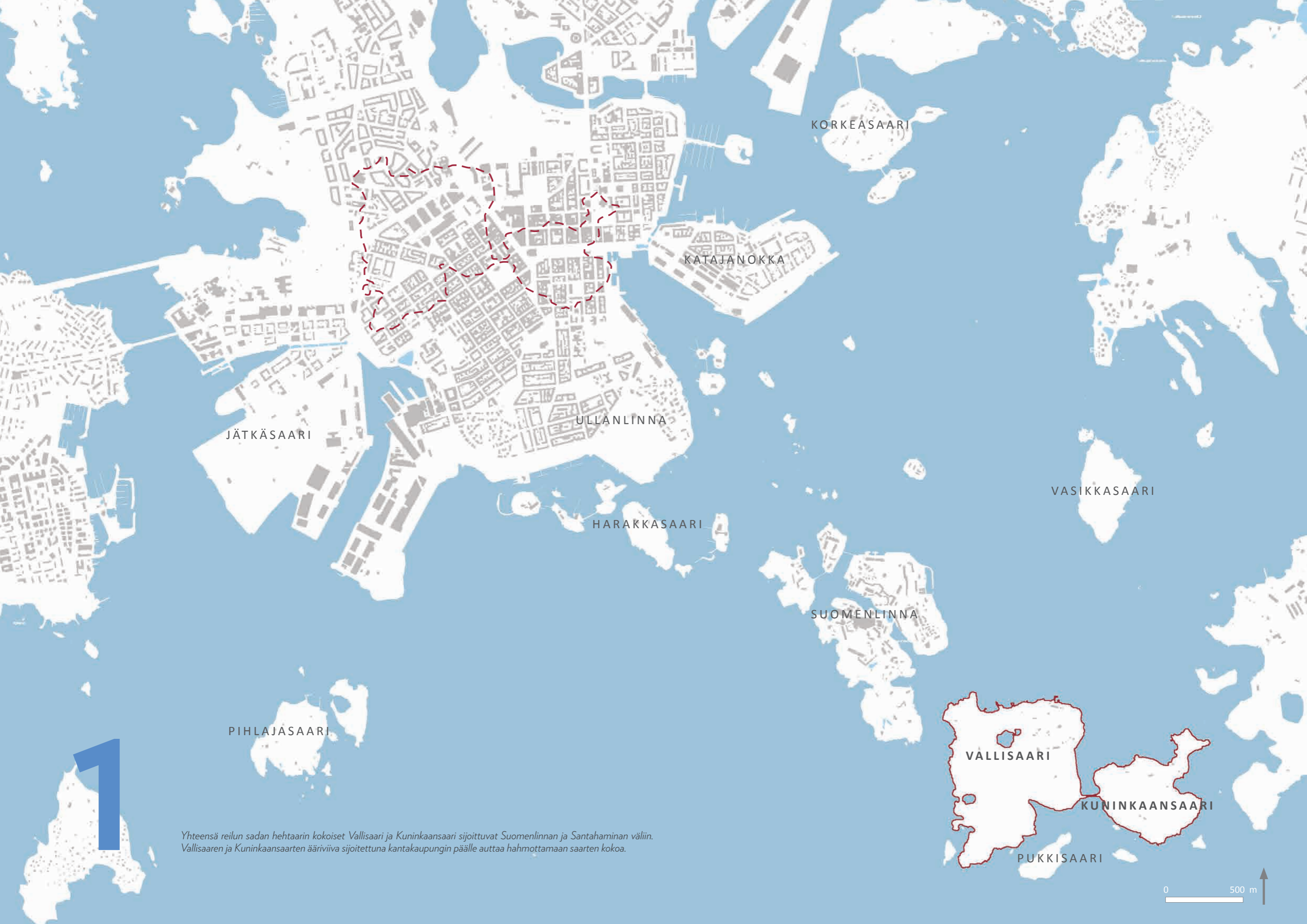
Yhteistyötä kanssanne odottaen,

*Rauno Väisänen
luontopalvelujohtaja
Metsähallituksen luontopalvelut*

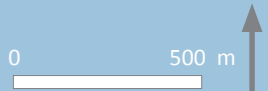
SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	9	6. OSA-ALUESUUNNITELMAT	41
Työn tausta ja lähtökohdat	9	VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA	43
Työn tavoitteet	9	Kylän kehittämisen lähtökohdat	43
Työn sisältö	9	Toiminnot	44
Työryhmä ja yhteistyö	9	Täydennysrakentaminen	47
		Keskusrakennukset	49
2. SAARTEN HISTORIAA	11	Keskusaukio	51
Ruotsin vallan aika	13	Majoitusalue	52
Venäjän vallan aika	13	Viheralueet, aukiot ja pihat	53
Itsenäisyyden aika	13	Reitit	54
Historian kerrostumat maisemassa	15	Kukinsalmen satama ja rannat	55
3. MAISEMA-ANALYYSI	19	VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE	57
Maaperä	21	”Linnoitusraitti”	59
Topografia	21	Ravintolaluolat	61
Maiseman vyöhykkeet	21		
Rantatyyppit	21	KUNINKAANSAAREN POHJOISOSA	63
Maisemakuva	21	Pohjoisosan elämysmajoitus	64
Kasvillisuus ja eläinlajisto	21	Kuninkaansaaren rannat	65
4. SAARTEN PROFILOINTI	23	KUNINKAANSAAREN ETELÄOSA	67
Nykyisiä vetovoimatekijöitä	25	Hiljentymisen paikat	68
Toiminnalliset teemat	27		
Visio, vetovoimatekijät 2035	28	7. KOHTI KESTÄVÄÄ TOTEUTUSTA	71
		Kestävyys toiminnan kehittämisen keskiössä	72
5. KOKO ALUEEN YLEISSUUNNITELMA	31	Saarten liiketoimintamahdollisuudet	74
Toiminnalliset osa-alueet	33	Saarten käyttöönoton ja palvelurakenteen toteuttamisen vaiheet	74
Yleissuunnitelmapiirustus	34		
Rakeisuus	35	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	76
Maanalaiset tilat	36		
Reitistöt	38	Liite 1: Kestävyysskriteeristö	
Viheralueet	39		

1

Yhteensä reilun sadan hehtaarin kokoiset Vallisaari ja Kuninkaansaari sijoittuvat Suomenlinnan ja Santahaminan väliin. Vallisaaren ja Kuninkaansaarten ääriviiva sijoitettuna kantakaupungin päälle auttaa hahmottamaan saarten kokoa.

JOHDANTO

Työn tausta ja lähtökohdat

Vallisaari ja Kuninkaansaari sijaitsevat Kruunuvuorenselän eteläisellä reunalla Santahaminan ja Suomenlinnan välissä. Ne muodostavat noin 100 hehtaarin kokoisen saariparin vain neljän kilometrin päässä Helsingin Kauppatorilta.

Saaret kuuluivat olennaisena osana Venäjän vallan aikaiseen Viaporin linnoitukseen. Itsenäisyyden aikana saaret ovat olleet puolustusvoimien hallinnassa. Armeijan toimintojen lisäksi Vallisaaren muodostui suurimmillaan jopa parin sadan asukkaan kylä. Vakituksista asukkaista viimeiset muuttivat pois vuonna 1996, jonka jälkeen saaret ovat olleet varsin vähäisessä käytössä. Puolustusvoimat ilmoitti luopuvansa saarten hallinnasta vuonna 2008.

Helsingin valmisteilla olevaan yleiskaavaan liittyvässä *Mereellinen Helsinki* -teemakartassa Vallisaari ja Kuninkaansaari on osoitettu virkistys- ja matkailupalveluiden alueeksi. Saarten avautuminen antaakin erinomaisen mahdollisuuden saariston ja koko pääkaupunkiseudun matkailun sekä virkistyskäytön kehittämiseen.

Metsähallitus valmistelee saarten tulevaisuutta ja käyttöönottoa. Näin vuosisatojen historia linnakesaarina saa päätöksensä ja suljetut sotilassaaret avautuvat yleisölle vuonna 2016.

Saaret ovat harvinaislaatuinen kokonaisuus. Niiden kulttuuriympäristö-, maisema- ja luontoarvot ovat mittavat. Pääasiassa 1800-luvun loppupuolelta peräisin oleva venäläinen linnoitus muodostaa kansainvälisesti merkittävän kokonaisuuden. Luonnostaan vaihtelevan topografian, kulttuuri-vaikutteiden ja viimeisten vuosikymmenten hiljaiselon vaikutuksesta on syntynyt luontoarvoiltaan valtakunnallisesti harvinaislaatuinen ympäristö. Saarten harvinaislaatuiset ominaispiirteet ja arvot ovat vetovoimaisia tekijöitä saarten tulevan käytön näkökulmasta.

Työn tavoitteet

Tämä yleissuunnitelma on pitkän tähtäimen visiomainen suunnitelma. Työn tarkoituksena on luoda kehukset alueen tulevalle kehittämiselle ja toimia saarten jatkosuunnittelun pohjana erityisesti käynnistynyttä asemakaavoitusta silmällä pitäen. Saaret tulevat rakentumaan vaiheittain pitkän ajan kuluessa. Suunnitelman ideoiden ja maankäytön ratkaisujen on mahdollista konkretisoida asemakaavoituksen ja tarkentuvan jatkosuunnittelun myötä sekä laajan yhteistyön ja kumppanuuksien kautta.

Saarten vetovoimaisuus lähtee luonnosta ja linnoituksesta, mutta lisäksi alueelle tarvitaan uusia toimintoja. Saarista on tavoitteena kehittää kävijän kannalta monipuolinen ja veto-voimainen palvelukokonaisuus. Työn tavoitteena on löytää saarille sen erityispiirteisiin perustuva ja niitä kunnioittava vahva profiili ja toteutuskelpoisia toiminnallisia konsepteja.

Tärkeänä lähtökohdana on ollut alueen arvojen tunnistaminen ja vaaliminen. Tuleva toiminta on tärkeää sovittava alueelle sen ominaispiirteitä ja arvoja vaalien.

Kestävyyssnäkökulmat huomioiva suunnittelu on ollut työssä tärkeä tavoite. Kestävyyssnäkökulmat on huomioitu suunnittelun eri tasoilla – aina toimintojen laadusta tarkempaan suunnitteluratkaisuihin. Työn aikana on laadittu kestävyyskriteeristö, joka on ohjannut paitsi yleissuunnitelman laadintaa, mutta jonka tarkoitus on luoda kehyksiä jatkosuunnitteluun.

Työn sisältö

Työn lopputuloksena on laadittu tämä loppuraportti, joka pitää sisällään seitsemän lukua. Tämän ensimmäisen *Johdanto*-luvun jälkeen perehdytään alueen historiaan, luodaan yleiskatsaus historian vaiheisiin ja maiseman historiaan. Kolmannessa luvussa käsitellään saarten nykytilaa maisema-analyysin avulla.

Neljännessä luvussa Vallisaarta ja Kuninkaansaarta on tarkasteltu laajemmassa kontekstissa osana saaristoa, analysoitu alueen nykyisiä vetovoimatekijöitä sekä laadittu teemakartasto. Saarten tulevaisuutta visioidaan kahdenkymmenen vuoden perspektiivistä eri teemojen näkökulmista.

Koko alueen yleissuunnitelmassa esitellään saarten maankäytön osa-alueet ja koko alueen yleissuunnitelma eri teemojen valossa, joita ovat täydennysrakentaminen, olemassa olevien luolien uudiskäytön analysointi ja ideat sekä reitistöt ja viheralueet.

Koko alueen suunnitelman lisäksi käsitellään neljää tarkempaa osa-aluetta luvussa kuusi. Osa-alueita tarkastellaan tarkennettujen suunnitelmapiiirustusten, näkymäkuvien ja ideakuvaston avulla.

Viimeisessä luvussa esitellään työn aikana laadittu kestävyyskriteeristö, joka ohjaa tämän työn lisäksi jatkossa tarkentuvaa suunnittelua. Saarten käyttöönottoa on tarkasteltu myös liiketoiminnan näkökulmasta. Saarten käyttöönotto tapahtuu vaiheittain ja viimeisestä luvusta löytyy lisäksi esitys saarten käyttöönoton vaiheistuksesta.

Työryhmä ja yhteistyö

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren yleissuunnitelma laadittiin konsulttityönä Metsähallituksen toimeksiantamana kevään ja kesän 2015 aikana. Pääkonsulttina työssä toimi WSP Finland Oy ja alikonsultteina Versta Arkkitehdit ja Tmi Lauri Putkonen.

Työryhmä koostui seuraavasta monialaisesta asiantuntijajoukosta:

Hanna Hannula, maisema-arkkitehti, projektipäällikkö, WSP
Teemu Holopainen, arkkitehti, maankäyttö, WSP
Juho Manka, arkkitehti, maankäyttö, WSP
Karoliina Saarniaho, MSc., kestävä kehitys, WSP
Tuomas Santasalo, KTM, investointitalous, WSP
Mari Siikonen, teollinen muotoilija, toimijatyöpaja, WSP
Terhi Tikkanen-Lindström, arkkitehti, erityisasiantuntija, WSP
Tuomas Vuorinen, arkkitehti, visualisointi, WSP
Daniela Rosqvist, maisema-arkkitehti, avustava suunnittelija, WSP
Ilkka Salminen, arkkitehti, rakennusarkkitehtuuri, Versta Arkkitehdit
Pyry Kantonen, arkkitehti, rakennusarkkitehtuuri, Versta Arkkitehdit
Lauri Putkonen, kulttuuriympäristöasiantuntija, Tmi Lauri Putkonen

Yleissuunnitelmaa on laadittu tiiviissä yhteistyössä työtä ohjanneen projektiryhmän kanssa. Projektiryhmän muodostivat konsultin, Metsähallituksen ja Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston edustajat.

Kevään aikana projektiryhmän kokouksiin osallistuivat seuraavia Metsähallituksen asiantuntijoita:

Minttu Perttula, projektipäällikkö
Jouni Aarnio, aluepäällikkö

Tuomo Häyrinen, erikoissuunnittelija, alueiden hallinta
Henrik Jansson, arkeologi
Hanna-Leena Keskinen, suojelubiologi
Matti Määttä, aluejohtaja
Päivi Rosqvist, viestintäpäällikkö
Tom Selänniemi, johtaja, Luontokeskus Haltia
Mikko Tiira, kehittämisspäällikkö
Erkki Virolainen, puistonjohtaja

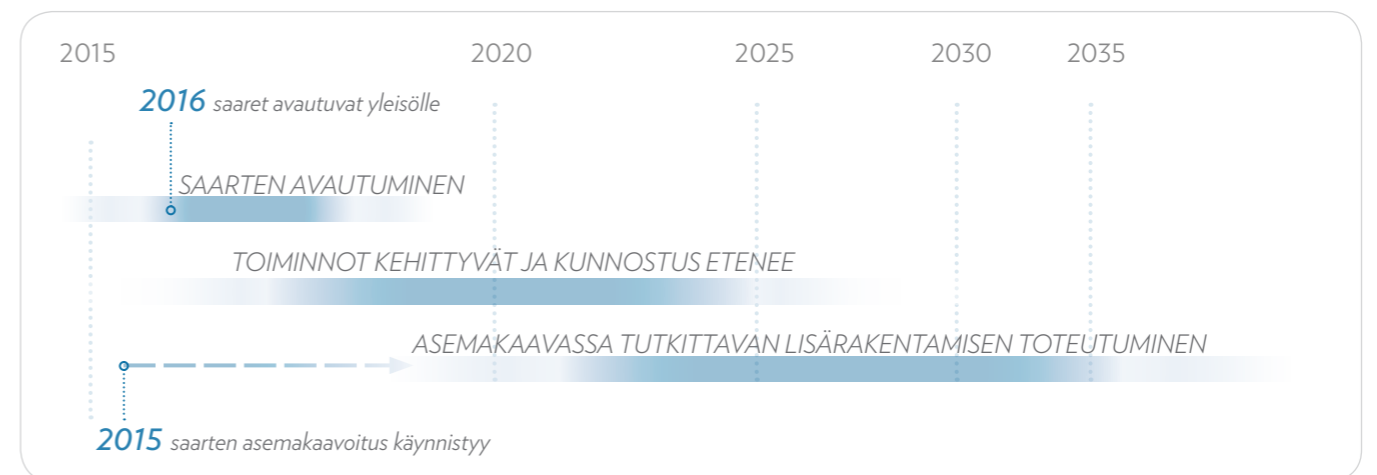
Kaupunkisuunnitteluviraston edustajina projektiryhmässä toimivat:

Janne Prokkola, kaavoitus
Jouni Heinänen, kaavoitus, maisema
Riitta Salastie, kaavoitus, kulttuuriympäristö
Taneli Nissinen, kaavoitus, liikenne

Työn aikana pidettiin lähtökohtapalaveri Museoviraston kanssa sekä yhdessä kokouksessa keskusteltiin Suomenlinnan hoitokunnan edustuksen kanssa.

Kevään aikana järjestettiin yksi työpaja, johon osallistuivat muun muassa mahdollisia tulevia toimijoita ja Helsingin kaupungin edustusta eri virastoista. Työpajan antia hyödynnettiin esimerkiksi saarten tulevan käytön teemoja ja visiota työstettäessä.

Työn aikana on käyty keskustelua lisäksi Helsingin kaupungin elinkeino- ja matkailupuolen sekä Helsingin yrittäjien kanssa.

Suuntaa-antava aikajana käyttöönoton vaiheistuksesta. (Saarten käyttöönoton vaiheita kuvataan tarkemmin sivuilla 74-75.)

2

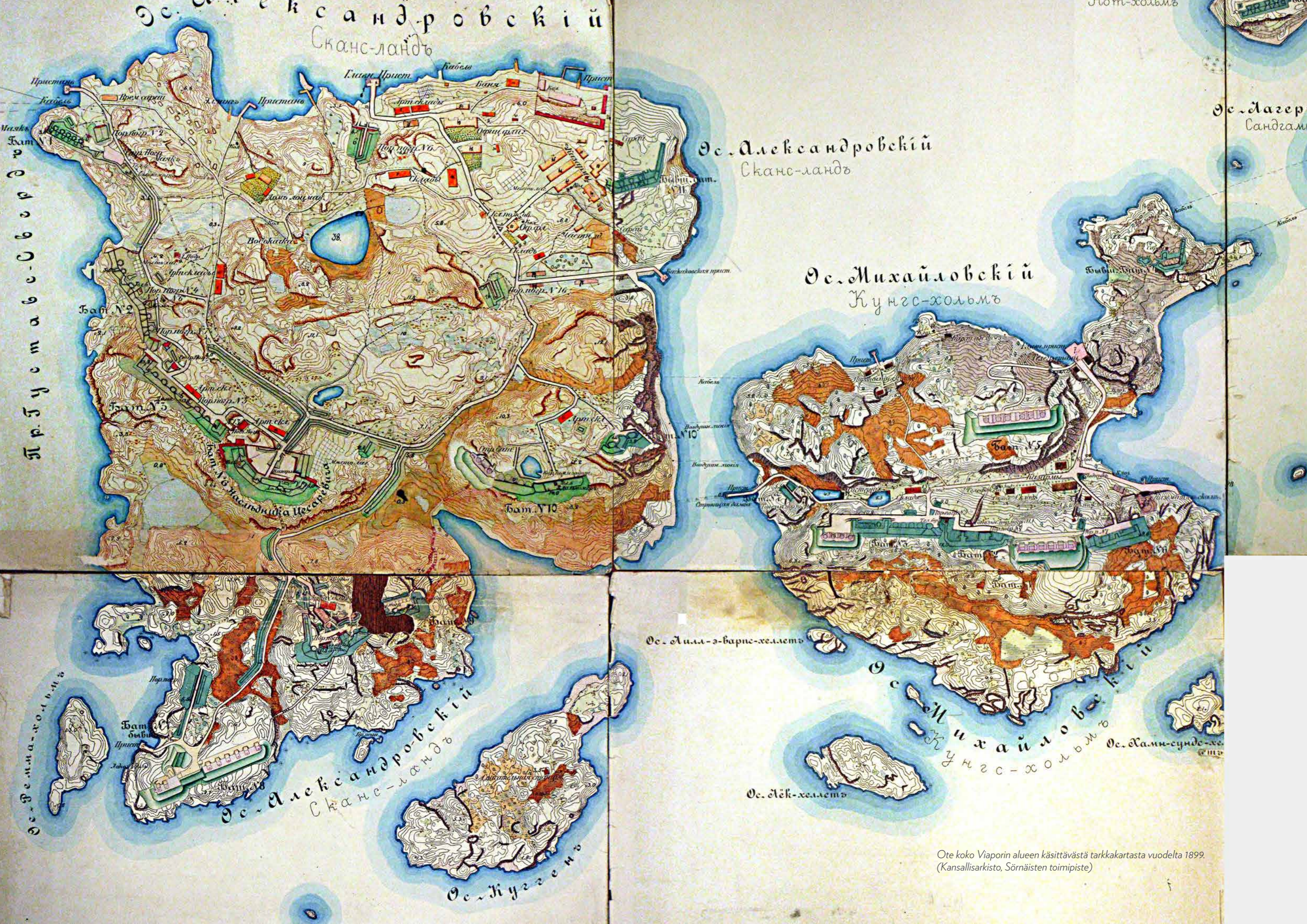

Saarten historiaa

Vallisaarella ja Kuninkaansaarella on takanaan monivaiheinen historia linnakesaarina, niin ruotsalaiselta, venäläiseltä kuin itsenäisyyden ajalta.

Historia on vahvasti läsnä saarilla. Saarten maisemassa on näkyvillä historian eri ajanjaksojen kerrostumia. Nyt alkava uusi ajanjakso jättää omat merkinsä saarten historian kerrosten joukkoon.

Saarten suunnittelussa on tärkeää hahmottaa historian ajanjaksot ja niiden vaikutukset maisemassa. Kulttuuriympäristön ominaispiirteet ja arvot on tärkeä tunnistaa, jotta ne voidaan huomioida uutta suunniteltaessa.

Ос. Александровскій
Сканс-ландъ

Ос. Александровскій
Сканс-ландъ

Ос. Михайловскій
Кунгс-хольмъ

Пр. Труста-Сверд

Ос. Лагер
Сандгамъ

Ос. Велма-хольмъ

Ос. Александровскій
Сканс-ландъ

Ос. Куггемъ

Ос. Аил-э-варне-хеллетъ

Ос. Аек-хеллетъ

Ос. Михайловскій
Кунгс-хольмъ

Ос. Хамп-сунде-хеллетъ

Ote koko Viaporin alueen käsittävästä tarkkakartasta vuodelta 1899.
(Kansallisarkisto, Sörnäisten toimipiste)

Ruotsin vallan aika

Skanslandet tiedetään olleen Vallisaaren varhaisimpia nimiä. Nimen kantasanana on skanssi, jolla tarkoitetaan vallien suojaamaa kenttälinnoitetta. Vallisaarella mahdollisesti jo 1550-luvulla rakennettu skanssi sijaitsi saaren luoteiskolkassa Kustaanmiekansalmen varrella. Linnoitteita uusittiin 1600-luvun keskivaiheilla, mahdollisesti Johan von Rodenburgin johdolla. Linnakkeesta ei ole toistaiseksi havaittu maastossa jälkiä. On selvää, että saarella on ollut kuitenkin vaatimaton maalinnoitus sillä tuskinpa sitä muutoin olisi nimetty Skanslandetiksi. Saaren makean veden lammethan antoivat hyvät edellytykset linnoitustoiminnalle.

Vuonna 1747 tykistöön everstilutnantti Augustin Ehrensvärdin johdolla tehtiin suurisuuntaiset linnoitussuunnitelmat Helsingin edustalle. Viaporin linnoittamisen yhteydessä Kustaanmiekansalmen vastarannalle rakennettiin 1770-luvulla pieni redutti, mutta muutoin saari jäi kuitenkin linnoittamatta. Tämä johti ankaraan kritiikkiin Ehrensvärdiä kohtaan. Kuningas Adolf Fredrik tutustui kesällä 1752 linnoitustöihin ja oli tyytymätön Vallisaaren vähäiseen linnoittamiseen.

Vallisaaren tiedetään toimineen Suomenlinnan huoltoasarina, jossa muun muassa laidunnettiin karjaa ja kerättiin polttopuita. 1700-luvun keskivaiheilta alkaen luotsit toimivat saarilla. Luotseilla oli luotsitupa myös Kuninkaansaarella, mutta varsinainen luotsikylä syntyi Vallisaaren pohjoisrannalle. 1700-luvun loppupuolella saarella toimi myös viinanpolttimo.

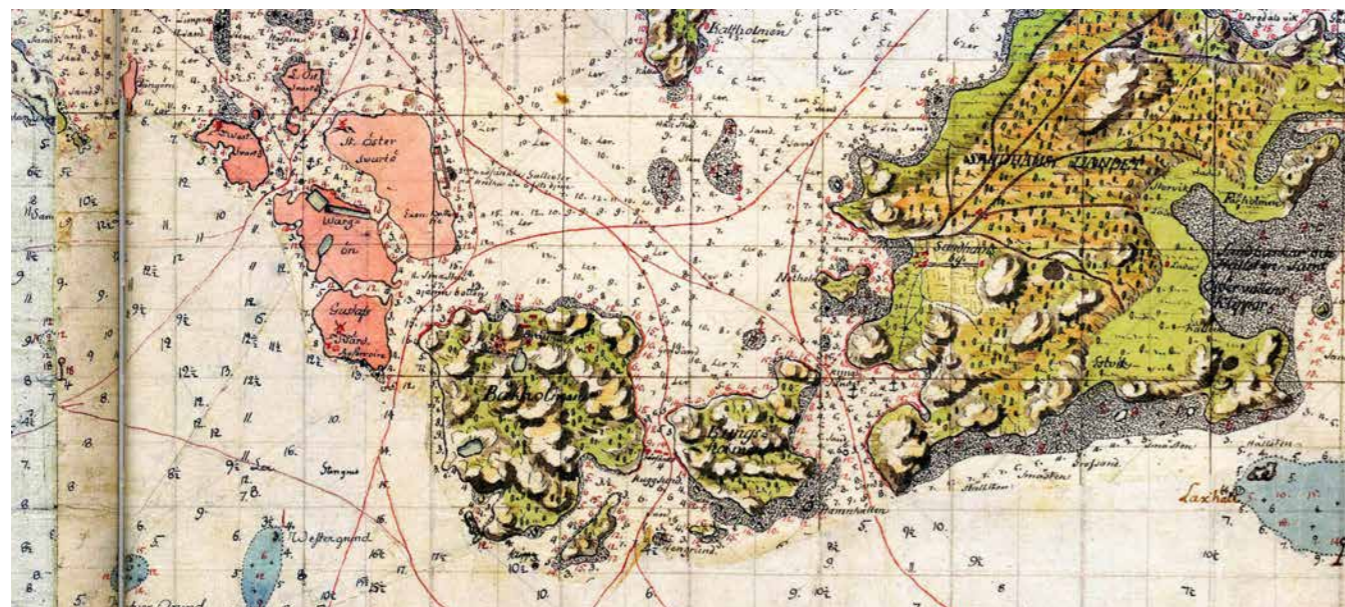
Venäjän vallan aika

Vallisaaren linnoittamisen laiminlyönti kostautui vuonna 1808 venäläisten piirittäessä Viaporin. He sijoittivat Vallisaarelle kymmenittäin tykkeitä. Viapori antautui piirityksen alaisena venäläisjoukoille. Linnoituksen komendantti C. O. Cronstedt luovutti linnoituksen ja saaristolaiivaston venäläisille toukokuussa 1808.

Viaporista muodostui nopeasti tärkeä turva Pietarin puolustukselle. Viaporin linnoitus todettiin puolustukseltaan puutteelliseksi, etenkin Vallisaaren osalta. Tilanteen korjaamiseksi tehtiin kunnianhimoinen parantamissuunnitelma, mutta vasta 1853 käynnistynyt Krimin sota aloitti Viaporin puolustusvalmistelut. Päälinnoituksen lähisaarille, muun muassa Vallisaareen ja Kuninkaansaaren nousi maarakenteisia pattereita.

Vuonna 1854 englantilais-ranskalainen laivasto purjehti Itämerelle ja pommitti Pohjanlahden rannikkokaupunkeja tuhoten mm. Bomarsundin linnoituksen. Helsingin ja Viaporin varustelu kiihtyi entisestään. Elokuussa 1855 liittoutuneet purjehtivat Viaporin edustalle. Linnoitus kärsi laajoja tuhoja, mutta liittoutuneiden joukot eivät yrittäneet maihinnousua eivätkä linnoituksen valloitusta. Sodan jälkeen Viaporin linnoitus todettiin jälleen kerran vanhentuneeksi.

Sodan jälkeen linnoitusta alettiin vahvistaa ensimmäisillä kasematein varustetuilla linnoituslaitteilla. Työt aloitettiin nk. koekasemateilla, joissa erilaisia holvaustapoja vertailtiin. Vallisaaren uudet patterit saatiin pääosin valmiiksi vuoteen 1862 mennessä. Asetekniikan nopean kehittymisen vuoksi kasemattipatterit vanhentuivat jo alle vuosikymmenessä, kun ne todettiin olevan liian ahtaita uusille tykeille. Lisäksi tili- ja

Ote Kuninkaallisesta merikartastosta vuosilta 1791–1796. Vallisaaren pohjoisosassa näkyy luotsikylän rakennuksia. (Harju & Tiilikainen (toim.) 2009: Kuninkaallinen merikartasto 1791-1796)

kivirakenteet eivät olleet enää tarpeeksi kestäviä aiempaa tehokkaampia tykkeitä vastaan. Viaporin linnoituksen uudet tykit päätettiin lopulta sijoittaa kasemattipattereiden sijaan avonaisille pattereille. Vuonna 1870-luvulla aloitettiin koko linnoituksen pattereiden uudistustyöt. Vallisaarella tulevalle Aleksanterinpatterilla, patteri 6:lla, ryhdyttiin ensimmäisenä muutostöihin. Kasemattipatteria alettiin uudistaa puolustuskasarmikäyttöön.

1890-luvulla aloitettiin linnoituslaitteiden laajat betonointityöt. Pomminvarmojen ammusvarastojen ja ruutikellareiden rakentaminen saatiin suurelta osin valmiiksi vuosina 1895–1900. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren patterit saivatkin pitkälle nykyisen ulkoasunsa 1900-luvulle tultaessa.

1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä Viaporin linnoituksen sotilaallinen merkitys väheni. Yhtenäisten linnoitusmuurien turvaamat linnoitukset menettivät yleisesti merkitystään. puolustuksen painopiste siirtyi merelle päin.

Vuonna 1906 syttynyt Viaporin kapina nosti Vallisaaren ja Kuninkaansaaren tapahtumien ytimeen. Kapinalliset valtasivat saaret ja tulittivat tykeillä muun muassa Santahaminaa. Sieltä ammuttiin puolestaan osuma Kuninkaansaaren ruutivarastoon, minkä seurauksena kuoli kymmenittäin kapinallisia.

Ensimmäisen maailmansodan alla Vallisaaren pattereita modernisoitiin betonisiksi ja saaren keskelle rakennettiin betoninen täydennysruutikellari. Maailmansodan aikana valmistui upseeriston tiilinen kasarmi sekä joukko varstorakennuksia.

Ote Viaporin linnoituksen pohjapiirustuksesta muutamia vuosia Krimin sodan jälkeen vuodelta 1859. (VIK YA 214)

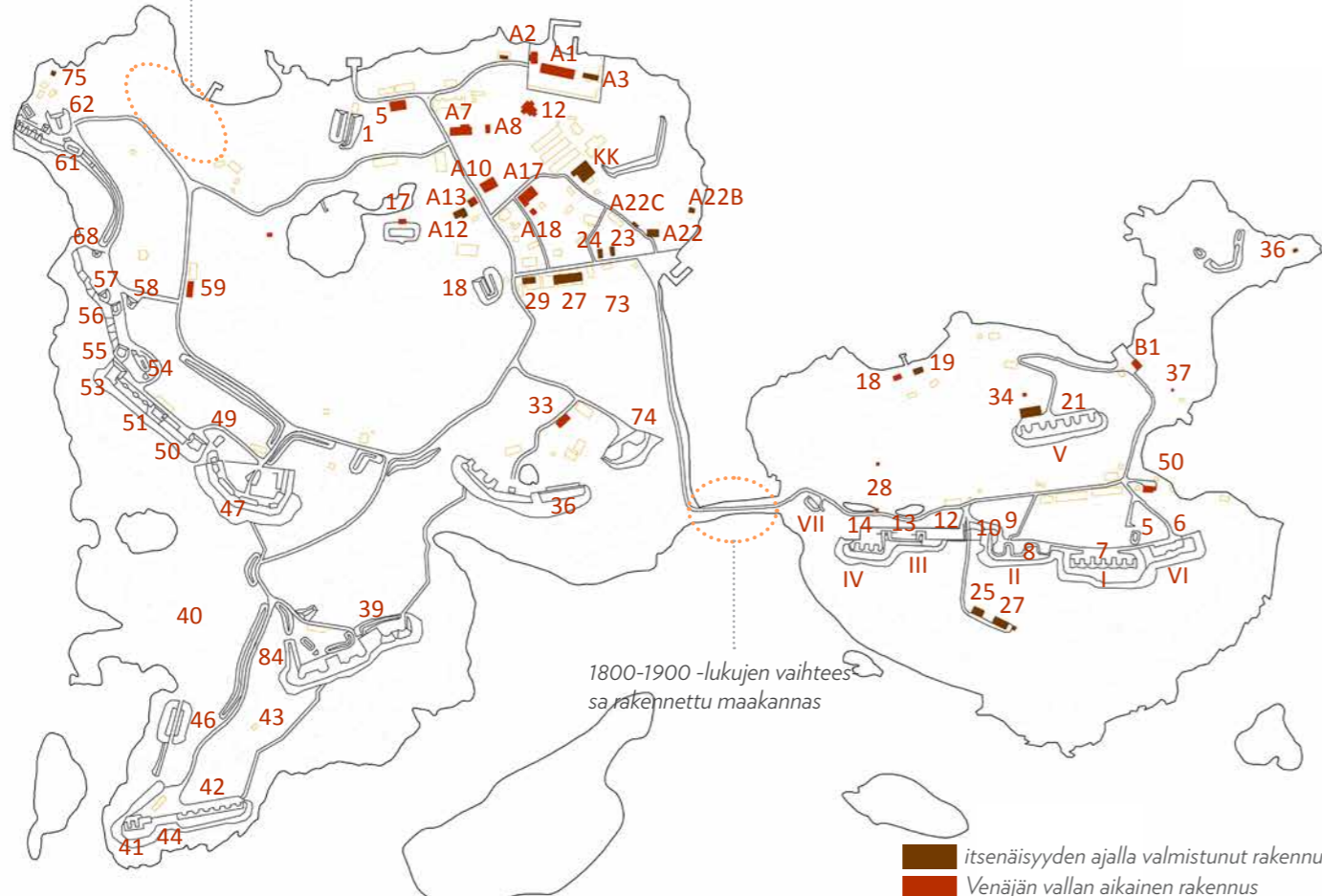
Itsenäisyyden aika

Saarten historia armeijan alueena jatkui itsenäisyyden aikana. Vallisaarella ja Kuninkaansaarella alkanut asevarasto- toiminta on jatkunut saarilla aivan viime vuosiin asti. Saarilla on ollut myös muita puolustusvoimien toimintoja, esimerkiksi ammuslataamo, kemiallinen laboratorio ja kaasunaa- marikorjaamo. Kuninkaansaaren puolella toimi merivartioasema. Heinäkuussa 1937 Vallisaarella tapahtui tuhoisa räjähdysonnettomuus, jossa kuoli 12 ihmistä. Räjähdyspaika on tunnettu siitä lähtien Kuolemanlaaksona.

Puolustusvoimien toimintojen lisäksi saarille kehittyi varsin omaleimainen asuinalue, jonka asukkaat olivat pääasiassa valtion toimissa olevia siviilihenkilöitä. Suurimmillaan saarilla on ollut yli 300 asukasta. Pääosa asukkaista asui Vallisaaren koillisosassa, johon sijoittui myös koulu, kauppa sekä kirjaston sivupiste. Viimeiset asukkaat muuttivat pois vuonna 1996.

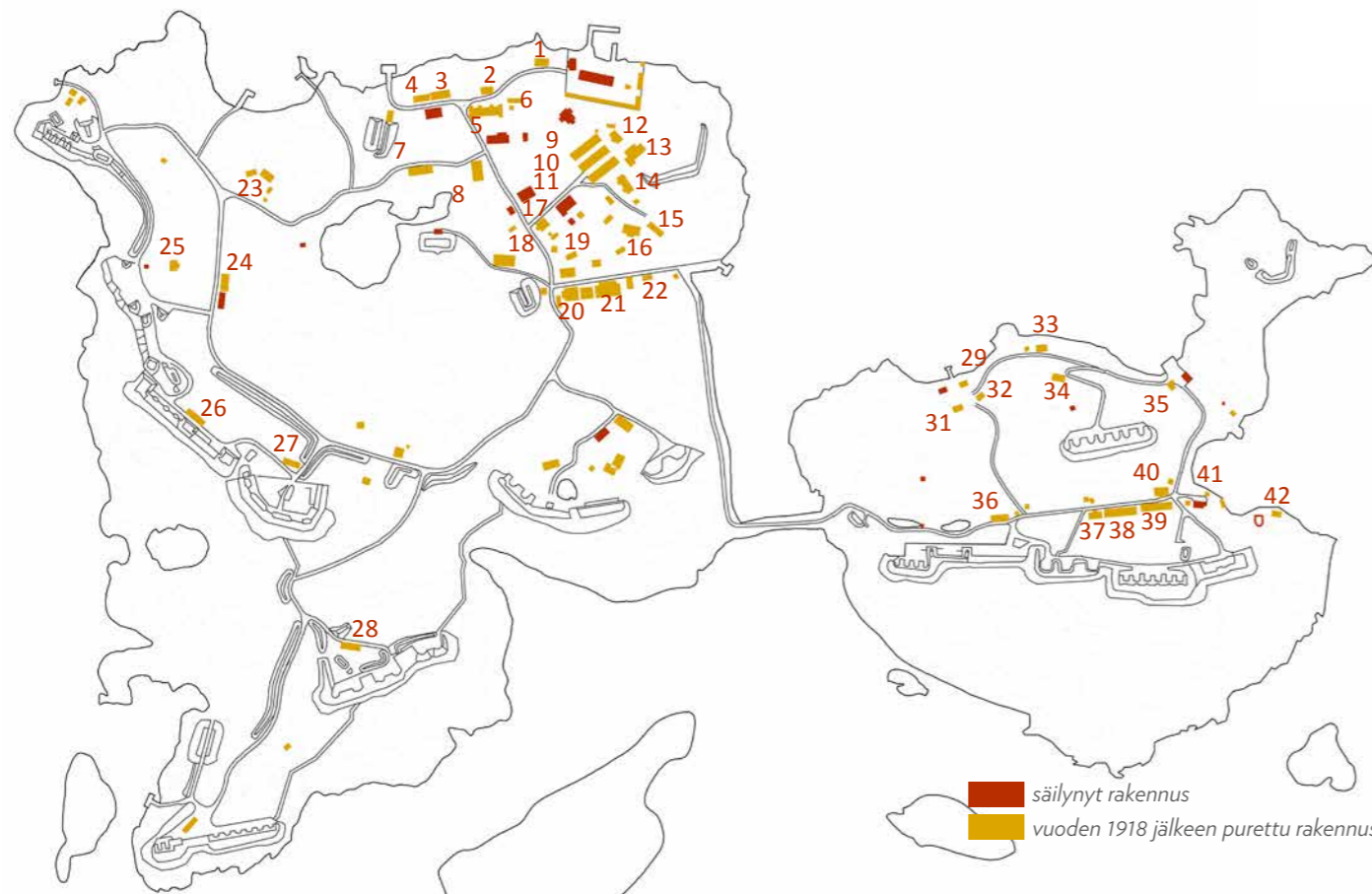
Viimeiset vuosikymmenet saaret ovat uinuneet hiljaiselossa. Toiminta saarilla on ollut varsin vähäistä. Puolustusvoimat ilmoitti luopuvansa saarten hallinnasta vuonna 2008. Nyt saaria valmistellaan uuteen historian aikakauteen ensimmäistä kertaa kaupunkilaisille avoimina virkistysaarina vuodesta 2016 alkaen.

1790-1870 -luvulla alueella sijainneiden luotsimökkien mahdollisia jäänteitä

VALLISAAREN JA KUNINKAANSAAREN RAKENNUSKANTA 2015

- itsenäisyyden ajalla valmistunut rakennus
- Venäjän vallan aikainen rakennus
- 1918 jälkeen hävinnyt rakennus

VALLISAAREN JA KUNINKAANSAAREN RAKENNUSKANTA 1918

- säilynyt rakennus
- vuoden 1918 jälkeen purettu rakennus

Vallisaaren säilynyt rakennuskanta

(Listassa käytetty puolustushallinnon numrointia.)

- A1. asuinrakennus, alun perin luotsirakennus 1870-l
- A2. sauna- ja pesutuppa, 1870-l
- A3. puuvaja, 1949
- A7. kesäasunto, alun perin yliupseerirakennus, 1858
- A8. puuvaja/käymälä, 1890
- A10. varasto, alun perin esiuupseerirakennus/sairaala, 1906
- A12. traktoritali, 1930
- A13. varasto/katos, alun perin palokalustovarasto 1888
- A17. kasarmi, alun perin upseerirakennus 1914-1917
- A18. varasto, 1914-1917
- A22. asuinrakennus, 1942
- A22B. sauna, 1942
- A22C. vaja, 1943
- KK. koulurakennus, 1957-1963-luvulta

- 1. varasto, alun perin täydennysruutikellari, 1866-69
- 5. varasto, 1914-1917
- 12. varastokellari, 1914-1917
- 17. varasto, alun perin täydennysruutikellari, 1909
- 18. varastoluola, alun perin täydennysruutikellari 1866-1869
- 23 ja 24. varastosuojat, 1943
- 27. työhuone, 1938
- 29. pajarakennus, 1938
- 33. varasto, 1896
- 36. entinen sulattamo 1863
- 39, 40, 41, 42, 43. varasto
- 44. kasematti, 1863
- 45, 49, 54, 61. varastot 1896-97
- 46. varastoluola 1863
- 47. kasematti 1863-75 (Aleksanterinpatteri)
- 50, 51, 53. kasematit 1880-l.
- 55-58, 68. kasematit 1870-l.
- 59. varasto, 1896
- 62. varasto, vanha ruutikellari. 1870-l.
- 73, 74. kalliosuoja, 1941
- 75. tarkkailusuoja 1940-l.
- 77. varasto, 1946

Vuoden 1918 jälkeen hävinneet rakennukset Vallisaaresta ja Kuninkaansaaresta

(Listassa näkyvät hävinneet rakennukset, joista on löytynyt tietoja. Tämän raportin oma numerointi.)

- 1. sauna
- 2. keittiö
- 3-4. varastot
- 5. kasarmi
- 6. halkovaja
- 7. katos
- 8. varasto
- 9-11. kasarmit
- 12. keittiö
- 13. keittiö ja ruokala
- 14. yliupseerirakennus
- 15. talli
- 16. halkovaja
- 17. esiuupseerirakennus
- 18. halkovaja
- 19. jääkellari
- 20-22. tykistölaboratorion rakennuksia
- 23. tullirakennukset

Kuninkaansaaren säilynyt rakennuskanta

B1. kesäasunto, alun perin upseerirakennus, 1800-luvun loppupuoli.

- 5. luola, 1900
- 6, 7, 8, 9. varasto
- 10. varasto, 1900
- 12, 13. varasto
- 14. varasto, 1900
- 18. varasto, mahd. 1920-1930
- 19. vapaa-aikatalo, alun perin merivartiorakennus
- 21. varasto
- 25. tuotantorakennus, 1938-1939
- 27. työhuone 1938-1939
- 28. pumppuhuone 1892-
- 34. varasto, 1945
- 36. mökki
- 37. koppi
- 50. suojarakenne, alun perin kerosiinikoneen kasematti, 1937

Lähteet:
Puolustushallinnon rakennuslaitos
Manninen 2009, s. 59

- 24. varasto
- 25. vartiotalo
- 26-28. varastot
- 32. työkatos
- 33. vartiotalo
- 34. varasto
- 35. lennäntitalo
- 36. varasto
- 37. vartiotalo
- 38.-39. kasarmit
- 40. keittiö ja leipomo
- 41. talli
- 42. parakki

Lähteet:
Enqvist 1988, s. 12.-13.
Manninen 2000, s. 59.
Manninen 2009, s. 46.-47.

Historian kerrostumat maisemassa

Maisemassa on havaittavissa historiallista kerroksellisuutta. Vahvin rakennettu kerros on Venäjän vallan ajalta. Tehokkain rakennusjakso keskittyi 1800-luvun puolivälistä 1900-luvun alkuun. Vaikka vain osa saarten venäläisäikaisistä linnoitus suunnitelmista toteutui, saaret ovat säilyneet meidän päiviimme saakka edustavana esimerkkinä 1800-luvun jälkimmäisen puolen ja 1900-luvun alun venäläisestä linnoitusrakentamisesta.

Linnoitusrakenteet on suunniteltu ennen kaikkea puolustuksellisia näkökantoja silmällä pitäen. Siitä huolimatta myös arkkitehtoniseen muodonantoon ja rakennelmien yksityiskohtiin on kiinnitetty huomiota erityisesti 1800-luvun tiili- ja kivirakentamisessa. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun pääosin betonisissa rakenteissa arkkitehtoniselle näyttävyydelle ei annettu yhtäläistä arvoa.

Linnoituslaitteiden lisäksi saarissa on ollut myös runsas rakennuskanta kasarmeineen ja niihin liittyvine oheisrakennuksineen. Suurin osa näistä pääosin puisista rakennuksista on purettu itsenäisyyden ajalla. Joitakin venäläisäikaisia rakennuksia on säilynyt. Lukuisa määrä vanhoja kivijalkoja ja muita rakenteita kertovat nykyistä huomattavasti runsaammasta rakennuskannasta.

Itsenäisyyden ajan kerrostumaa näkyy erityisesti Vallisaaren koillisosassa, jossa on jonkin verran itsenäisyyden ajan rakennuksia. Itsenäisyyden alkuaikoina saaren käyttö oli aktiivista ja Vallisaaren koillisosaan muodostui aktiivinen kylä toimintoineen. Toiminnan vähetessä saarten 1900-luvun alkupuolella vielä hyvin avoin maisema alkoi hiljalleen kasvaa umpeen.

Nykyisin suurelta osin rehevä kasvillisuus luo sulkeutuneen maiseman ja kätkee rakennuksia sekä rakenteita näkyviltä. Se luo salaperäisen tunnelman saarille. Saarten nykyinen maisema on mielenkiintoinen yhdistelmä rehevää, monin paikoin luonnontilaista ympäristöä, vaihtelevassa kunnossa olevia linnoituslaitteita ja rakennuksia sekä kivijalkoja ja raunioita.

Viime vuosina saarilla on alkanut uusi ajanjakso, jonka merkit maisemakuvassa alkavat näkyä. Maisemanhoitotyöt paljastavat paikoin tiheän kasvillisuuden peitossa olleita linnoitusvalleja. Rakenteita aletaan hiljalleen korjata. Rapistumisen ja raunioitumisen ajanjakso väistyy kunnostuksen ja uuden toiminnan tieltä.

Suomenlinnan kirkko

Suomenlinnan kirkko

Ylhäällä Vallisaaren koillisosan rakennuksia 1800-luvun lopulla (Sotamuseo), alla samalta kalliolta kuvattu tilanne vuonna 2009.

Ylimmillä kahdella rivillä näkyy saaren elämää 1900-luvun puolessa välissä. (Kuvat ylin rivi: Leo Riuttamäki, keskimäinen rivi: Airi Lehto)
Alimpana Vallisaaren nk. Kuolemanlaakso vuoden 1937 tuhoisan räjähdysen jälkeen. (Sotamuseo)
Vasemmalla eri aikakauden kerrostumia näkyvissä Vallisaaren patterilla VIII.

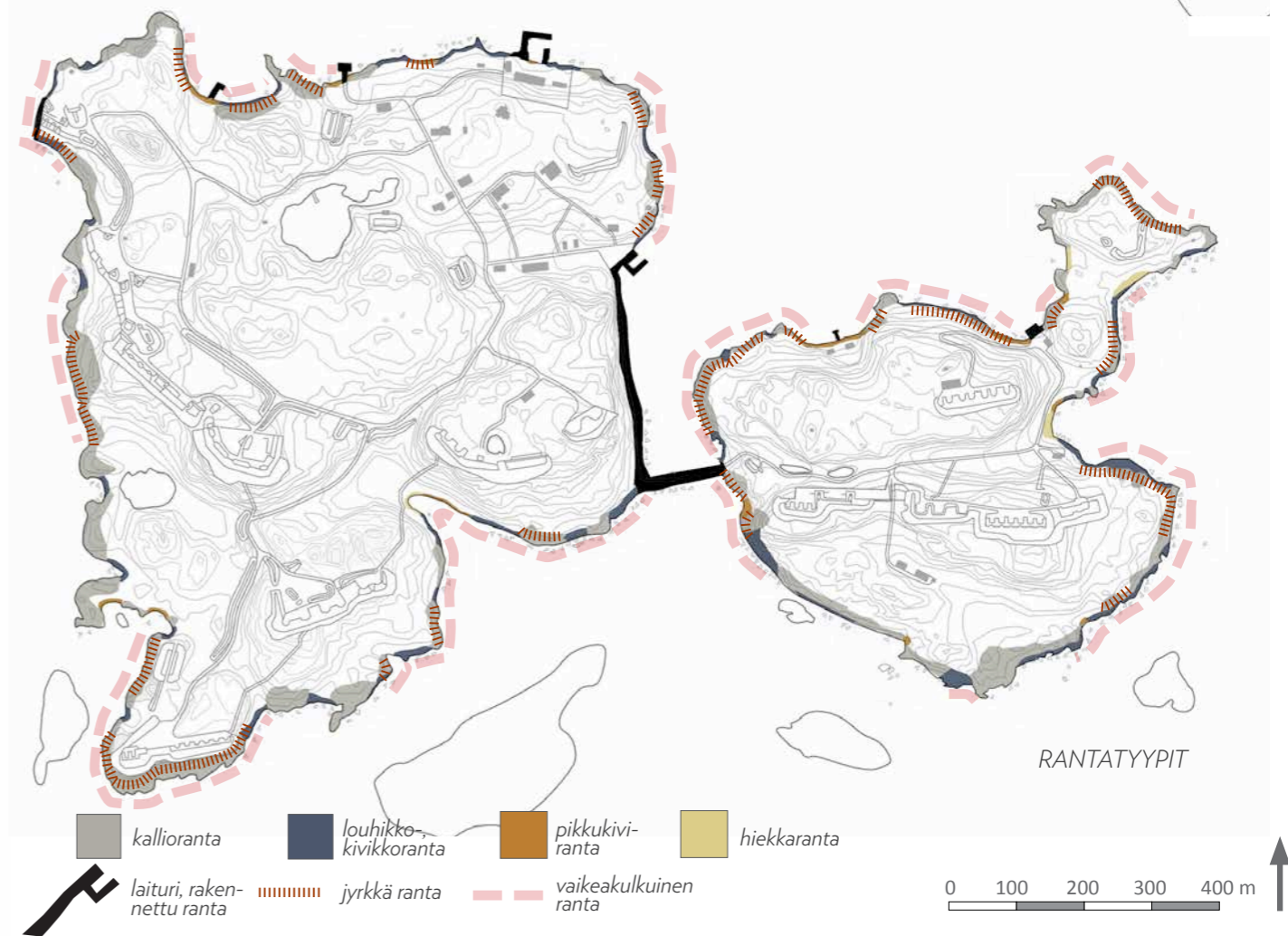
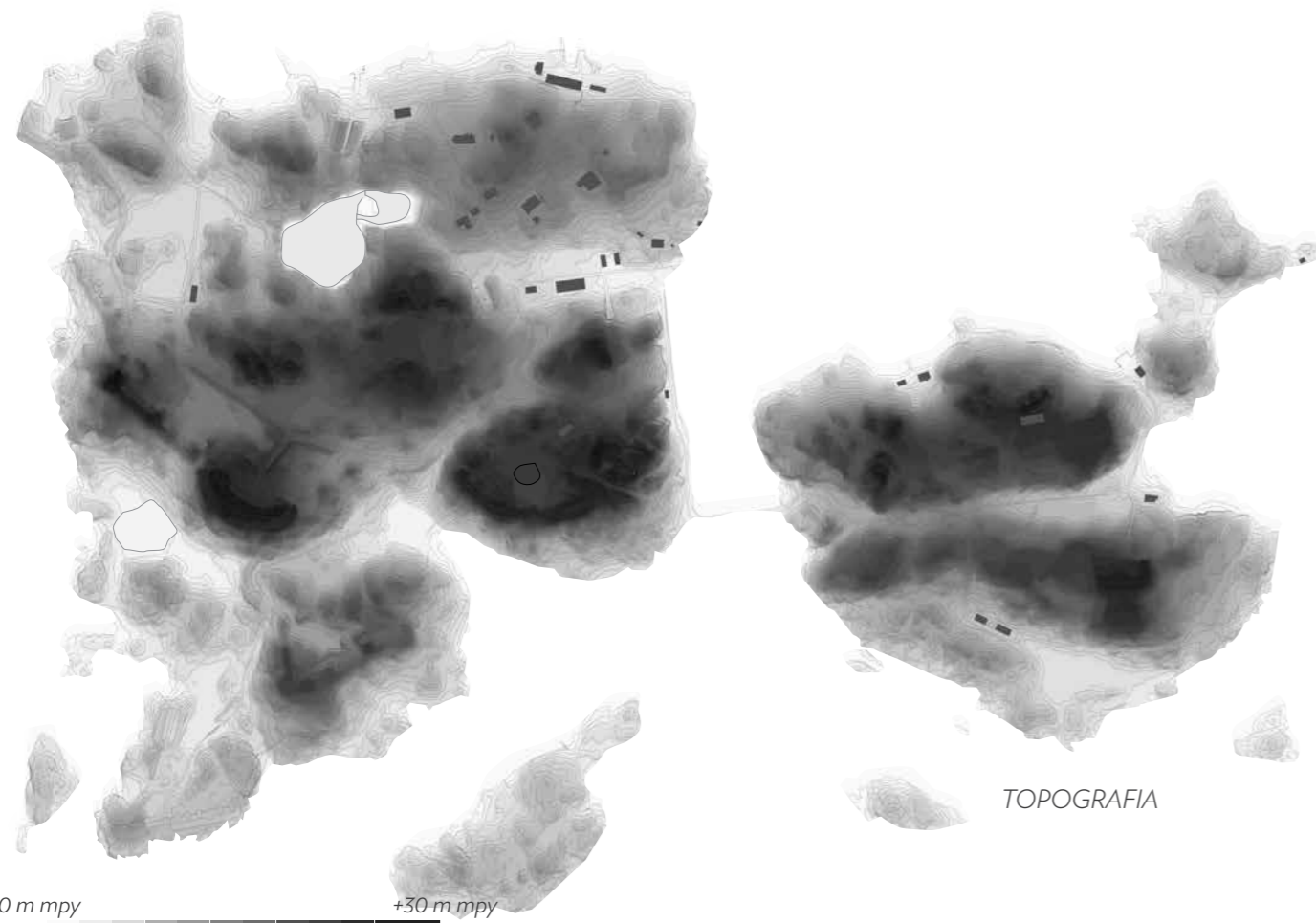
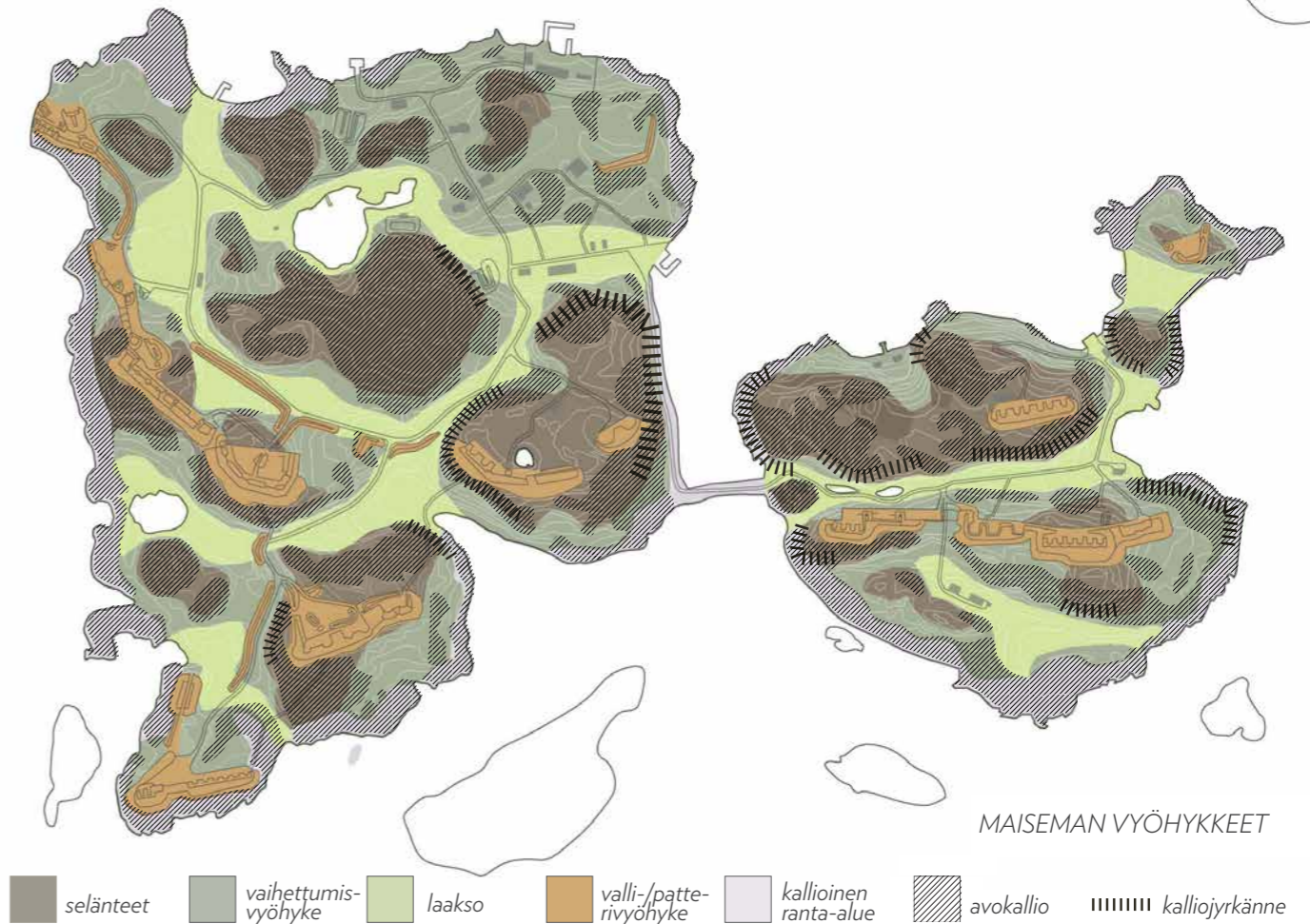
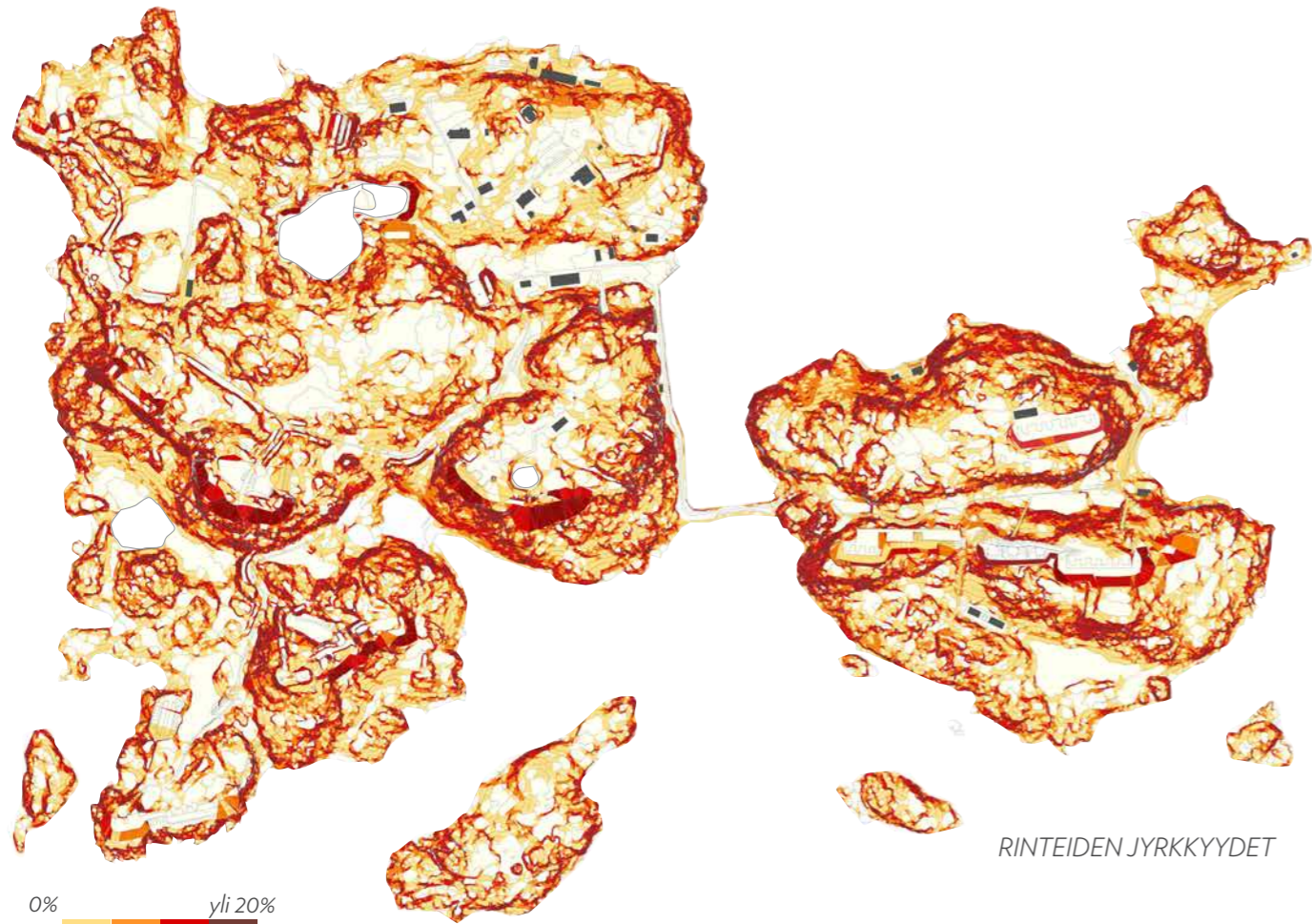

3

Maisema-analyysi

Saaret muodostavat upean maisemallisen kokonaisuuden. Maankäyttöä suunniteltaessa maiseman ominaispiirteet ja arvot tulee ottaa yhdeksi tärkeäksi lähtökohdaksi. Tässä kappaleessa on analysoitu tiivistetysti alueen maiseman ominaispiirteitä. Analyysi on toiminut osaltaan pohjana alueen maankäytön painopisteitä suunniteltaessa. Osa-alue suunnitelmien yhteydessä on esitelty lisäksi tarkemmin maiseman lähtökohdista Vallisaaren koillisosan osalta. Koillisosa tulee olemaan aktiivisimman maankäytön aluetta ja näin maiseman lähtökohdat on tärkeä ottaa siellä erityisen huolella suunnittelun pohjaksi.

Maaperä

Kallio- ja maaperä luo maiseman rungon. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren maaperä on hyvin kalliosta. Maaston korkeimpien kohdilla kallio on lähellä maan pintaa ja siellä on runsaasti kalliopaljastumia. Rinteet ovat pääosin vaihtelevan paksuisten moreenikerrostumien peitossa, alavimmissa painanteissa maaperä koostuu savesta ja turpeesta. Korkeat maa-aineksista rakennetut linnoitusvallit sekä muu ihmisen vaikutus on muuttanut luontaisia maaperää. Linnoitusrakteissa käytetty laasti on lisännyt kalkkia maaperässä, mikä näkyy paikoin kasvillisuuden rehevyytenä.

Topografia

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren topografia on hyvin vaihtelevaa ja voimakaspiirteistä. Suhteelliset korkeuserot ovat Helsingin saariston suurimmat. Vallisaaren Aleksanterin-patterilla on lisäksi Helsingin saariston korkein kohta, yli 30 m. Kuninkaansaarenkin korkeimmat kallionlaet nousevat yli 25 metrin korkeuteen.

Saarilla on kalliojyrkänteiden lisäksi linnoituslaitteisiin liittyviä rakennettujen vallitusten luomia jyrkkiä rinteitä. Maaston topografian vaihtelua lisäävät linnoitusrakteiden rintavarustukseen kasatut korkeat maavallit sekä pienemmät yksittäiset maavallit.

Maiseman vyöhykkeet

Selänteet, vaihettumisvyöhykkeet, laaksot ja kallioiset ranta-alueet on eroteltu yksinkertaistettuun maiseman vyöhykkeet -karttaan. Selänteet ovat kallioisia maaston korkeimpia alueita. Linnoituslaitteet on rakennettu maaston korkeimmille kohdille, jolloin rintavarustukseen kasattu maa-aines muodostaa näille korkeimmille alueille omaleimaisen, kallioselänteitä rehevämmän niittymäisen luonteen. Nämä alueet on luokiteltu omaksi valli-/patteri -vyöhykkeeksi.

Luontaisesti suurien korkeuserojen lisäksi myös linnoituslaitteiden patteristot ja vallitukset toimivat maisematiloja rajaavina elementteinä. Saarilta löytyy mielenkiintoisia kapeita solamaisia vallitusten rajaamia tiloja ja selkeitä osin luonnonjyrkäntein, osin rakentein rajautuneita laaksotiloja.

Kuninkaansaaren maisemavyöhykkeet ovat selvät. Saarta halkoo länsi-itä -suunnassa laakso. Se rajautuu pohjoises-

sa kalliojyrkänteisiin ja etelässä linnoituslaitteiden korostamaan maastoon. Kuninkaansaaren pohjoisosa muodostuu yhtenäisestä kallioisesta selänteestä, joka laskeutuu monin paikoin jyrkkänä mereen. Saaren eteläpuoli on hieman rikkonaisempi. Se muodostuu pienistä selänteistä ja luoteis-kaakkoi -suuntaisesta laaksosta.

Vallisaarelle muodostuu useita, muuta maastoa korkeammalle nousevia luontaisesti kallioisia lakeja, joita linnoituslaitteet korostavat. Korkeiden alueiden väliin sijoittuu kasvillisuudeltaan varsin reheviä laaksoja. Vesi kerääntyy monin paikoin matalimmille kohdille luoden hyvin märkiä alueita.

Rantatyypit

Vallisaarella ja Kuninkaansaarella on runsaasti hienoja ja vaihtelevia rantoja. Rantaviivan pituus on saarissa yhteensä melkein 8 km.

Saarten rannat ovat pääosin kallioisia. Rantatyypit vaihtelevat pienistä pikkukivisistä poukamista loiviin silokalliorantoihin ja lohkareisista rannoista äkkijyrkkiin kalliorantoihin. Muutamissa suojaisissa poukamissa löytyy hiekkaisia rantoja, joista suurin Kuninkaansaaren itärannan lahden pohjukassa.

Vallisaarella on varsin hyväkuntoiset suuret laiturit saaren pohjoisosassa luotsitalon edessä ja Torpedolaituri saaren itärannalla. Kuninkaansaaren laiturit sijaitsevat saaren pohjoisrannalla.

Jyrkkiä tai muuten vaikeakulkuisia rantoja on paljon. Toisaalta myös pieniä matalia poukamia ja helppokulkuisia kalliorantojakin löytyy.

Maisemakuva

Saarten maisemakuva on hyvin vaihtelevaa. Maisemakuvaa leimaa merellisyys, toisaalta pinta-alaltaan melko suurten saarten sisäosissa löytyy myös mannermaisempia alueita.

Saarten sisäosan laaksoissa kasvillisuus on monin paikoin tiheää. Viime vuosien maisemahoitotöiden ansiosta vielä joitakin vuosia sitten tiiviin kasvillisuuden peittämät patterit ympäristöineen alkavat olla maisemakuvaltaan avoimia. Pattereiden päältä avautuu huikeita näkymiä merelle.

Kasvillisuus ja eläinlajisto

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren luonto on harvinaislaatuista. Saarten luonnon monimuotoisuuden syntymiseen ovat vaikuttaneet useat tekijät:

- Vaihtelevat maastonmuodot. Luontaisesti voimakkaat suhteelliset korkeusvaihtelut ovat synnyttäneet useita erilaisia kasvupaikkatyyppisiä.

- Kulttuurivaikutus. Ihmisen vaikutus on monipuolistanut saarten kasvillisuutta. Linnoitusvallien rakentamista varten tuotujen maamassojen mukana on tullut alueella aikaisemmin tuntemattomia lajeja. Linnoituslaitteista maaperään liuennut kalkki on paikoitellen rehevöittänyt maata ja vaikuttanut kasvillisuuteen. Ihmisen vaikutus näkyy muutenkin maaperän rehevöitymisessä ja puutarhakasvilajien määrässä erityisesti Vallisaaren koillisosassa.

- Vähäinen kulutus. Linnoituslaitteiden ja pihapiirien ulkopuoliset alueet ovat saaneet kehittyä lähes koskemattomina viimeiset vuosikymmenet.

- Viljavat kivilajit. Kallioperältään Vallisaaren eteläosa ja valtaosa Kuninkaansaarella koostuu amfiboliittista ja sarvivälkegneisistä – pintakivilajeista, jotka ovat suotuisia kasvillisuudelle.

Saarten kasvupaikkatyyppit ovat hyvin monipuolisia ja vaihtelevia. Yleisesti ottaen Kuninkaansaari on Vallisaarta karrumpi. Kasvupaikkatyyppien kirjo vaihtelee kuivista kankaisista lehtoihin. Vallisaarella löytyy poikkeuksellisen reheviäkin kasvupaikkoja. Saarten merkittävimmät luontotyypit ovat lammet ja niitä ympäröivät kosteikot, linnoitusniityt ja -kedot, kalliokedot ja merenrantaniityt (Jansson&Raatikainen 2008).

Kasvilajisto on huomattavan runsas. Erityisesti niittyjen ja kotojen sekä kosteikkojen, metsien ja merenrantojen lajisto on runsasta. Kasvilajiston vertailussa Vallisaari on Helsingin saariston saarista suojeluarvoltaan tärkein (Ranta yms. 1999).

Monipuolisten luontotyyppien ansiosta on syntynyt runsas hyönteislajisto. Saarilla on lukuisia uhanalaisiksi tai silmälläpidettäväksi luokiteltuja hyönteislajeja (Jansson&Raatikainen 2008). Perhoslajiston paikallinen lajimäärä on koko Suomen runsaimpia (Koskinen & Somerma).

Saarilla on monipuolinen lintulajisto, joiden joukossa on joitakin valtakunnallisesti uhanalaisia tai silmälläpidettäviä lajeja (Jansson&Raatikainen 2008).

Alueella on runsaasti lepakoille soveliaita ympäristöjä, kuten lukuisia luolia ja vanhoja rakennuksia. Saarella esiintyy säännöllisesti kuusi lepakkolajia, ja monet niistä runsaina. Alueella on suuri merkitys paitsi lepakoiden lisääntymisalueena, myös talvehtimisalueena ja muutonaikaisena levähdysalueena. Eri lajit käyttävät ruokailulenkoillaan saaren eri osia ja eri elinympäristöjä. Saaren luonnon monipuolisuus tukeekin myös lepakkolajiston monipuolisuutta.

Luontoarvoiltaan Vallisaari ja Kuninkaansaari ovat Helsingin arvokkaimpia saaria. Nämä suuret saaret kätkevät sisälleen harvinaisen monipuolisen luonnon. Jos tarkkaillaan kasviton monipuolisuutta ja harvinaisten kasvien määrää, Vallisaari on Helsingin merkittävin saari (Ranta ym. 1999). Ne muodostavat ”hyvin arvokkaan ja ehdottomasti suojelemisen arvoisen luontokokonaisuuden”, jonka ”pienipiirteinen mosaiikkimaisuus on sekä helsinkiläisittäin että valtakunnallisesti hyvin harvinaislaatuista, edustavaa ja säilynyttä” (Kurtto 2007).

JÄTKÄSAARI

PIHLAJASAARET

- 26 ha
- uimarantoja
- ravintola
- leirintäalue
- kalastus

LIUSKALUOTO

- 3 ha
- terassi
- ravintola
- venesatama

UUNISAARI

- 3 ha
- uimaranta
- ravintola / juhlatila
- leikkipaikka

HARAKKA

- 9 ha
- taiteilijatalo
- luontokoulu ja -keskus
- luontopolku

SUOMENLINNA

- yhteensä n. 80 ha
- asuinalue palveluineen
- ravintoloita, juhlatiloja
- monipuolisia virkistys- ja matkailupalveluita

KAUPPATORI

KATAJANOKKA

ULLANLINNA

SÄRKKÄ

- 3 ha
- satama
- ravintola / juhlatila

LONNA

- 3 ha
- ravintola / kahvila

VASIKKASAARI

- 18 ha
- saunat
- kesämajat

VALLISAARI

- 76 ha

KUNINKAANSAARI

- 32 ha

PUKKISAARI

KORKEASAARI JA HYLKÝSAARI

- 22 ha
- eläintarha palveluineen

Saarten profilointi

Vallisaari ja Kuninkaansaari sijaitsevat Helsingin kanta-kaupungin eteläpuolen saariketjussa, jonka läntiset saaret, Uunisaari, Harakka ja Särkkä toimivat pääasiassa virkistys-saarina. Suomenlinnan saarilla on puolestaan 800 pysyvää asukasta, 300 työpaikkaa ja yli 800 000 vuotuista kävijää.

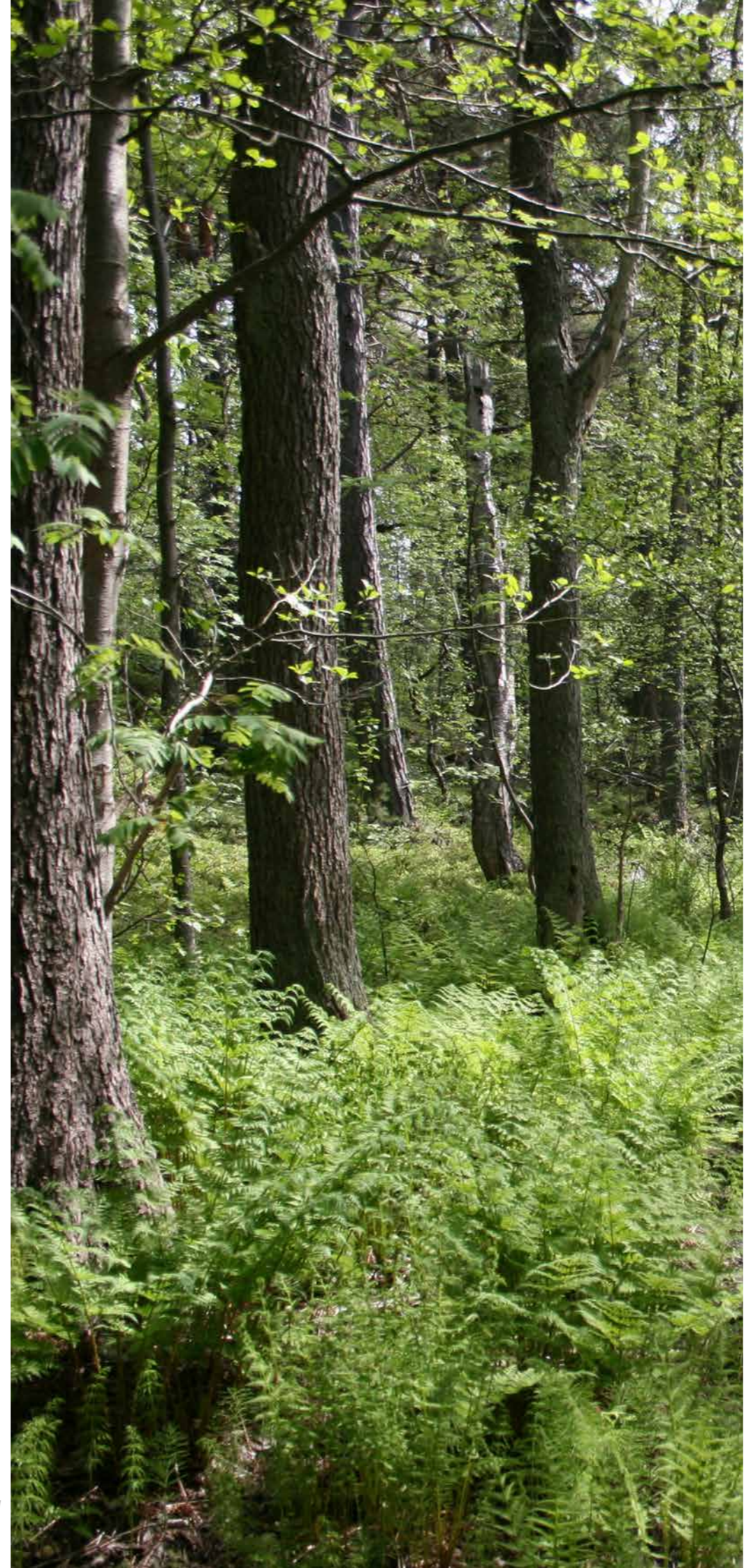
Pohjoiseen päin mentäessä Kruunuvuorenselällä sijaitsevat virkistys-saaret Lonna, Vasikkasaari, Korkeasaari sekä Mustikkamaa. Lisäksi Pihlajasaaret Hernesaaren eteläpuolella toimivat suosittuina virkistyskohteina. Jokaiselle saarelle on muotoutunut oma luonteensa.

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren avautuminen yleisölle antaa suuren mahdollisuuden Helsingin saariston kehittämiseksi. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren luonnetta leimaa vahva historian läsnäolo, ainutlaatuinen luonto ja elämyksellisyys. Saarten kokonaisuus on kansainvälisestäkin ainutlaatuinen. Nämä ovat lähtökohtia, joista saarten vetovoimaisuus tulevaisuudessa muodostuu.

Suunnitellut toiminnot ja käyttö muodostavat uuden kerroksen saarille. Tulevaa käyttöä suunniteltaessa on tärkeää löytää saarille omanlainen profiili, joka vaalii ja korostaa saarten nykyisiä arvoja sekä kestäväällä tavalla hyödyntää niitä.

Tässä luvussa kuvataan aiempien suunnitteluvaiheiden ja tämän työn aikana tehtyä profilointia saarten tulevasta käytöstä. Saarten tämän hetkisiä erityispiirteitä analysoidaan, esitellään teemakartasto tulevaa käyttöä silmällä pitäen ja visioidaan tulevaisuuden vetovoimatekijöitä.

Nykyisiä vetovoimatekijöitä

TARINALLISUUS

Saarten käyttö on jatkunut usean sadan vuoden ajan ja saarten ympäristössä on nähtävillä useita historiallisia kerroksia. Rakentamisen historia ulottuu saarilla aina Ruotsin vallan ajalle, jolloin saarten ensimmäiset linnoitteet rakennettiin.

Saaret ovat toimineet myös monen merkittävän historiallisen tapahtuman näyttämönä, esim. Suomenlinnan antautumisessa ja Viaporin kapinassa saarilla on ollut tapahtumien kulussa merkittävä rooli.

Eri ajanjaksoilla rakennetut kerrostumat muodostavat saarista kiehtovan, tarinallisen kokonaisuuden.

SALAPERÄISYYS

Saarten ympäristö muodostuu vaihtelevan luonnon, rakennusten ja rakenteiden kokonaisuudesta. Viimeisten vuosikymmenien hiljaiselon aikana paikoin rehevä kasvillisuus on vallannut alueita ja rakenteet sekä rakennukset ovat päässeet rapistumaan ja osin raunioitumaan.

Tästä muodostuu varsin salaperäinen kokonaisuus, joka kiehtoo mielikuvitusta. Salaperäisyys muodostuu yllätyksellisyydestä, siitä että kaikki ei ole hetkessä nähtävissä, eikä kaikki ole siististi ihmisen hallinnassa. Jokaisella käynnillä voi "löytää" jotain uutta.

LUONTO-KOKEMUS

Saarten luonto on hyvin monimuotoista niin kasvupaikkatyyppeihin että lajistomäärän näkökulmasta. Vallisaari on Helsingin saaristossa luontoarvoiltaan arvokkaimpia saaria, mutta myös valtakunnallisesti mitattuna saaret ovat harvinaislaatuiset.

Saaret ovat olleet varsin vähällä käytöllä viimeisten vuosikymmenten aikana. Suurin osa saarista onkin varsin luonnontilaista ja koskemattomaa.

Ympäristön vaihtelevuus, luonnon monimuotoisuus sekä sen koskemattomuus ja luonnontilaisuus antaa kävijälle mahdollisuuden elämykselliseen, ainutlaatuiseseen luontokokemukseen.

KONTRASTI

Saarilla yhdistyy erilaisia, kontrastisia piirteitä. Siellä tuntee välillä olevansa täysin luonnontilaisessa paikassa, jossain kaukana. Välillä luonto ja rakenteet sulautuvat yhdeksi erottamattomaksi kokonaisuudeksi. Toisaalta luonnontilainen ja rakennettu ympäristö muodostavat myös kontrastisia piirteitä. Saarten rannoilta avautuu näkymiä avomerelle, mutta toisaalta Helsingin kaupunkikeskusta ja Suomenlinnan hoidetut vallit näkyvät lyhyen merimatkan päässä.

Saarten ympäristö vaihtelee karuista kallioista reheviin lehtoihin. Aistielämyksenäkin saaret tarjoavat kontrastisia piirteitä: tuuli, aallokko ja äänet vaihtelevat eri puolilla saaria.

Kontrastit ovat kiehtovia, ne tekevät saarista kokemuksellisesti monipuolisia. Ne korostavat ja vahvistavat vastakkaisia ominaispiirteitä.

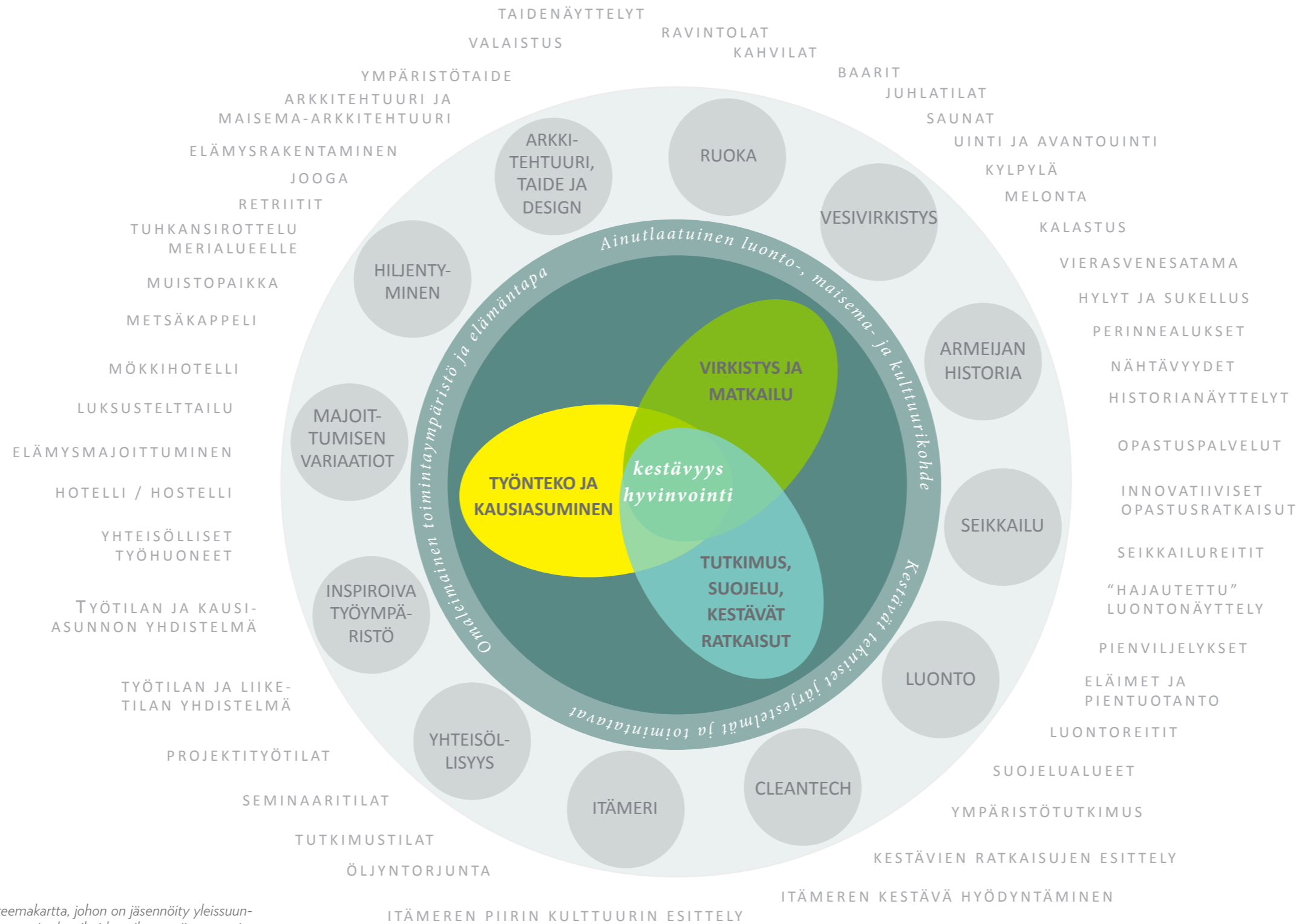

RAUHA

Vaikka kaupungin keskusta on vain lyhyen merimatkan päässä saarista, siellä on saavutettavissa aivan toisenlainen tunnelma.

Luonnontilaisuus, hiljaisuus, luonnon äänet ja meri koetaan usein rauhoittaviksi. On todettu, että jo lyhyellä oleskelulla luonnossa on vaikutusta ihmisten hyvinvointiin.

Saarilta löytyy upeita, elämyksellisiä paikkoja, joista voi hakea rauhaa lähellä kaupunkikeskustaa.

TEEMAKARTTA

Työn aikana on laadittu teemakartta, johon on jäsenöity yleissuunnitelmatyön ja edellisten suunnitteluvaiheiden aikana esiin nousseita teemoja ja ideoita. Teemakartasto luo omalta osaltaan suuntaa saarten tulevaisuutta suunniteltaessa.

Teemakartassa liikutaan keskeltä alkaen abstraktimmista teemoista kohti ulkokehän konkreettisempia ideoita saarten tulevasta toiminnasta.

Toiminnalliset teemat

Kestävyys- ja hyvinvoinnin teemat ovat keskiössä saarten kehittämisessä ja saarten tulevissa toiminnoissa. Ne ovat eri mittakaavoja ja toimintoja läpileikkaavia teemoja. Kestävyys ja hyvinvointi liittyvät kiinteästi toisiinsa.

Kestävyyskäsite pitää sisällään laaja-alaisesti eri kestävyysnäkökulmia sisältäen saarten tämän hetkisten arvojen vaalimisen ja toisaalta myös kestävä kehittäminen periaatteet saaria kehitettäessä. Hyvinvointi puolestaan sisältää sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin. Saarten luonnosta saatava hyvinvointi on keskiössä saarten kehittämisessä.

Nykyiset arvot: upea luonto, ainutlaatuinen kulttuuriympäristö sekä elämyksellinen maisema ovat ehdottomia vetovoimatekijöitä. Ne tekevät saarista ainutlaatuisia. Ne luovat pohjan myös tulevalle liiketoiminnalle. Saarten käyttöönotossa otetaan huomioon saarten nykyiset arvot ja sovitetaan tuleva käyttö niitä kunnioittaen. Kokonaisuudesta tulee ainutlaatuinen, vetovoimainen ja kestävä kehityksen mukainen.

Saarten sijainti ja lähtökohdat luovat otollisen mahdollisuuden saarten profiloimiseksi ympäristön suojelun, tutkimuksen ja kestävien ratkaisujen saariksi.

Ympäristön suojelun ja tutkimuksen teema pitää sisällään paitsi saarten luonnonarvojen vaalimisen, mutta myös saarten kehittämisen laajemmin ympäristötutkimuksen- ja suojelun keskittymäksi.

Haasteena saarten kehittymiselle on nykymitassaan tulevan käytön näkökulmasta riittämätön infrastruktuuri. Saarten teknisten verkostojen rakentaminen vaihtoehtoisin, innovatiivisiin ratkaisuihin tukeutuen on mielenkiintoinen mahdollisuus.

Cleantech-ratkaisut ja kestävät toimintatavat laajassa mittakaavassa sekä esimerkiksi Itämeren tutkimukseen ja suojeluun liittyvät toiminnot loisivat saarille omanlaisen vahvan profiilin ja vetovoimaisuutta kävijöiden näkökulmasta.

Saarten avautuminen yleisölle antaa hienon mahdollisuuden saariston virkistys- ja matkailupalveluiden kehittämiseksi. Helsingin saaristo saa Vallisaaresta ja Kuninkaansaaresta upean lisän kaupunkilaisten virkistysalueena. Saaret tulevat houkuttelemaan matkailijoita myös muualta Suomesta ja ulkomailta.

Virkistystä ja matkailua palvelevat toiminnot ja rakenteet tulevat olemaan saarten tulevan toiminnan keskiössä. Saarilta voidaan hakea aktiivisia virkistyspalveluita, mutta myös hiljentymistä luonnontilaisilla alueilla. Teemoja saarten virkistys- ja matkailutoimintoja kehitettäessä ovat luonto, historia, seikkailu, vesivirkistys, ruokakulttuuri sekä arkkitehtuuri, taide ja design. Tutkimus-, suojelu- ja kestävät ratkaisut toimivat myös matkailun vetovoimatekijöinä.

Saaret ovat olleet historiansa aikana ennen kaikkea työnteon saaria. Armeijan toimintojen lisäksi, saarilla on ollut luotositoimintaa ja Vallisaaren kylän alueella on toiminut arkisia palveluita koulusta alkaen. Asuinpaikkana se on toiminut noin parille sadalle asukkaalle vielä Suomen itsenäisyyden ajalla.

Virkistys- ja matkailutoimintojen lisäksi on tärkeää, että saarille syntyy myös arjen ympäristöä. Tavoitteena on mahdollistaa saarten ympärivuotinen toiminta virkistys- ja matkailusesongin painottuessa kesäaikaan.

Saarten ympäristö antaa inspiroivat puitteet joustavien työnteon ja kausiasumisen tilojen kehittämiseksi lyhyen matkan päästä Helsingin keskustasta. Työnteon ja kausiasumisen muodoilla saariin syntyy yhteisöllisyyttä. Se luo osaltaan myös turvallisuutta saarille. Työnteko ja kausiasuminen tukevat saarten palveluiden ylläpitoa ja liiketoiminnan mahdollisuutta myös matkailusesongin ulkopuolella.

Visio, vetovoimatekijät vuonna 2035

Jokaisesta teemakartan teemasta avautuu ”oma maailmansa”. Eri aihealueiden kuvaukset raottavat saarten tulevaisuuden visiota siitä, millaista saarilla voisikaan olla kahdenkymmenen vuoden päästä.

Visioteksteihin on tiivistetty ideoita koko yleissuunnitelmatyöprosessin aikana käytyjen tapaamisten, keskustelujen, työpajojen sekä työryhmätyöskentelyn perusteella. Työn aikana pidettiin tulevaisuustyöpaja mahdollisille tuleville toimijoille ja virkamiestahoille, josta saatu aineisto toimi osaltaan visiotekstien runkona. Lisäksi on hyödynnetty Metsähallituksen aiempien vaiheiden ideointia sekä WSP Finlandin ja Aalto yliopiston arkkitehtiosaston opiskelijoiden yhteistyössä järjestetyn työpajan tuloksia. Tuloksena on pieni kurkistus mahdolliseen tulevaisuuteen jokaisen teeman näkökulmasta.

LUONTO

Saarten harvinaislaatuinen luonto houkuttelee kaupunkilaisten lisäksi kaukaakin saapuvia matkailijoita kokemaan elämyksellisiä hetkiä suureksi osaksi luonnontilaisilla saarilla.

Useissa luolissa esitellään saarilla ”piilossa olevaa” luontoa. Esimerkiksi syjemmässä olevista lepakkojen rauhoitetuista pesintäpaikoista projisoidaan näyttävästi lepakkojen elämää nk. ”lepakkoluolaan”. Nähtävyyksien varrelle sijoittuviin pieniin luoliin muodostuu visuaalisesti häikäisevä näyttelyiden sarja Suomen luonnosta saaria laajemminkin. Saarten lintubongausretkistä on muodostunut keväisten saarten suosikkitapahtumia.

Monipuolinen luonto on saarten ehdoton vetovoimatekijä - siitä nautitaan ja saadaan elämyksiä sekä sitä vaalitaan ja kunnioitetaan.

ARMEIJAN HISTORIA

Pitkä linnoitus- ja sotilashistoria näyttyy saarten toimintoja läpileikkävänä teemana. Sotilassaarten historia on esillä erityisesti linnoitusnähtävyyksissä ja niihin liittyvissä näyttelytiloissa. Innovatiiviset opastusratkaisut laajentavat tämän hetkistä todellisuutta ja tuovat sotilassaarten historiaa elävästi esiin.

Erilaiset tapahtumat ja retket valottavat osaltaan saarten sotilashistoriaa. Sotilasveneiden esittely kerää vuosittain sankoin joukoin kiinnostuneita Kukinsalmen satamaan. Armeijan historia heijastuu kävijöille näyttelyiden ja teemaretkien lisäksi ravintoloiden ruokalistoilta ja armeijahenkisinä maajoitusmahdollisuuksina.

SEIKKAILU

Saaret ovat kiehtova ja salaperäinen kokonaisuus hienoa luontoa ja vanhaa linnoitusta. Saaret tuntuvat kuhisevan tarinoita menneestä. Ne ovatkin oivallinen paikka seikkailulle. Pelillistämistä hyödyntävät seikkailureitit tutustuttavat kävijät paitsi saarten historiaan mutta myös haastavat kävijät ongelmanratkaisuun. Seikkailureittejä on paitsi perheen pienimmille, mutta itseään voi haastaa kaiken ikäiset.

Vierailusta saarilla voi syntyä seikkailu itsessään. Seikkailu pitää sisällään jotain tavanomaisuudesta poikkeavaa, ennalta odottamatonta, yllätyksellistä ja elämyksellistä. Sitä saaret tarjoavat.

VESIVIRKISTYS

Saarten merellinen sijainti tarjoaa monipuolisia mahdollisuuksia vesivirkistykseen. Saarten avaamisen aikoihin rantavesien keilauksissa löytyi useita hylkyjä, jotka avattiin sukelluskohteiksi.

Kukinsalmen satama palvelee laajasti erilaisten veneilijöiden tarpeita ja siitä onkin tullut yksi Helsingin suosituimmista vierasvenesatamista.

Kuninkaansaaren vanhan upseeritalon yhteydessä toimivasta melontapisteestä on mahdollisuus vuokrata kajakkeja tai vaikkapa soutuvene päiväretkä varten. Kuninkaansaaren hiekkarannasta on tullut suosittu ja huhutaan, että rannalla olevassa erityislaatussa vanhaan kasemattiin rakennetussa saunassa saadaan Helsingin parhaimmat lölyt.

ITÄMERI

Saarista on kehittynyt suosittu Itämeren piirin kohtaamispaikka. Vallisaaren kylästä löytyy aktiivinen tutkijayhteisö, joka hyödyntää kylän tutkimus-, näyttely- ja seminaarituloja toiminnassaan. Öljyntorjuntakalustoa säilytetään armeijan vanhassa luolassa ja saari toimii aktiivisesti öljyntorjuntajoukkojen koulutuspaikkana.

Saari toimii paitsi Itämeren tutkimuksen ja suojelun keskittymänä, se myös esittelee laajasti toimintaansa kävijöille. Avoimien ovien päivänä vierailijat pääsevät tutustumaan mm. merentutkimuslusten toimintaan, joiden kotisatamana Kukinsalmi toimii.

Vallisaari toimii areenana laajalle spektrille Itämeren ympäristön ja kulttuurin tapahtumia.

CLEANTECH

Saarten tekniset järjestelmät on rakennettu vaihtoehtoihin kestäviin ratkaisuihin perustuen. Eri puolilla saaria olevissa pisteissä pääsee tutustumaan saarten cleantech-ratkaisuihin. Saaret ovatkin suosittuja vierailukohteita kestävästä rakentamisesta kiinnostuneille kävijöille. Vallisaaren cleantech-yhteisössä kehitetään jatkuvasti uusia kestäviä ratkaisuja, joita testataan saarilla. Siellä tutkitaan esimerkiksi cleantech-ratkaisujen avulla Itämeren kestävä hyödyntämistä.

Yhteisön puurtaminen huipentuu vuosittain järjestettävään kansainväliseen Cleantech Vallisaari -seminaariin, jossa maailman kestävä kehityksen ammattilaisten katseet ovat kääntyneet Helsingin Vallisaaren suuntaan.

YHTEISÖL- LISYYS

Erilaiset työnteon tilat synnyttävät omalta osaltaan yhteisöllisyyttä saarille. Alueelle on muodostunut eri aihealueiden ympärille yhteisöjä, joissa tekijät kohtaavat ja saavat sparrauspua toisiltaan. Työyhteisöt innostavat työntekoon ja uusiin innovaatioihin. Vallisaaren cleantech- ja itämeri-toimijoiden yhteisöt ovat jo kansainvälisestikin tunnettuja.

Yhteisöjen toimintaa esitellään saarilla ja kävijät pääsevät tutustumaan esimerkiksi Itämeren tutkimukseen ja cleantechiin liittyviin toimintoihin.

Saaret ovat avoimia kaikille kaupunkilaisille sekä matkailijoille ja jokainen voi osallistua saarten kunnostukseen ja ylläpitoon hakeutumalla saarilla järjestettäviin lukuisiin talkoisiin.

INSPIROIVA TYÖYMPÄ- RISTÖ

Saarten ympäristö antaa inspiroivat puitteet erilaisille työnteon tiloille lähellä Helsingin keskustaa. Yksittäiset työhuoneet mahdollistavat oman rauhahan työskentelylle, toisaalta saarilta löytyy myös yhteisöllisiä kohtaamispaikkoja eri alojen ammattilaisille. Ne tarjoavat innostavan työympäristön kausiluonteiselle työnteolle.

Saarilla on lisäksi helposti varattavia ja kohtuuhintaisia työtiloja, jotka ovat tulleet suosituiksi esimerkiksi työryhmien projektityöskentelyn paikkana, johon voi helposti vetäytyä vaikka viikonlopuksi pureutumaan johonkin haastavaan työtehtävään.

MAJOIT- TUMISEN VARIAATIOT

Vallisaari ja Kuninkaansaari tarjoavat hienoja kausiasumisen ja lyhytaikaisemman majoittumisen tiloja. Saarilla työskentelevät asuvat myös pääsääntöisesti kausiluonteisesti saarilla. Osa on tullut työstämään esimerkiksi muutaman kuukauden kestävästä projektista, jonka puitteissa myös majoittuvat saarilla.

Lisäksi saarilla on vaihtuvia loma-asukkaita, jotka ovat vuokranneet esimerkiksi viikoksi mukavan majapaikan Vallisaaren kylästä. Kuninkaansaarella voi majoittua metsän keskellä sijoittuvissa elämysmajoissa, jotka ovat itsessään myös kokonaistaideteoksia. Myös Vallisaaren lammaspaimenlomat ovat saaneet huikkeen suosion.

RUOKA

Vallisaari ja Kuninkaansaari tarjoavat laajan kirjon erilaisia laadukkaita ravintoloita. Saarten ruokastrategian mukaisesti saarilla tarjotaan eettistä, ekologista ja laadukasta ruokaa. Ruokalistat sisältävät myös saarten omia erikoisuuksia kuten sieniluolan satoa, kokeellisen simpukkaviljelmän antia sekä jo klassikoksi muodostunutta Vallisaaren lammasta. Ruokalistoilta on ammennettu ideoita myös sotilassaarten perinteestä.

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren maine on kasvanut vuosien saatossa ja saarten erikoisuudet ja erilaiset ruokateemaiset tapahtumat vetävät saarille runsaasti kävijöitä. Kuninkaansaaren pikkuruisen pimeäravintolan pöytäpaikkojen varuslista on venynyt jo useaan kuukauteen.

HILJENTY- MINEN

Saarilta haetaan aktiviteettien lisäksi rauhoittumista. Saarilla on vaalittu rauhallisia, luonnontilaisia osia, joissa kävijät saavat nauttia hiljaisuudesta ja luonnosta. Saarilla voi osallistua myös erilaisiin jooga- ja retriittileireihin luonnon keskellä.

Kuninkaansaaren eteläosassa voi hiljentyä metsäkappelissa, jonka läheisyydestä lähtee ”hiljentymisen reittejä”. Ne kiertävät koskemattomassa metsässä, jossa voi hidastaa tahtia ja aistia luonnon ilmiöitä.

Saarten öitä voi kokea esimerkiksi Kuninkaansaaren elämysmökeissä. Saarisson yön pimeys on tiiviimpää ja tähdet näkyvät kaupunkikeskustaa kirkaammin. Hiljaisuuden keskeltä voi nähdä etäällä kirkaavana loistavat kaupungin valot.

ARKKITEH- TUURI, TAIDE JA DESIGN

Saarten vanhat rakennukset ja linnoitusrakenteet ovat peräisin pääasiassa venäläiseltä ajalta. Venäläisaikainen rakennustekniikka oli ensiluokkaista ja rakenteet ovat detaljointeeneen rakennustaiteellisiltakin arvoiltaan vaikuttavia.

Uudet rakennukset ja rakenteet on toteutettu saariin laadukkaasti. Ne kunnioittavat sopivasti vanhaa, mutta tuovat esiin myös hienosti uutta arkkitehtuuria ja muotoilua. Taideluolissa on tuotu vanhaa arkkitehtuuria esiin upeasti esimerkiksi valaistuksella. Vuotuinen valaistustapahtuma houkuttelee saarille tuhansia vieraita pimentyviin syysiltoihin.

Arkkitehtuuri, taide ja design yhdistyvät hienosti saarten herkkään luontoon esimerkiksi vastavalmistuneessa metsäkappelissa. Saarista on muodostunut historiallisesti monikerroksellinen, elämyksellinen kokonaisteos.

5

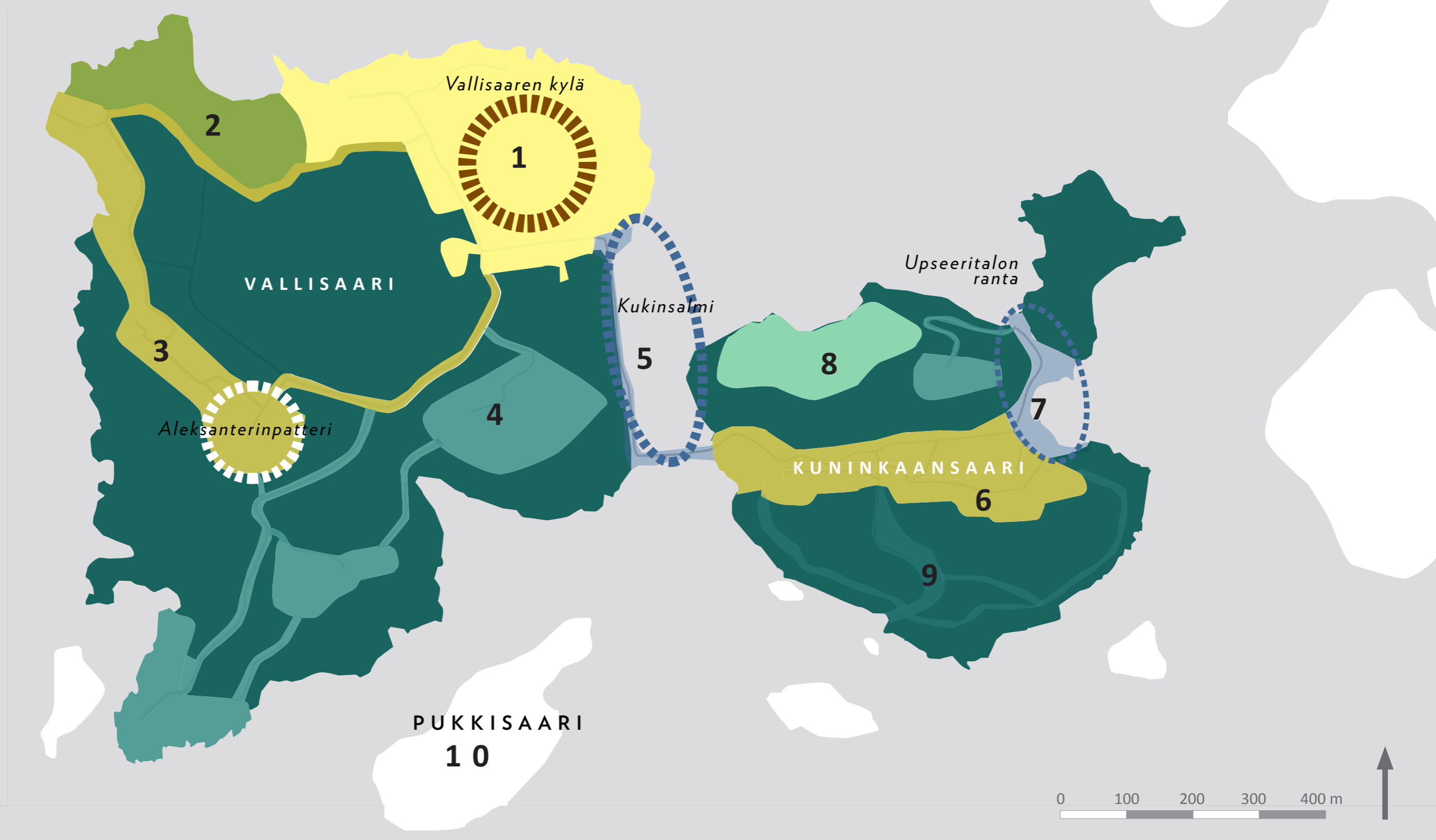

Koko alueen yleissuunnitelma

Vallisaari ja Kuninkaansaari muodostavat kokonaisuudessaan arvokkaan alueen, jonka ominaispiirteiden ja arvojen puitteissa saaria kehitetään. Saaret on suunnitelmassa jaettu eri tyyppisiin osa-alueisiin, joilla mahdollistetaan erilaisia toimintoja.

Suurin osa saarista säilytetään luonnontilaisina tai luonnontilaisen kaltaisina viheralueina. Toisille osa-alueille on osoitettu aktiivisempaa toimintaa ja mahdollista lisärakentamista. Erityisesti Vallisaaren koillisosassa on tutkittu täydennysrakentamisen mahdollisuuksia.

Koko alueen yleissuunnitelmassa esitellään toiminnalliset osa-alueet ja suunnitelmasisältöä eri teemojen valossa: täydennysrakentaminen, olemassa olevien luolien uudiskäytön analysointi ja ideat sekä reitistöt ja viheralueet.

	Vallisaaren kylä		Lammaslaidun		Muistolehto ja hiljentymisen reitit
	Päänähtävyyssalue ja -reitti		Elämyksellinen matkailu-
palveluiden alue		Luonnontilaisen kaltainen alue
	Sivunähtävyyssalue ja -reitti		Aktiivinen ranta-alue		Saarten "keskukset"

Toiminnalliset osa-alueet

Saaret ovat pinta-alaltaan laajat ja niiltä löytyy luonteeltaan erilaisia osia. Tulevilla toiminnoilla voidaan ohjata käyttöä ja luoda saarille profiililtaan erilaisia alueita.

Uudet, aktiivisimpien toimintojen alueet keskittyvät tulevaisuudessa erityisesti Vallisaaren kylän, päänähtävyyksien, Kukinsalmen sataman ja Kuninkaansaaren itäosan rannan alueille.

Saarille muodostuu useampi erityyppinen ”keskusta”. Vallisaaren kylästä muodostuu saariparin toiminnallinen keskus. Vallisaaren Aleksaterinpatteri toimii itse-ohjautuneesti saarten nähtävyyksien ”keskuksena”. Kukinsalmen satamasta sekä Kuninkaansaaren itäosan ja upseeritalon rannasta muodostuu saarten merelliset keskuksat. Kukinsalmen satamasta muodostuu monipuolinen vierasvenesatama palveluineen, kun taas Kuninkaansaaren rannoille on mahdollista ohjata kevyempää vesivirkistystä, kuten uimista, saunomista ja melontaa.

1. VALLISAAREN KYLÄ

- saarten keskus, saaret ”pienoiskoossa”
- täydennysrakentaminen mahdollista
- saarten profiili kestävien ratkaisujen alueena esille
- arjen ympäristöä, matkailua ja virkistystä

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- tutkimus-, näyttely- ja seminaaritalat
- työtilat
- kausiasuminen
- lyhytaikainen majoittuminen
- ravintolapalvelut
- linnoitusnähtävyys
- Kuolemanlaakson venesäilytys yms.
- lammashaka
- rantapuisto, oleskelukalliot

2. LAMMASLAIDUN

- aidattu lammaslaidun rantakallioiden ja -niittyjen alueella

3. VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSREITTI

- saarten keskeisin päänähtävyyksien alue
- julkinen luonne
- pääasiassa matkailua ja virkistystä palvelevia toimintoja
- lukuisia hyväkuntoisia luolia
- erilaisia oleskelu- ja näköalapaikkoja
- hienot puitteet tapahtumille

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- näyttelyt ja museo, esim. useasta tilasta koostuva näyttelyreitti
- kahvila, ravintola, terassit
- myymälät
- juhlatilat
- tapahtumat
- picnic-nurmet
- rannan oleskelukalliot
- näköalapaikat

4. VALLISAAREN SIVULINNOITUSREITTI

- luonteeltaan päänähtävyyksireittiä syrjäisempi
- eteläisin patteri vetovoimainen, muut sivumalla
- salaperäinen reitti, osin raunioituneet patterit, vanhat kiviportaat

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- linnoitukseen ja luontoon tutustuminen
- elämyshotelli
- erityisravintola / viinikellari yms.
- näköalapaikat

5. KUKINSALMEN SATAMA

- keskeinen vesialue saarten välissä
- keskitetty veneilyn alue
- rakennettua rantaa myös oleskeluun
- mielenkiintoista nähtävää kävijöille (esim. perinnealukset)

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- vierasvenesatama
- perinnealukset, esim. vanhat sota-alukset
- satamapaviljonki, jossa ravintola ja sataman tuki-palveluita
- rantaoleskelu
- sukellustoiminta
- öljyntorjunta
- veneiden talvisäilytys ja kunnostus

6. KUNINKAANSAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

- erilainen profiili kuin Vallisaaren päänähtävyyksireitillä
- erikoisten kokeilujen ”alusta”, esim. erilaiset tapahtumat
- osin hyvin huonokuntoinen, osa tiloista mahdollista ottaa käyttöön, osaan ei osoiteta toimintoja

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- vaihtuvia tapahtumia, erikoisia kokeiluja esim. taide
- erikoisravintolat (esim. pimeä)
- näköalapaikat, niityt

7. KUNINKAANSAAREN RANTA

- Kuninkaansaaren ”keskusta”
- vesivirkistykseen paikka
- virkistystä ja matkailua

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- uiminen ja saunat, erikoisuutena kasemattisauna
- melonta, kalastus, venevuokraus
- rantaoleskelu ja leikkipaikka

8. KUNINKAANSAAREN POHJOIS-OSAN KALLIOT JA RANTA

- ”uuden luksuksen” paikka: luonnonläheisyys, rauha, hiljaisuus
- luonteeltaan yksityisempi

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- elämysmajoittuminen: metsämajoittuminen, luksustelttailu
- majoitusvastaanotto, kahvila

9. KUNINKAANSAAREN ETELÄ-OSAN KALLIOT JA RANNAT

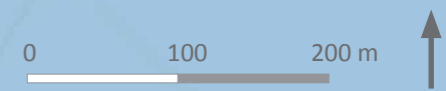
- hiljentymisen, pyhyys, rauha
- luonnonläheisyys
- elämyksellinen luonnontilainen metsä

MAHDOLLISIA TOIMINTOJA

- metsäkappeli
- merelliseen hautausmaahan liittyvä muistelupaikka rannalla
- hiljentymisen reitit
- selkeästi rakennettu luontoreitti ja oleskelupaikat

10. PUKKISAARI

- mahdollinen virkistysaari, käyttötarkoitus toistaiseksi avoinna

MERKINTÖJEN SELITYS

- olemassa oleva rakennus
- uusi rakennus
- uusi katos
- maan alla oleva tila
- kivijalka
- pääreitti
- sivureitti
- tarvittava porrasyhteys
- laiturirakenne
- aukiomainen alue
- puisto/ puistomaisena hoidettava alue
- piha
- patteri: valli ja patteripiha
- lammaslaidun
- luonnontilainen tai luonnontilaisen-kaltainen alue
- patterin numerointi

Rakeisuus

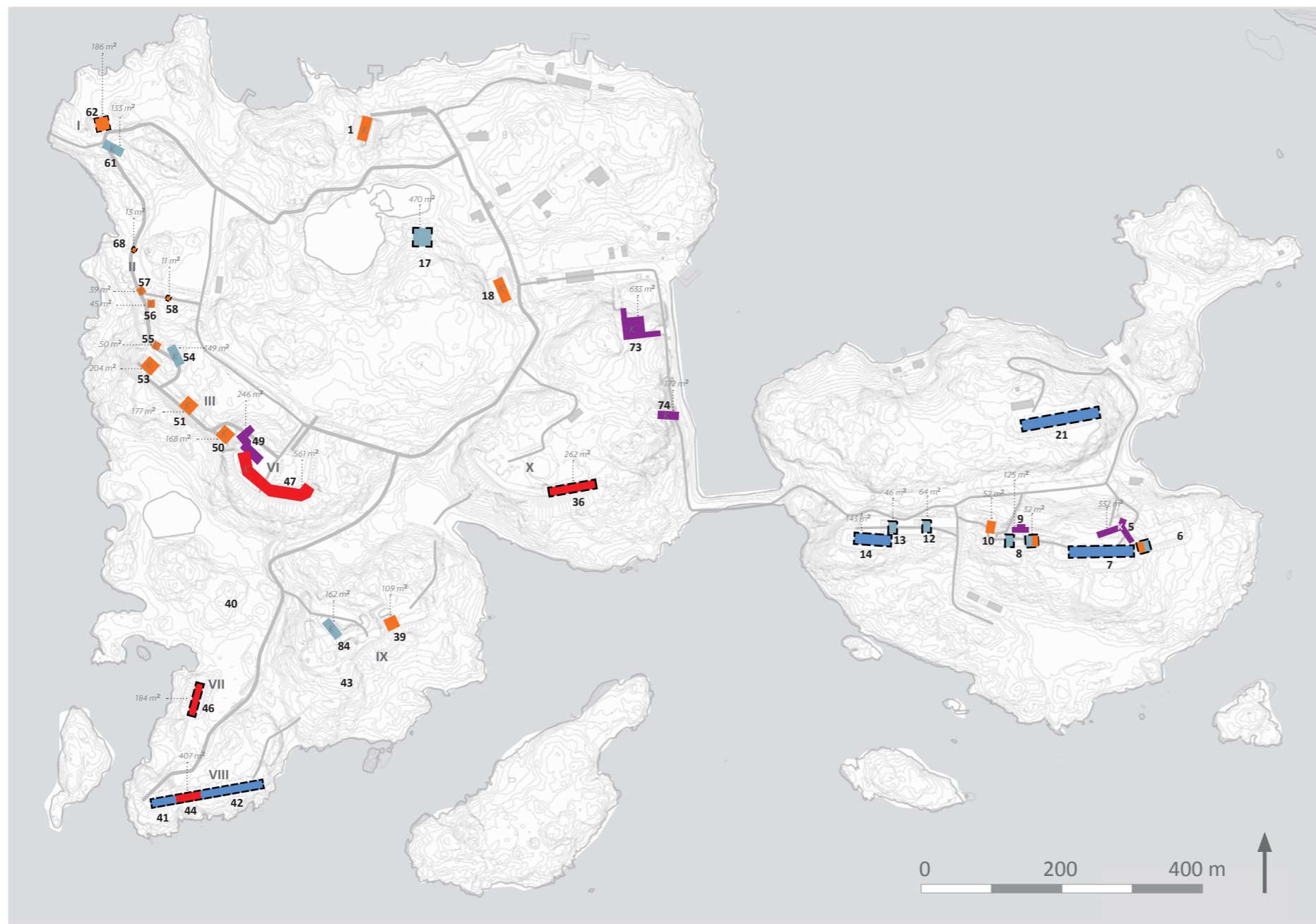
Saarilla on säilynyt jonkin verran olemassa olevaa rakennuskantaa, joka on peräisin osin venäläiseltä ajalta, osin itsenäisyyden ajalta. Säilynyt rakennuskanta sijoittuu pääasiassa Vallisaaren koillisosaan. Pattereiden yhteydessä on lisäksi runsaasti erilaisia osin tai kokonaan maan alla olevia tiloja. Lisäksi saarilta löytyy yksittäisiä ruutikellareita ja kallioon louhittuja luolia.

Yleissuunnitelmassa täydennysrakentaminen on kohdistettu pääasiassa Vallisaaren koillisosaan, johon on osoitettu noin 12 000 k-m² uutta rakentamista. Uutta rakentamista on osoitettu vähäisessä määrin lisäksi Kuninkaansaaren pohjoisosan kallioille, itärannalle ja eteläosaan, yhteensä

700 k-m². Pohjoisosan kallioille on osoitettu paikkoja elämysrakentamiselle, itärannalle on osoitettu mahdollinen saunarakennuksen paikka ja eteläosaan paikka metsäkappelille. Uutta rakentamista käsitellään tarkemmin osa-alue-suunnitelmien yhteydessä.

Yleissuunnitelmassa on esitetty olemassa olevat rakennukset pääsääntöisesti nykyisillä paikoillaan. Suunnitelmassa ei ole otettu kantaa rakennusten kuntoon ja kunnostamismahdollisuuksiin. Parissa kohdassa, joissa uudisrakentaminen on mielekästä alueen rakenteen ja toiminnan kannalta, muutaman olemassa oleva, huonokuntoinen varastorakennus on kuitenkin osoitettu mahdollisesti purettavaksi.

- olemassa oleva rakennus
- maanalaiset tilat: luolat, ruutikellarit yms.
- uudet rakennukset
- mahdollisesti purettava rakennus
- kivijalat

■	useita tiloja sisältävä rakenne, tiili- / kivirakenteinen	K	kuiva luola
■	useita tiloja sisältävä rakenne, betonirakenteinen	 	huonokuntoinen tila
■	ruutikellari / muu tila, tiili- / kivirakenteinen	12	luolan numerointi (Puolustushallinnon numerointi)
■	ruutikellari / muu tila, betonirakenteinen / osin kallioon louhittu		
■	kallioon louhittu luola		

Tiedot rakenteista on saatu Puolustushallinnon rakennuslaitokselta. Saadut tiedot ovat olleet osin puutteellisia. Karttaesitys on tehty niiden perusteella. Tietoja alueen rakenteista täytyy jatkossa täydentää.

Maanalaiset tilat

Olemassa olevat tilat

Saarilla on lukuisia täysin tai osittain maan alle sijoittuvia tiloja. Ne ovat pääasiassa peräisin venäläiseltä ajalta, joi-takin itsenäisyyden aikana rakennettuja lukuun ottamatta. Ne sijoittuvat pääasiassa pattereiden yhteyteen, ja ne ovat toimineet mm. ammusvarastoina ja miehistösuojina.

Luolia on hyvin eri kokoisia alkaen muutaman kymmenen neliön tiloista aina usean sadan neliön luolastoihin. Oheiseen karttaan on tyypitelty erilaisia tiloja. Osa rakenteista on varsin hyvässä kunnossa, toiset jo osin romahtaneita.

Luolien uusiokäytön mahdollisuudet, reunaehdot ja vaadittavia toimenpiteitä uusiokäyttöä silmällä pitäen

Luolat tarjoavat hienoja mahdollisuuksia uusiokäyttöä sil-mällä pitäen. Niiden uusiokäytössä on kuitenkin huomioi-tava joitakin reunaehtoja, joita täytyy tutkia jatkosuunnitte-lussa. Tällaisia ovat ainakin:

Paloturvallisuus

Palotilanteessa käytettäviä, riittävän leveitä pois-tumisreittejä ja pelastusyhteyksiä on oltava riittävä määrä. Palo-osastointi, osastojen koot ja pintamateri-aalien palonkestävyys on huomioitava, samoin tilojen savunpoisto ja mahdolliset sammutusjärjestelmät.

Rakenteellinen turvallisuus

Ennen tarkempaa suunnittelua tiloista on syytä laatia kuntokartoitukset, jotta tilojen rakenteellinen turvallisuus voidaan varmistaa.

Ilmanvaihto

Valtaosa luolien mahdollisista käyttötarkoituksista edellyttää koneellista ilmanvaihtoa.

Teknisten järjestelmien yhteydet

Talotekniikan, esimerkiksi viemäröinnin järjestäminen vanhoihin luoliin voi olla haastavaa.

Kosteudenhallinta

Maanalaisissa tiloissa ja kalliotiloissa kosteudenhallin-ta on tärkeää kallioperästä tulevan paineellisen veden, maakosteuden ja kondensoitumisen vuoksi.

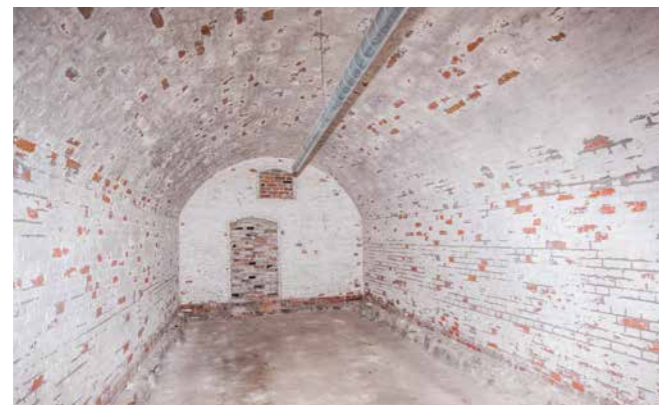
Tilojen huoltoyhteydet

Maanalaisten tilojen huolto voi olla sisäänkäyntien kapeuden ja vähäisen lukumäärän vuoksi haastavaa.

Tilojen saavutettavuus ja esteettömyys

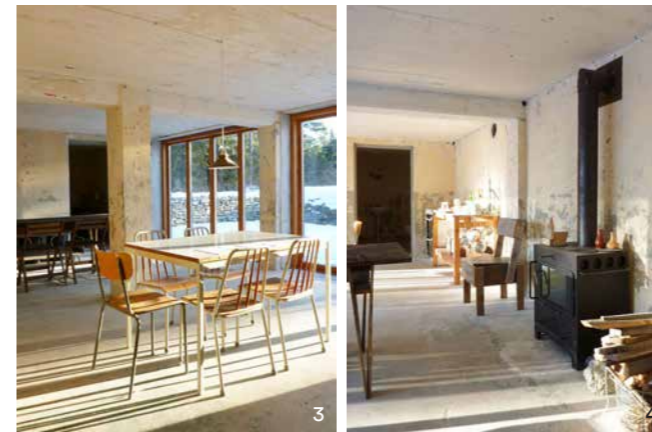
Osa tiloista on sokkeloisia ja vaikeasti saavutettavia.

NYKYHETKEN KUVIA PATTEREISTA

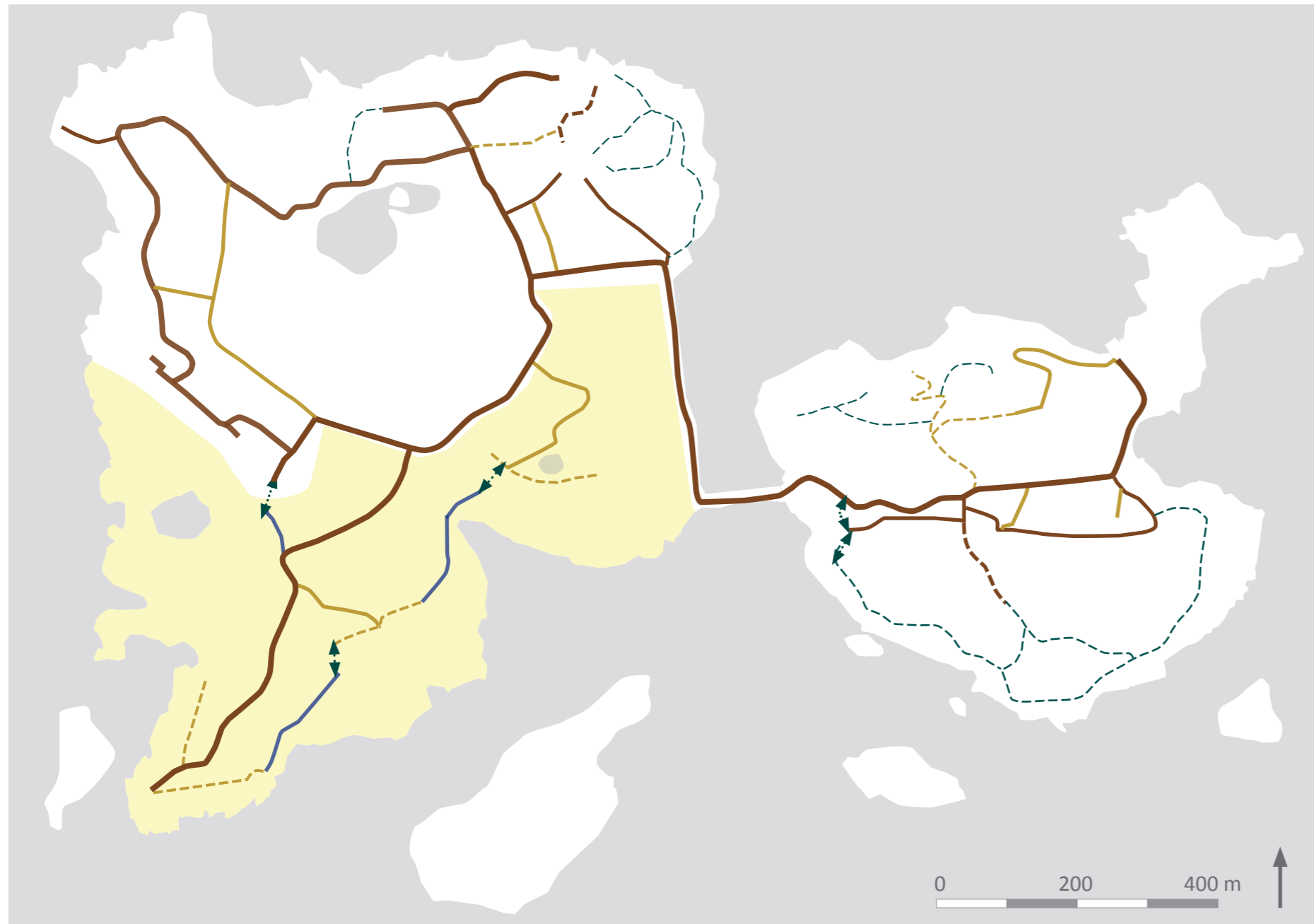

Pattereiden yhteydessä on lukuisia erilaisia ja erikokoisia sisätiloja, jotka ovat vaihtelevassa kunnossa. Osa rakenteista voidaan ottaa kohtuullisen helposti uusiokäyttöön, osa vaatii taas laajamittaista kunnostamista. Kaikkiin tiloihin ei ole tarkoituksen mukaista osoittaa uutta käyttöä. Osa voi toimia sellaisinaan saarten linnakehistoriasta kertovina rakenteina.

IDEAKUVASTO TILOJEN UUSIOKÄYTTÖKSI

Rakenteet tarjoavat hienoja mahdollisuuksia uusiokäyttöä silmällä pitäen. Luolista voidaan kehittää mm. tunnelmallisia ravintola- ja juhlatiloja. Ne luovat myös hienoja puitteita näyttelyille tai taiteelle. Tulevissa suunnitteluvaiheissa voidaan tutkia myös mahdollisuutta osoittaa osa tiloista esimerkiksi majoituspaikoiksi.

- olemassa oleva reitti / uusi reitti
- pääreitti
- sivureitti
- kiviportaat ja -reitti
- polku / luontopolku
- kehitettävä porrasyhteys reitiltä patterille
- poliisilain mukainen liikkumis- ja oleskelurajoitusalue saarten avautumisvaiheessa

Reitistöt

Nykyiset reitit

Vallisaarella ja Kuninkaansaarella on melko kattava tieverkosto. Pääosin venäläiseltä ajalta peräisin oleva tiestö on toiminut suurelta osin pattereita yhdistävinä tykkiteinä.

Tiestö koostuu nykyään pääosin murskepintaisista teistä. Pieniä osuuksia Vallisaaren koillisosassa on myös asfaltoitu. Lisäksi kivrakenteiset vartiotiet yhdistävät Vallisaaren kaakkoisosan pattereita. Suuri osa tiestöstä on alun perin rakennettu mukulakivipäälysteisiksi. Myöhemmin näitä mukulakivettyjä tykkiteitä on peitetty hiekalla ja niitä on osittain asfaltoitukin.

Reitistö on osin umpeenkasvanutta ja huonokuntoista. Olemassa oleva tiestö tarvitsee kunnostusta palvelukseen laajentuvaa kävijäjoukkoa.

Saarten reitistön kehittäminen

Saarten ympäristö on paikoin vaikeakulkuista ja osin herkästi kuluva, ja kulkemista pyritään ohjaamaan selkeästi rakennetuille reiteille. Pääreitistö rakentuu luontevasti olemassa olevaa tiestöä hyödyntäen ja kunnostaen.

Nykyisten reittien lisäksi tarvitaan uusia reittejä. Esimerkiksi Kuninkaansaaren etelä- ja pohjoisosassa reitistö on varsin harva. Alueille on suunnitelmassa osoitettu uusia reitti yhteyksiä. Myös Vallisaaren kylän alueelle on esitetty uusia reittilinjauksia. Näiden alueiden reitistön kehittämistä on käsitelty osa-alue suunnitelmien yhteydessä.

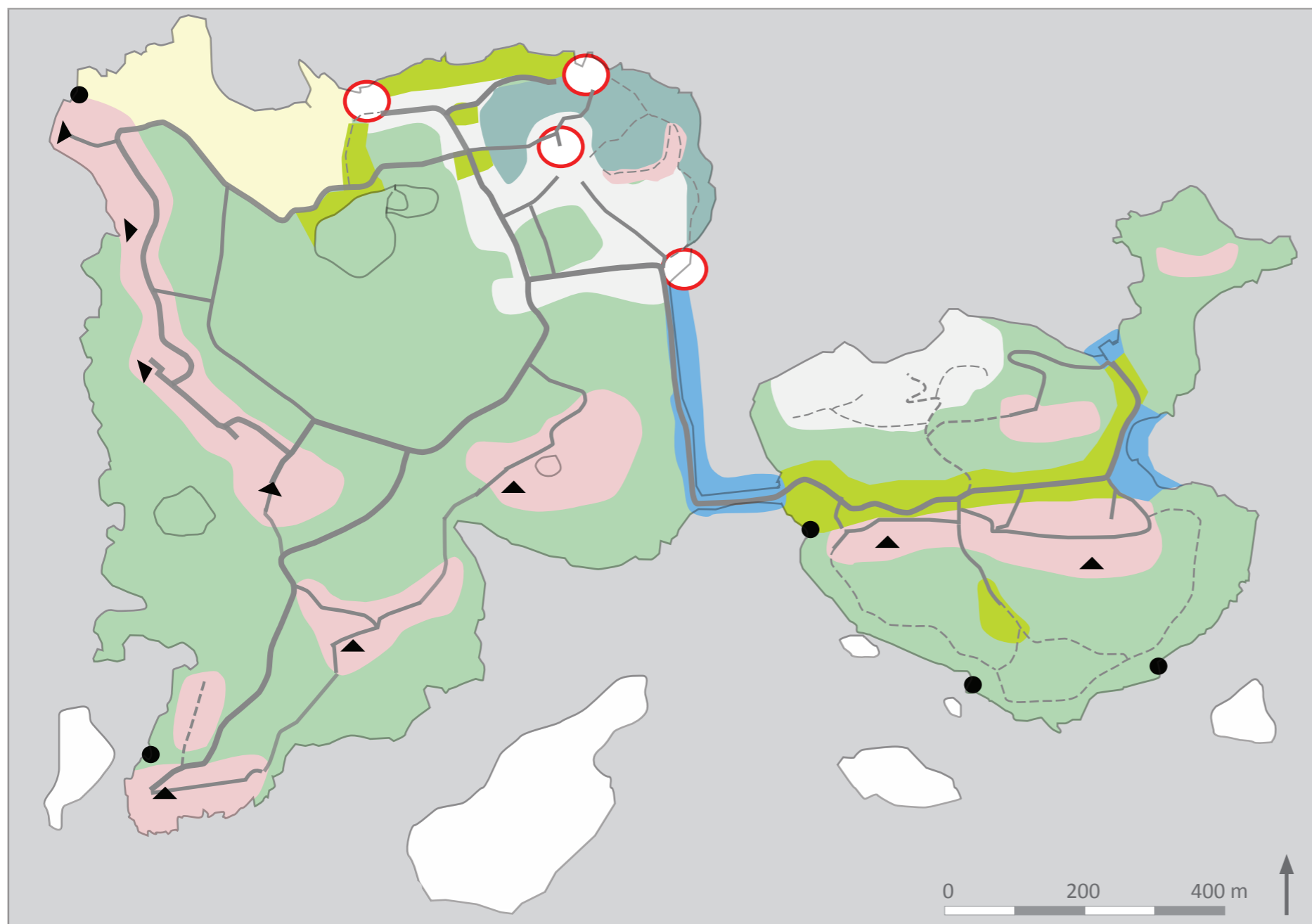
Sujuvien reitistökokonaisuuksien varmistamiseksi suunnitelmassa on osoitettu tarvittavia reitti yhteyksiä linnoitusvallin alla kulkevalta reitiltä patterin päälle. Näissä kohdissa tulee jatkossa tutkia mahdollisuutta rakentaa portaita maisemaan sopivalla.

Reittien jatkosuunnittelussa tulee ottaa huomioon arkeologiset ja luonnonsuojelulliset näkökulmat. Reitit ja niiden vaatimat rakenteet tulee suunnitella huolella biologisten ja arkeologisten kanssa yhteistyössä.

Vallisaaren eteläosa on saarten avautumisvaiheessa poliisilain mukaista liikkumis- ja oleskelurajoitus aluetta. Alueella on runsaasti huonokuntoisia ja romahtamisvaarassa olevia rakenteita, joten liikkuminen alueella on vaarallista. Saarten avaamisen alkuvaiheissa alueelle ei johdeta kulkua ollenkaan. Eteläosan reitistöä kehitetään tulevaisuudessa, kun saarten kunnostus etenee ja alueella on turvallista liikkua.

Pintamateriaalit

Pääreitistöä on luonteva kunnostaa murskepintaiseksi. Historiallisia mukulakivipinnoitteita voidaan harkita kaivettavaksi esiin joiltakin kohdista. Kuninkaansaaren etelä- ja pohjoisosassa osoitettuja reittejä voidaan rakentaa esim. puu- / metallirakenteisina.

	<i>puistot tai puistomaisena hoidettava alue</i>		<i>lammaslaidun</i>
	<i>pattereiden ympäristöt</i>		<i>kylän rakennetut osat pihoiheen sekä Kuninkaansaaren elämysmajoituksen luonnontilaisen kaltainen lähiympäristö</i>
	<i>satama- ja vesivirkistysalueet</i>		<i>oleskelualue rannalla</i>
	<i>kyläalueen kallioniitty / oleskelukalliot</i>		<i>näköalapaikka</i>
	<i>luonnontilainen / luonnontilaisen kaltainen alue</i>		<i>aukiomainen alue</i>

Viheralueet

Saarten arvoja vaalimaan perustetaan luonnon- ja kulttuuriympäristön suojelualue. Suurin osa alueesta säilyy luonnontilaisina tai luonnontilaisen kaltaisina alueina. Näillä alueilla on tärkeää rakentaa selkeät reitit, jotta kulkua pystytään ohjaamaan ja mahdollistamaan alueille pääsy.

Viimeisten vuosikymmenien aikainen vähäinen käyttö on osaltaan vaikuttanut siihen, että saarten kasvillisuus on varsin runsasta ja luonnontilasta. Rehevien kasvillisuusalueiden joukosta saattaa pilkistää merkkejä vanhoista rakenteista. Kaiken ei tarvitse olla jatkossakaan selkeästi hoidettua, vaan osa alueista voi kehittyä ilman ihmisen väliin tuloa.

Pattereiden ympäristöt muodostavat omantyyppisiä viheralueiden kokonaisuuksia saarille. Ne pitävät sisällään maanalaisia tiloja tuleville toimintoille, mutta siellä on myös hienoja paikkoja oleskelulle. Esimerkiksi Vallisaaren päänähtävyyssvyöhykkeen yhdelle patteripihalle on jo osoitettu picnicniitty pöytineen. Pattereiden vallit ovat herkkiä kulumiselle ja pattereiden alueella on myös vaarallisia pudotuksia, joten kulkemista rajataan osin. Pattereille sijoittuu upeita näköalapaikkoja, joihin pääreitit johdattavat.

Puistoja ja tai puistomaisina hoidettavia alueita sijoittuu erityisesti Vallisaaren koillisosaan. Kylän viheralueita on käsitelty Osa-aluesuunnitelmat -luvussa tarkemmin. Puistomaisena hoidettavia alueita sijoittuu lisäksi Kuninkaansaaren laakson pääreitit varrelle. Hoidossa täytyy kuitenkin huomioida alueen luontoarvoja, joista tärkeimpinä ovat vanhat puut. Myös Kuninkaansaaren eteläosaan osoitetun metsäkappelin ympäristö on merkitty puistomaiseksi hoidettavaksi alueeksi.

Kartassa harmaalla näkyvät kyläalueen rakennetut osat piha-alueineen sekä Kuninkaansaaren pohjoisosan elämysmajoitusalue. Vallisaaren kylän alueella lähiympäristö muodostuu rakennusten pihoista / puutarhoista. Elämysmajoitusalueen majoitusrakennusten lähiympäristöä vaalitaan puolestaan luonnontilaisen kaltaisena.

Kukinsalmeen sekä Kuninkaansaaren itä- ja pohjoisrannalle sijoittuvat vesivirkistykseen keskittymät. Vallisaarta ja Kuninkaansaarta yhdistävä padon yhteyteen voidaan rakentaa oleskelu- ja auringonottoasanteita. Rannan oleskelualueita on osoitettu lisäksi joihinkin rantapoukamiin.

6

Osa-aluesuunnitelmat

Työssä on tarkasteltu lähemmin muutamia osa-alueita. Osa-alueet on valittu edustamaan saarten erityyppisiä osia. Tarkempi tarkastelu kohdistuu erityisesti alueisiin, jotka tulevat olemaan saarilla aktiivisimman toiminnan piirissä ja joihin on osin mahdollista kohdentaa lisärakentamista. Osa-alueita tarkastellaan tarkennettujen suunnitelmapiirustusten, ideakuvaston ja näkymäkuvi-
en avulla.

Vallisaaren koillisosan kyläalue ja Kukinsalmen satama ovat olleet osa-alueiden tarkastelun keskiössä. Niistä muodostuu saarten toiminnallisesti aktiivisin alue.

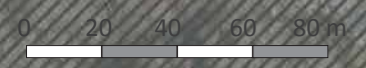
Vallisaaren päänähtävyysalue on valittu osa-alueiden tarkasteluun edustamaan saarten linnoitusvyöhykkeitä. Vallisaaren pattereita I-III sekä Aleksanterinpatteria yhdistävä nähtävyyssreittikonaisuus tulee olemaan saarten suosituin nähtävyyssalue.

Kuninkaansaaren osalta lähempään tarkasteluun on valittu Kuninkaansaaren pohjoisosan ja itärannan alue, joihin on mahdollista osoittaa maltillista uudisrakentamista sekä virkistys- ja matkailutoimintoja. Kuninkaansaaren eteläosa puolestaan edustaa pääosin luonnontilaista tai luonnontilaisen kaltaista metsää ja rantaa, joka on osoitettu suunnitelmassa rauhallisempien toimintojen ja hiljentymisen alueeksi.

MERKINTÖJEN SELITYS

- aukiomainen alue
- puistomaisena hoidettava alue
- piha
- linnoitusvalli
- hoidettava niitty
- avokallio
- puustoinen alue
- puu
- pääreitti
- polku
- tarvittava porrasyhteys
- olemassa oleva rakennus
- uusi rakennus
- uusi katos
- mahdollisesti purettava rakennus
- kivijalka
- maanalainen tila
- patterin numerointi

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

RAKEISUUSKAAVIO

- olemassa oleva rakennus
- uusi rakennus
- uusi katos
- kivijalka
- mahdollisesti purettava rakennus
- maanalainen tila

Kylän kehittämisen lähtökohdat

Eri aikakausia edustava rakennuskanta, lukuisat kivijalat, viljentyneet puutarhat ja toisaalta muutamat varsin hoidetut pihapiirit antavat viitteitä historian ajanjaksoista. Venäläisellä ajalla saaren rakennuskanta oli nykyistä huomattavasti runsaampaa. Kolmen puurakenteisen kasarmin kokonaisuus muodosti kylän keskeisimmän osan. Tästä keskuksesta kertovat nykyään vain säilyneet kivijalat. Itsenäisyyden ajan kerrostumaa ovat puolestaan esimerkiksi vanha koulurakennus ja Kuolemanlaakson työrakennukset.

Alueen maastorakenne on vaihtelevaa. Kuolemanlaaksoa rajaavat jyrkähköt rinteet, myös pohjoisosan kallioiden nousevat jyrkästi luotsitalolta etelään. Historialliset rakennuspaikat ovat valikoituneet pitkälti helpon rakennettavuuden perusteella. Rakennukset on sijoitettu tasaisille paikoille, jyrkkien rinteiden ja korkeammalle nousevien kalliialueiden väliin jääviin painanteisiin ja laaksoihin.

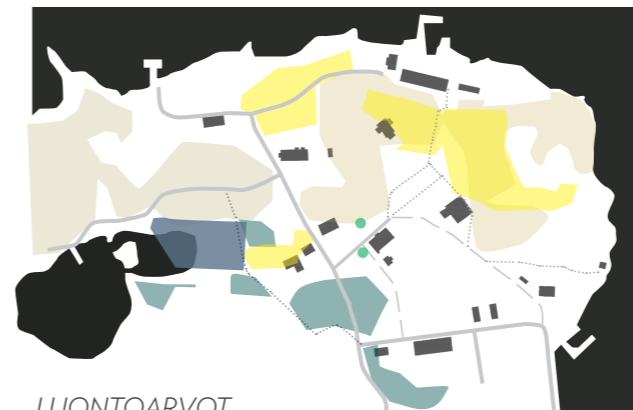
Venäläisellä ajalla lähes täysin puuton kylä on nykyisin varsin puustoinen. Sadassa vuodessa tapahtunut maisemakuvan muutos on ollut huomattava. Korkeimmilta kallioilta ja pohjoisen rannoilta avautuu huppeita näkymiä Helsingin kaupunkikeskustaan, myös kaakkoispuolella Kukinsalmen yli avautuvat näkymät ovat vaikuttavia.

Luontoarvoiltaan arvokkaammat lehtoalueet sijoittuvat Kuolemanlaakson läheisyyteen. Myös pohjoisosan sijoitettavilla silikaattikallioilla ja niittyalueilla on tärkeitä luontoarvoja, tosin niittyalueiden monimuotoisuus on heikentynyt umpeenkasvun myötä.

Alueen kulttuuriympäristön arvot ja ominaispiirteet, luontoarvot sekä maisemarakenne on otettu lähtökohdiksi uudisrakentamisen sijoittelua suunniteltaessa. Lisäksi Suomenlinnan maailmanperintökohteen suojavyöhykkeelle sijoittuminen on otettu huomioon erityisesti suunniteltaessa Vallisaaren kylän pohjoista rantaa.

Uudisrakentamista on osoitettu täydentämään kylän raitteja ja korostamaan kylän historiallisia painopistealueita. Kalliioalueita, puustoisia rinteitä, niittyjä ja rantoja on osoitettu kehitettäväksi pääasiassa viheralueina.

Kylän historiallinen ”keskusta” on otettu uudisrakentamisen ytimeksi, jonka keskiössä ovat vanhojen kasarmirakennusten kivijalat.

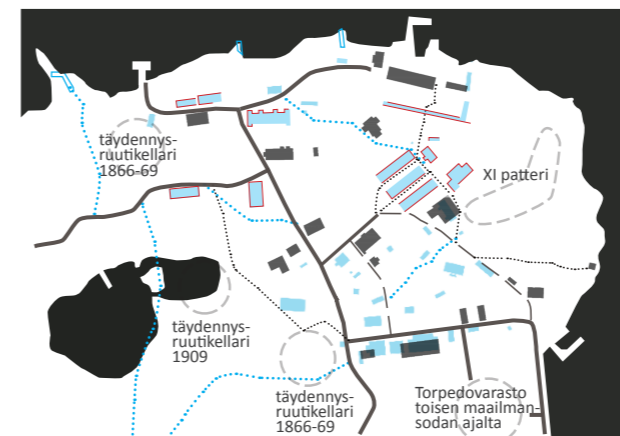
LUONTOARVOT

Koillisosan tärkeitä luontoarvoja ovat lehdot (vihreällä). Myös pohjoisosan silikaattikallioilla (beige) ja niityillä (keltainen) on tärkeitä luontoarvoja. Alueelle sijoittuu lisäksi kaksi suojeltua tammea (vihreät ympyrät).

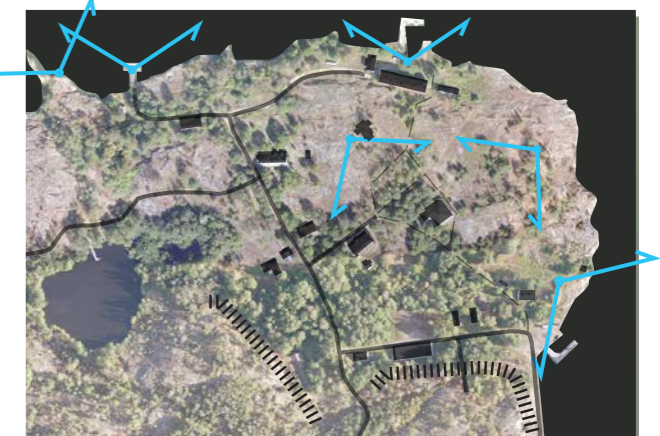
AVOKALLIOT

Alueen maisemakuvan kannalta avokalliot ovat tärkeitä. Ne on pyritty ottamaan huomioon.

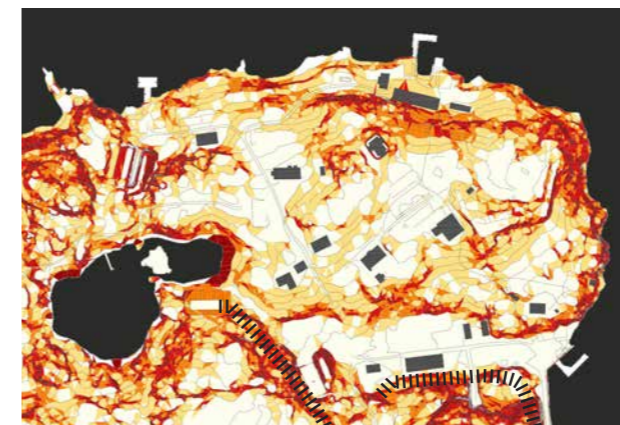
ALUEEN RAKENTAMISEN HISTORIAA

Mustalla näkyvät nykyinen ja sinisellä vuoden 1918 jälkeen hävinnyt rakennuskanta, reitit ja laiturit. Linnoituksen toimintaan liittyneet ruutikellarit, luolat ja patteri on esitetty harmaalla katkoviivalla. Punaisella on osoitettu säilyneet kivijalat. Maastossa näkyy runsaasti erilaisia kivikasvoja ja muita jäänteitä, joita ei ole ollut lähtötietokartoilla. Alueella tuleekin laatia jatkoselvityksiä kaikkien rakenteiden tunnistamiseksi.

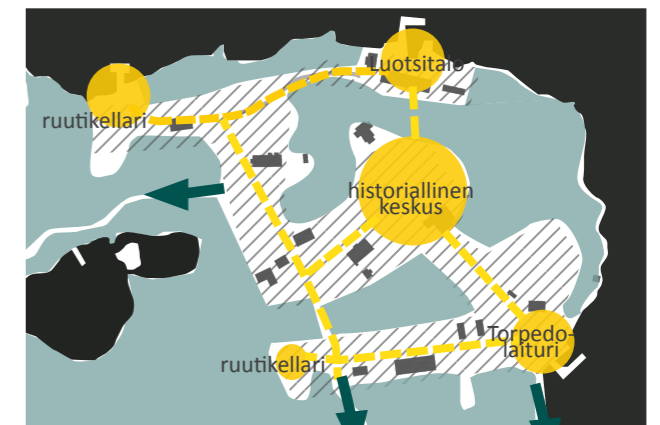
MAISEMAKUVA

Alue on osin hyvin puustoinen, mutta kalliialueilla maisemakuva on avointa. Rannoilta ja maaston korkeimmilta kohdilta avautuu hienoja näkymiä.

MAASTORAKENNE

Alueella on paikoin jyrkkiä rinteitä. Kuvassa valkoisella on esitetty tasaiset alueet, keltaisella loivat ja tummimmalla punaisella jyrkimmät rinteet. Maisematilaa rajaavat jyrkimmät rinteet sijoittuvat Kuolemanlaakson etelä- ja länsipuolelle (viivointu).

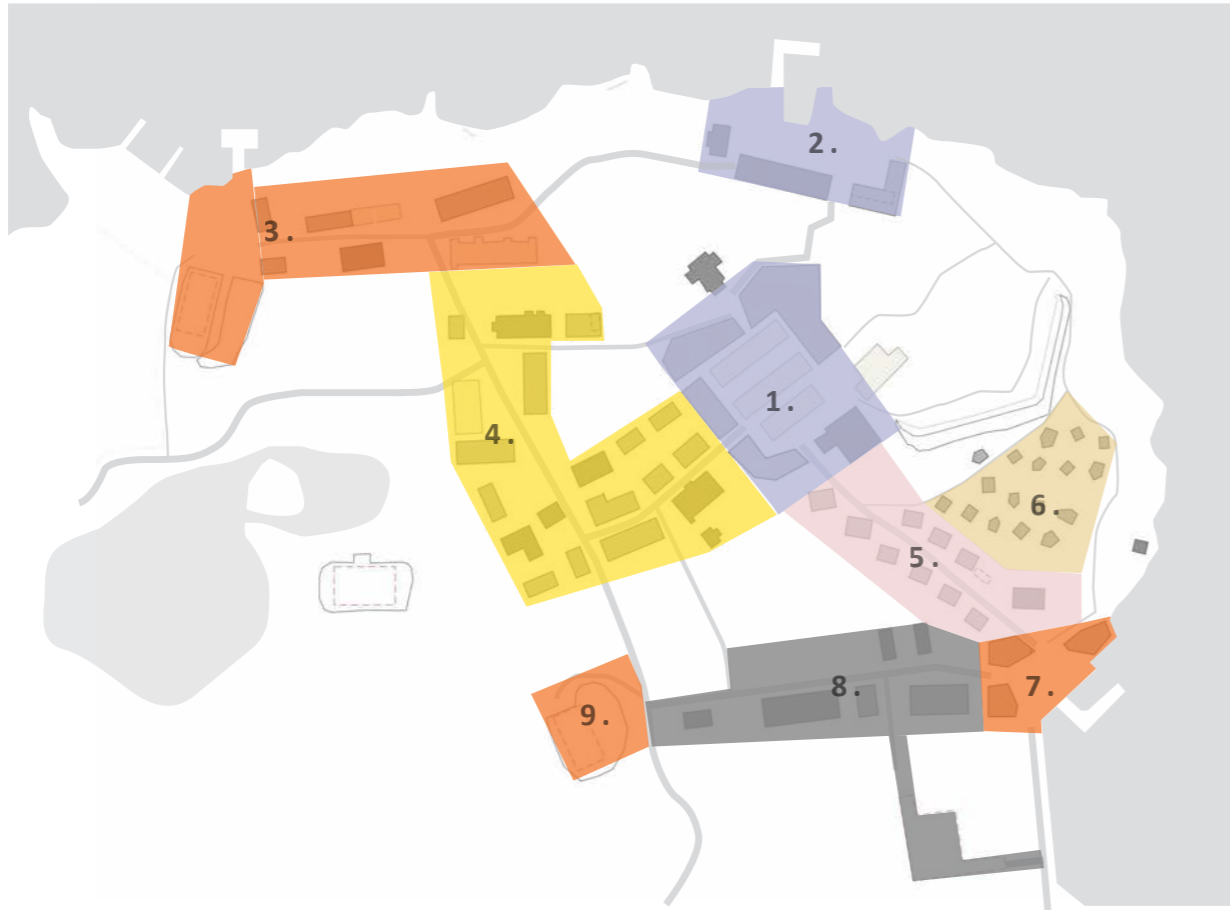
KEHITETTÄVÄT OSA-ALUEET

Vinoviivituksella on osoitettu kylän rakennetut ja täydennysrakentamiseen parhaiten soveltuvat osa-alueet. Rakentaminen sijoittuu reittien varrelle nykyistä rakennetta täydentämään. Reitien päissä on alueen rakenteen kannalta erityisiä, vetovoimaisia paikkoja, joihin on luonteva ohjata uusia toimintoja. Vihreät nuolet osoittavat tärkeitä yhteysuunnat saarien nähtävyyksireiteille.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

VALLISAAREN KYLÄN RAKENNETUT OSA-ALUEET, toiminnot

- julkista tilaa, työskentely- ja majoitustilaa
- liiketila
- liike-, majoitus ja työskentelytilaa
- majoitus- ja työskentelytilaa
- majoitustilaa
- sataman tukitoiminnot, öljyntorjuntakalusto

Toiminnot

Vallisaaren koillisosasta on tavoitteena kehittää elävä ja toiminnallisesti monipuolinen kylämäinen ympäristö. Erilaisten toimintojen sekoittumisen tarkoituksena on varmistaa monipuolinen rakenne, jossa syntyy mielenkiintoista kylämiljöötä kaikille kävijöille.

Vallisaaren tämän hetkinen tilarakenne on hajanainen ja rakennuksista valtaosa on hävinnyt. Lisärakentaminen on koettu tärkeäksi eheyttämään paitsi nykyisin hajanaista rakennetta, mutta myös mahdollistamaan monipuolisen toiminnan harjoittamisen Vallisaarella. Alueelle on suunnitelmassa ohjattu n. 12 000 k-m² lisärakentamista.

Työn aikana tehdyn saarten profiloinnin yhteydessä esiin nousseita ideoita tulevista toiminnoista on sijoitettu kylän alueelle. Toimintojen jakautumista alueella esitetään maankäyttökaaviolla. Maankäyttökaavion tavoite on olla yleispiirteinen ja periaatteellinen esitys rakennettujen osa-alueiden

toiminnallisista painopisteistä Vallisaaren kylässä.

Saarten profiili kestävien ratkaisujen ja innovaatioiden alueena tuodaan esiin Vallisaaren kylän alueella. Erilaisiin kestäviin ratkaisuihin on mahdollista tutustua eri puolilla kylää.

Kylän keskustan muodostaa keskusaukio, jonka reunoille voidaan sijoittaa erilaisia julkisia tiloja ja palveluita. Kylän raittien varrelle ja niitä ympäröivien kortteleiden alueille sijoittuu monipuolisesti erilaisia liike- ja palvelutiloja sekä kausiasuntoja, majoitus- ja työtiloja. Lisäksi satamaa palveleville toimintoille on osoitettu tilaa Kuolemanlaaksoon.

Seuraavilla aikeilla on käsitelty suunnitelmaa teemoitain. Teemoja on kuvattu tekstein, näkymäkuvin ja ideakuvaston avulla. Ideakuvaston tarkoituksena on herättää mielikuvia ja antaa suuntaviivoja kaavoitusprosessille ja myöhemmälle rakennus- ja maisemasuunnittelulle.

OSA-ALUEIDEN KUVAUKSET

1. KESKUSAUKION YMPÄRISTÖ

- Päätoimijat esille, esim. Itämereen / cleantechiin liittyvät toimijat tms.
- Maamerkkimäinen keskusrakennus.
- Keskusaukio kylän julkisen ulkotilan ytimenä.
- Toimintojen keskus, tapahtumien ydin.

2. LUOTSITALON YMPÄRISTÖ

- Saapuminen saarille ja infopiste.
- Saaren työntekijöiden majoitus mahdollisesti Luotsitalossa.
- Mahdollisuus pienelle täydennysrakentamiselle Luotsitalon pihapiiriin.

3. RUUTIKELLARI JA POHJOINEN RANTA

- Ravintolapalveluille soveltuva alue.
- Mahdollista laajentaa ravintola- ja juhlatilaa uudisrakennuksilla.
- Muutamia päivävenepaikkoja.
- Kaikille mahdollisuus oleskella alueella.

4. VANHA KYLÄNRAITTI JA KESKUSKATU

- Elävä kylänraitti: vaihtelevia kausiasumisen, työ- ja liiketilojen muotoja.
- Matkailu- ja ravintolapalvelutarjontaa.
- Osin yksityisiä pihapiirejä, osin puistomaista julkista tilaa.

5. SATAMARAITTI

- Painopiste työtila- ja kausiasunnoissa.

6. MAJOITUSALUE

- Hieman yksityisemmäksi muodostuva osa-alue, jossa vuokrattavia majoitustiloja.

7. TORPEDOLAITURIN YMPÄRISTÖ

- Satamaa palvelevia tiloja, kahvila- ja ravintolatilaa, mahdollisesti pohjoispuolelle sijoittuvan majoitusalueen toimipiste.

8. KUOLEMANLAAKSO

- Satamaa palvelevia tiloja.
- Venesäilytys ja huoltotiloja.
- Öljyntorjuntakaluston säilytys.
- Välinevuokrausta.

9. RUUTIKELLARIN YMPÄRISTÖ

- Ravintola- ja juhlatilaa.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

kestävyys ja innovaatiot

- läpileikkaava teema
- kestävät ratkaisut kaikessa rakentamisessa ja toiminnassa
- ratkaisujen kehittäminen ja kokeilu, esim. Itämeren kestävä hyödyntäminen
- kestävät ratkaisut esillä yleisölle

toimintojen sekoittuminen ja joustavat tilat

- elävä, monipuolinen kylämiljö
- kaikille kävijöille mielekiintoinen
- monipuolisia tiloja: esim. majoitus-, kausiasunto- ja liiketiloja
- eri käyttötarkoituksiin soveltuvia tiloja
- tilojen monipuolinen hyödyntäminen -> tilojen verkosto helposti saatettavaksi, esim. vuokraus

kausiluonteisuus

- eri vuodenaikoina toiminnan painopisteet vaihtelevat
- työskentely ja asuminen kausiluonteista -> esim. tietyn projektin / apurahakauden mittainen oleskelu tai kesäkauden työntekijöiden majoittuminen

ympäri- vuotisuus

- tavoitteena ympärivuotinen toiminta ylläpitämään saarten palveluita läpi vuoden
- talvikaudella työnteon ja kausiasumisen rooli korostuu
- myös virkistys- ja matkailupalveluita talvisin

yhteisöllisyys ja vastuullisuus

- erilaisten työnteon yhteisöjen syntyminen
- yhteisöjen toiminta näkyville myös muille kävijöille
- saarten ympäristöstä huolehtiminen
- arjen ympäristö saarten turvallisuustekijänä

avoimuus

- kaikille avoin
- suurelta osin julkista tilaa, hienoisimmat paikat avoimia kaikille, esim. oleskelualueet rannoilla / kallioilla
- yksityisemmät osat joillakin alueilla mahdollisia
- kaikille mahdollisuus osallistua kunnostukseen, ylläpitoon ja toimintaan

KEHITTÄMISEN PERIAATTEITA JA TOIMINTOJA

Ympyröihin on tiivistetty periaatteita Vallisaaren kylän kehittämiseksi. Vieressä on esitetyt ideoita kylän toiminnoiksi. Periaatteet ja toimintaideat ovat syntyneet työryhmätyöskentelyn lisäksi vuorovaikutuksessa eri tahojen kanssa sekä työn aikana järjestetyn työpajatyöskentelyn tuloksena.

MAJOITUS-, TYÖHUONE- JA LIIKETILAT

- TYÖHUONEKOMMUUNI
Julkisempi pohjakerros (työhuone / ateljee / liiketila), yläkerrassa majoitustiloja.
- ATELJEEASUNTO
Sijoittuminen raittien varrelle: julkisempi tila tien puolella, esim. myymälä / työhuone, yksityinen asuntopuoli pihan / puiston puolella, useampi yksikkö samassa rakennuksessa.
- ”HAJAUTETTU HOTELLI”
Vuokrattavia, laadukkaita ja elämyksellisiä lomamajoitustiloja, yksityisempi kokonaisuus.
- VANHOJEN RAKENNUSTEN TILAT
Esim. Luotsitalon / Esikuntatalon huoneita kausiasunnoiksi / työtiloiksi.

TUTKIMUS, SUOJELU, INNOVAATIOT

- SUOJELUTOIMINTA
Öljyntorjuntakaluston säilytys Torpedoluolissa, oheistoiminnalle tilaa esim. Kuolemanlaaksossa.
- KESKUSRAKENNUS
Ankkuritoimijan / -toimijoiden tukikohta. Näyttelytiloja, auditorioita, seminaari- ja konferenssikäyttöä, tapahtumatiloja, toimisto-, tutkimus- ja työtiloja, ravitsemuspalveluita.

RAVINTOLAT JA JUHLATILAT, KAHVILAT

- RAVINTOLA-, KAHVILA- JA JUHLATILOJA VANHOIHIN RAKENNUKSIIN
Vanhojen ruutikellarien hydyntäminen ravintola- ja juhlatiloina. Upseerirakennus esimerkiksi kesäkahvilaksi.
- RAVITSEMUSPALVELUITA UUSIIN TILOIHIN
Esimerkiksi Keskusaukion yhteyteen, ruutikellareiden ympäristöön ja Satama-aukiolle.

SATAMA- TOIMINNOT

- VIERASVENESATAMA PALVELUINEEN
Satama-aukion uudisrakennuksiin satamapalveluita, ravitsemuspalveluita ja majoituspalveluiden tukipiste jne.
- VENEHUOLLON JA VARASTOINNIN TILAA
Kuolemanlaakson rakennuksia ja sataman läheisyydessä olevia luolia mahdollisesti hyötykäyttöön.

OHJELMA- PALVELUT

- OPASTUSPALVELUT
Opastuspalveluille tukikohta esimerkiksi Luotsipihalle.
- VÄLINEVUOKRAUS
Välinevuokraustiloja Kuolemanlaaksoon, esim. pyörät ja vesivirkistys.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

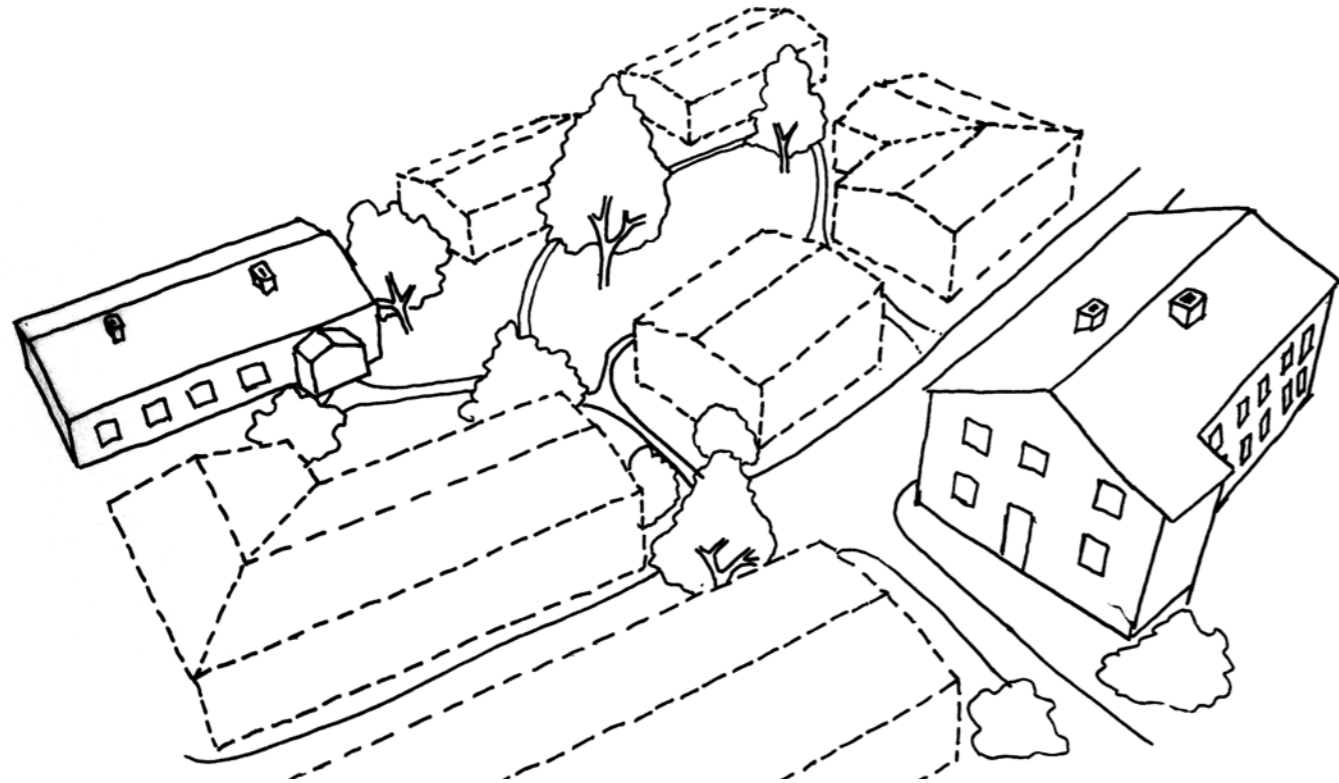

Tämän hetkinen näkymä Vallisaaren kylänraitilta. Raitin varrelle voidaan ohjata maltillisessa määrin täydentävää rakentamista.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyysovyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

Täydennysrakentaminen

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren täydennysrakentamisen tärkeänä lähtökohtana on saada aikaan vahvistava vuoropuhelu uuden ja vanhan rakentamisen sekä maiseman välille. Täydennysrakentamisen sijoittelua saarille on ohjannut paitsi saarten rakennushistoria, luontoarvot, maisema ja säilynyt rakennuskanta, mutta myös työprosessin edetessä muotoutunut suuntaa-antava tilaohjelma. Uusien tilatarpeiden tunnistamiseen sekä niiden perusteella suunniteltavien tilojen sovittamiseen linnoitusympäristöön on paneuduttu räätälin ottein.

Täydennettäessä kulttuurihistoriallisesti arvokasta rakennettua ympäristöä on oleellista, että ajalliset kerrostumat ovat erotettavissa toisistaan. Uudisrakennusten arkkitehtuurissa on pyritty oikeassa suhteessa elämykselliseen, hallittuun ja pidättyväiseen ilmaisuun. Vanhan imitointia vältetään. Uudisrakentamisen tulee toisaalta tukea saarten maisemallisten ja rakennushistoriallisten arvojen säilymistä ja toisaalta luoda nykyaikaiset, innostavat puitteet saarten kehittymiselle vetovoimaiseksi virkistys- ja matkailukoh-

teeksi. Parhaat esimerkit osoittavat, että uuden ja vanhan vahvistavalla vuoropuhelulla syntyy elämyksellisiä paikkoja, jotka ovat enemmän kuin osiensa summa.

Valittujen arkkitehtonisten ratkaisujen ekologisuuden ja kestävyden tarkastelulle tulee asettaa erityinen painoarvo. Mahdollisuus hyödyntää Suomenlinnan avovankilan työvoimaa on edellytyksenä perinteisten, käsityövaltaisten korjausrakentamisen työtapojen käytölle. Uudisrakentamisessa on mahdollista yhdistää perinteisiin työmenetelmiin ja materiaaleihin nykyaikaisia, teknisesti kehittyneitä rakenteita ja rakennusosia.

Linnoituslaitteiden ja säilyneiden rakennusten korjaaminen, käyttötarkoituksen muutokset sekä uudisrakentaminen Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueelle ovat rakennuttamistehtävinä poikkeuksellisen vaativia. Rakentaminen on mahdollista toteuttaa alueen alkuperäisiä arvoja vahvistaen ja vetovoimaisuutta lisäten vain silloin, kun koko toimitusketjussa huolehditaan suunnittelun ja rakentamisen korkeasta laadusta yleissuunnittelusta detaljitasolle asti.

Täydentävä rakentaminen on sopivalla tavalla vanhaa rakennetta eheyttävää. Se luo selkeästi uuden kerroksen, mutta sopeutuu kuitenkin paikan lähtökohtiin ja olemassa olevaan rakennuskantaan. Uusi arkkitehtuuri voi olla samalla elämyksellistä, mutta sopivasti pidättyväistä.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyshyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

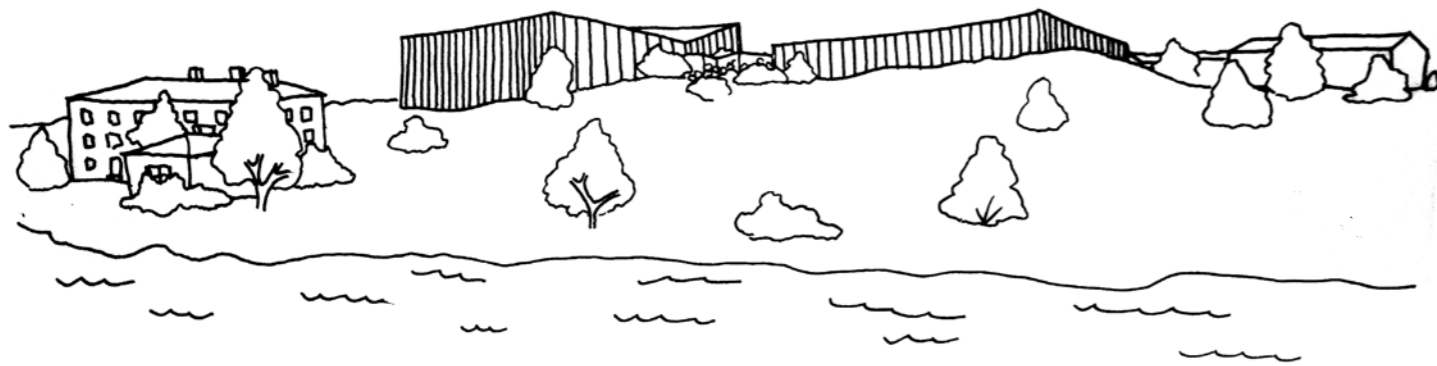

*Kylänraitin varrelle muodostuu vaihtelevia tiloja ja näkymiä.
Täydentävä rakentaminen täytyy sovittaa huolellisesti olemassa olevaan ympäristöön.*

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

Keskusrakennukset

Vallisaaren keskusrakennukset on saaren ankkuritoimijan toimipiste ja Vallisaaren koillisosan maanmerkki. Maastosta kasvavat, veistokselliset puurakennukset heijastelevat ajatuksia saaren linnoitusvalleista, ja antavat rakennuksille modernin ja kutsuvan ilmeen. Samaan aikaan rakennuksista ja mahdollisesti myös niiden katolta avautuvat näkymät Kruunuvuorenselälle ja aina Kauppatorille asti.

Rakennusten selkeälinjaisen veistoksellinen ilme erottavat me saaren muusta rakennuskannasta, niin vanhasta kuin uudestaakin, mutta liittävät ne ajatuksen tasolla linnoituslaitteisiin. Ero toimii hierarkisesti paitsi ilmeen, myös koon puolesta, ja näin saaren keskusrakennukset erottaa jo kauempaa.

Rakennukset toimivat saarten ankkuritoimijan / -toimijoiden tukikohtana ja samalla saarten infopisteenä. Rakennuksiin mahdollisesti sijoitettava auditoriotila voi palvella seminaari- ja konferenssikäytössä, elokuvanäytöksessä, konserttisalinana ja osana muuta saarilla järjestettävää toimintaa. Lisäksi rakennuksiin voi sijoittaa tarpeen mukaan toimisto- ja työtiloja, tutkimustiloja, näyttelytilaa sekä ravitsemustiloja.

Rakennuksille ominaisia julkisivumateriaaleja ovat esimerkiksi puu ja luonnonkivi.

Ideoita keskusrakennusten arkkitehtuuriin. Rakennukset voivat olla samaan aikaan näyttäviä ja maamerkkimäisiä, mutta toisaalta maastosta luontevasti "kasuvia".

KUNINKAANSAAREN
&
VALLISAAREN
HISTORIA

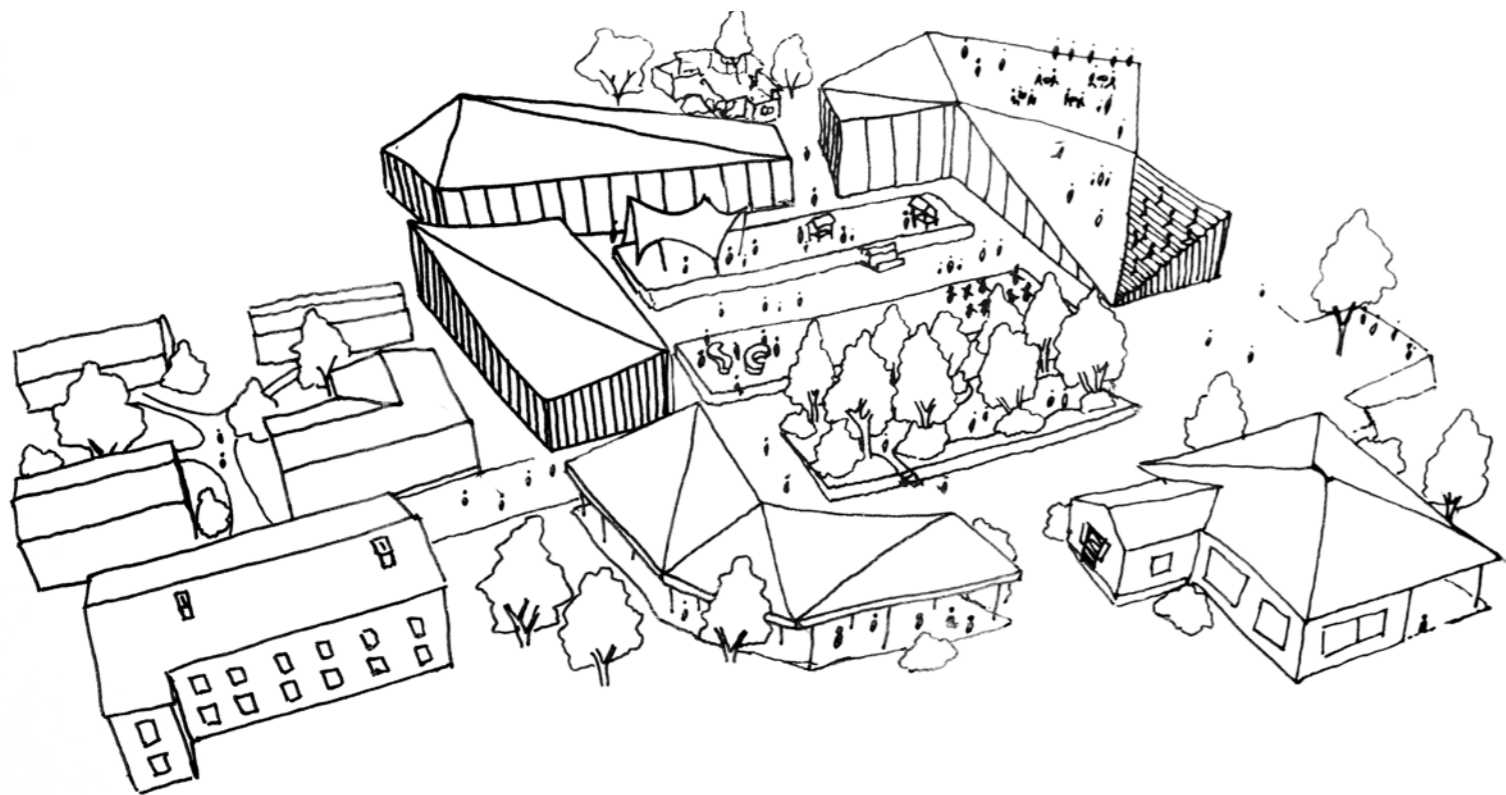
Kahvilaravintola
MUKI

ATENA
From the
World of
Athens

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

Keskusaukio

Keskusaukio on Vallisaaren koillisosan kokoontumispaikka ja kiintopiste. Paikalle luonteen antavat kolmen vanhan kasarmirakennuksen kivijalat, jotka kunnostetaan kolmeksi erityyppiseksi toriksi. Kaksi pohjoisempaa, ylempänä rinneessä olevaa kivijalkaa ovat avoimempia ja toiminnallisempia aukioita, joille voidaan pystyttää esimerkiksi ruokakojuja, tanssilavan tai tapahtumaviljongin. Eteläisin kivijalka muunnetaan puistoksi, joka rajaa aukiotilaa eteläsivulta ja vaimentaa samalla mereltä tulevia tuulia.

Eteläsivultaan aukio rajautuu kivijalkapuistoon ja muilta sivuiltaan saaren ankkuritoimijan / -toimijoiden keskusrakennuksiin. Keskusrakennusten välistä avautuu kulku kaikkiin Vallisaaren kylän tärkeimpiin toiminnallisiin osiin. Keskusaukio muodostuukin kokoavaksi keskipisteeksi.

Itäiseltä sivultaan aukio avautuu niitylle ja lammaslaitumelle, jonka takana siintää Santahamina. Suomen puolustuksen historia ja nykyhetki kohtaavat näkymässä Vallisaaresta Santahaminaan. Aukion eteläpuolella kivijalkapuistikon takana rakennusvolyymi muuttuu pienempimittakaavaisiksi katokseksi.

Keskusaukio on oiva paikka eri teemajuhlien ja yleisötapahtumien järjestämiseen, jotka houkuttelevat tutustumaan Vallisaareen läheltä ja kaukaa. Tapahtumat voivat ottaa kosketuspintaa saarten historiaan ja paikkaan esimerkiksi: Itämerijuhlana tai Rauhanpäivänä. Arkisin aukio voi tarjota paikan erilaisille pienille mobiilikioskeille, pop-up-ravintoloille ja tee-se-itse-työpajoille.

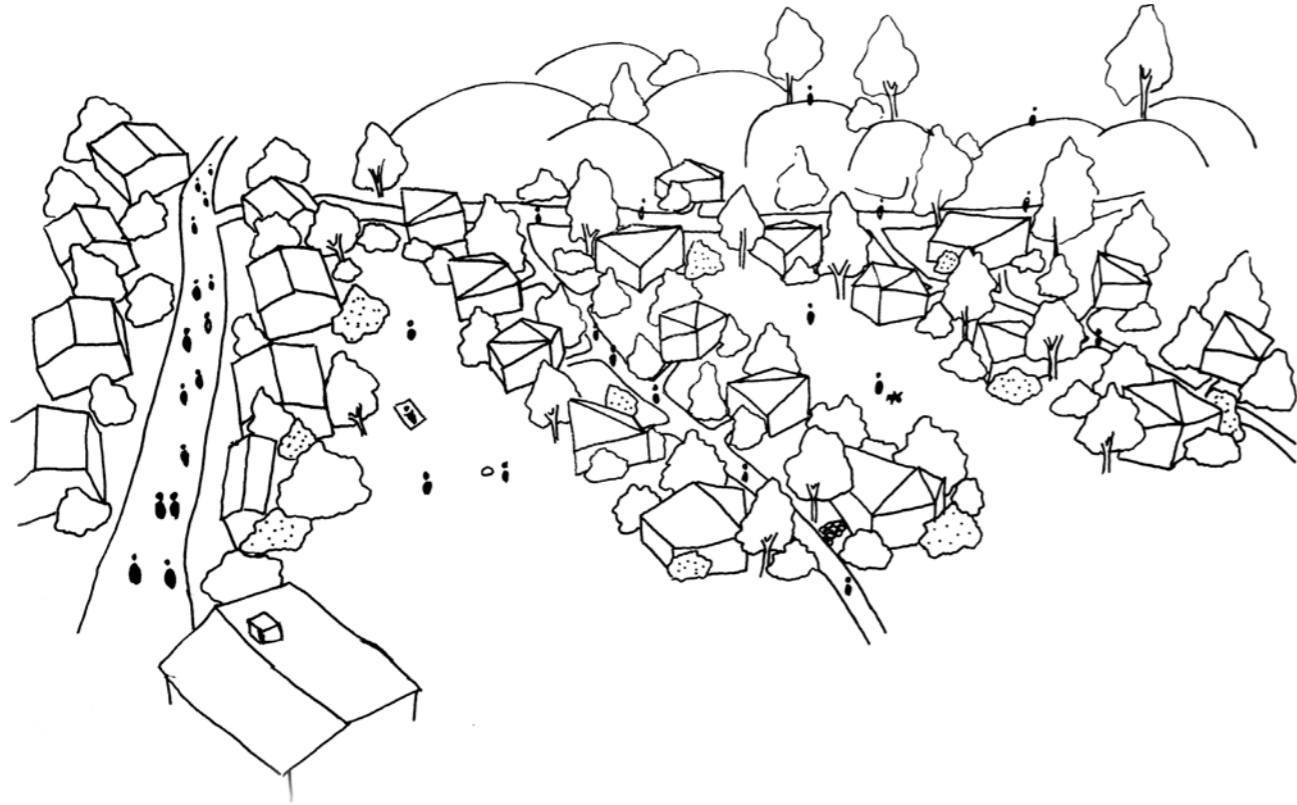

Keskusaukiosta muodostuu Vallisaaren kylän toiminnan keskus. Se on monipuolinen ajanviettopaikka, joka voi toimia erilaisten juhlien ja tapahtumien keskuspaikkana.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyydsvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

Majoitusalue

Kausiluontoiselle majoittumiselle ja saarten historiallista arvoa arvostavalle sekä sitä hyödyntävälle hotellitoiminnalle on saarissa tilaa. Harvinaislaatuinen kohde houkuttelee tulevaisuudessa runsaasti matkailijoita ja majoituspalveluille lienee tulevaisuudessa kysyntää.

Keskusaukion ja vierasvenesataman katveeseen jäävä alue on sovelias pienimuotoiselle majoitusrakentamiselle. Etelään aukeava rinne on vierasvenesataman ja muiden saaren palveluiden läheisyydessä, mutta kuitenkin hieman syrjässä koillisosan vilkkaimpien raittien vilinästä.

Alue sijoittuu vanhan patterin eteläpuolelle. Patteri on aikoinaan jäänyt hyödyttömäksi saaria yhdistävän kannaksen rakentamisen myötä. Alueelle sijoittuu 1940-luvun asuinrakennus ja alueella on ollut aiemmin muutamia muitakin rakennuksia.

Patterilta on tärkeää säilyttää näkymät Kukinsalmelle ja sen yli, minkä takia rakentamisen mittakaava vallin edustalla on pidettävä pienenä ja rakennukset on suotavaa maastouttaa ympäristöönsä esimerkiksi viherkatoin, luonnonmukaisten materiaalien ja runsaan kasvillisuuden avulla. Rakennusten tulee kuitenkin olla hahmoltaan moderneja, jotta ne erottuu ajallisesti omaksi kerrostumakseen.

Vierasvenesataman yhteyteen on mahdollista rakentaa myös majoitusalueita palveleva vastaanottorakennus, jossa voi myös tarpeen mukaan toimia ravintola. Vastaanottorakennus voi myös palvella Kuninkaansaaren elämysmajoituspalveluita, joita esitellään tarkemmin sivulla 64.

Viherkatto maastouttaa rakennuksen osaksi maisemaa. Rakennusten tulee kuitenkin olla hahmoltaan moderneja, etteivät ne sekoitu osaksi vanhaa rakennuskantaa.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyydsvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

VIHERALUEET JA AUKIOT

- aukiomainen alue
- puisto/puistomaisena hoidettu alue
- patteri
- niitty
- kyläalueen kalliot
- lammaslaidunalue
- luonnontilainen / luonnontilaisen kaltainen alue

Viheralueet, aukiot ja pihat

Vallisaaren kylä on ollut historiansa aikana nykyistä huomattavasti tiheimmin rakennettua. Myös puistomaisia ja puutarhamaisesti hoidettuja alueita on ollut nykyistä enemmän. Pihapiirienkin ulkopuolella näkyy runsaasti kulttuurivaikutteista lajistoa. Vielä sata vuotta sitten lähes puuton Vallisaaren kylä on nykyisin hyvin puustoinen.

Yleissuunnitelmassa rakentaminen on keskitetty pääasiassa kylänraittien varteen. Viheralueet ympäröivät rakennettuja alueita muodostaen laajahkoja yhtenäisiä alueita. Viheralueiksi on osoitettu alueen luonnonolosuhteiltaan arvokaimmat alueet, erityisesti Kuolemanlaakson lehto on luontoarvoiltaan merkittävä.

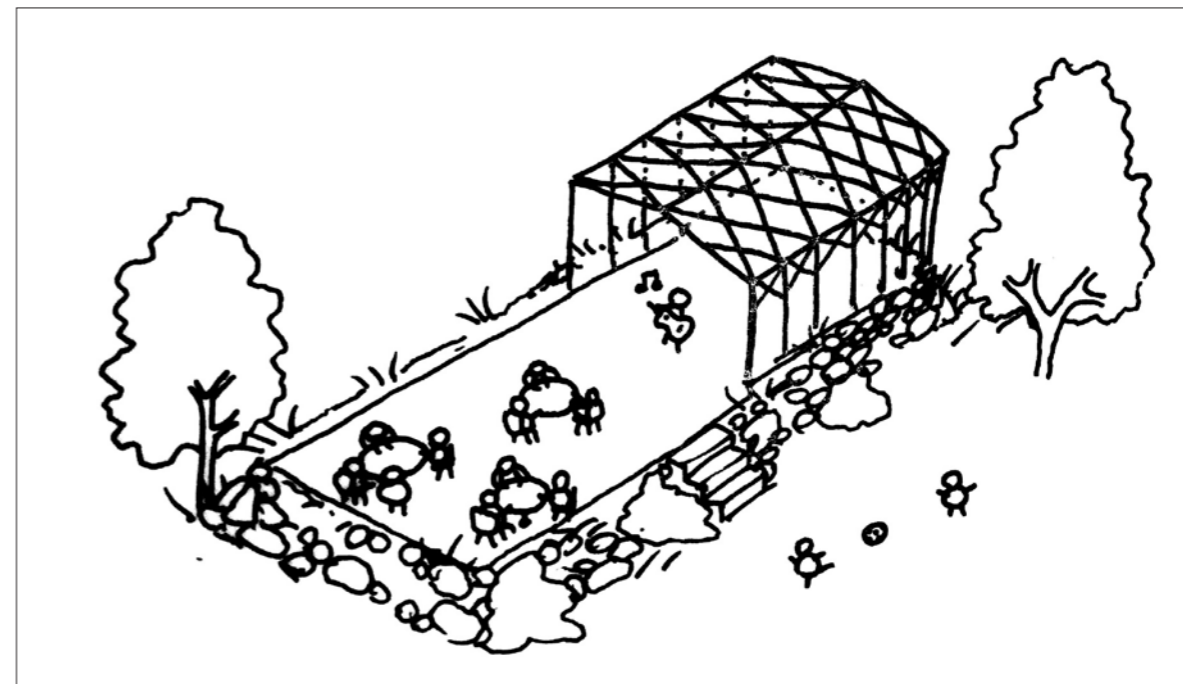
Keskusaukio muodostaa koillisosan ytimen. Aukiomaisia tiloja muodostuu myös Luotsipihalle, Satama-aukiolle sekä Ruutikellarin aukiolle. Aukiot toimivat yleisinä oleskelualueina ja niille voi osin sijoittua myös esimerkiksi ravintolapalveluita jatkavia terassialueita.

Keskusaukion rakennuksia ympäröi lännen, pohjoisen ja idänpuolella avokallioita ja niittyjä. Avokallioilta avautuu komeita näkymiä Helsingin kaupunkikeskustaan ja alueesta muodostuneekin hieno oleskelupaikka. Niittyalueet ovat osin umpeenkasvaneita ja niitä kehitetään avoimemmiksi niityiksi. Niittyalueelle on mahdollista perustaa lammashaka.

Kylän pohjoisrannalle on osoitettu alueen rakennetuksi puisto. Se yhdistää luotsitalon ympäristön pohjoisen ruutikellarin pihaan. Puistoon voidaan osoittaa rannassa kulkeva reitti ja erilaisia oleskelupaikkoja. Alueelta löytyviä vanhoja kivimuurien jäänteitä yms. voidaan hyödyntää ja tuoda esiin puistossa.

Vanhojen rakenteiden hyödyntämisellä on mahdollista tuoda historiaa esille. Vanhan patterin kunnostaminen luo mahdollisuuden esitellä saarten linnoitushistoriaa helposti saavutettavasti. Myös lukuisat kivijalat, erilaisten muurien jäänteet ja pohjoisella kalliolla sijaitsevan juureskellarin ympäristö voivat toimia hienoina yksityiskohtina alueella.

Raittien varteen muodostuu erilaisia pihapiirejä, osin raitille avautuvia, osin suljetumpia pihajoja. Raittien ilmeestä tulee monipuolinen ja vaihteleva. Pihat avautuvat osin raitille, osin ne ovat rakennusten rajaamia. Kasvillisuudeksi on hyvä valikoida alueelle tyypillisiä perinnekasvilajeja, mm. syreeniä. Kylän alueelle sijoittuu jonkin verran komeaa puustoa. Leimallisia ovat esimerkiksi isot koivut kylänraitin varrella. Puustoa pyritään säilyttämään mahdollisuuksien mukaan.

Vanhoja rakenteita voidaan hyödyntää oleskelupaikkoina. Vanhojen kivijalkojen yhteyteen voidaan rakentaa kevyillä rakenteilla esimerkiksi katoksia ja luoda näin hahmoa vanhasta, hävinneestä rakennuksesta. Vallisaaren kylän alueelle sijoittuu avokallioita ja niittyjä, mutta toisaalta taas hoidetumpaa ja vehreämpää ympäristöä. Rakennettuun ympäristöön muodostuu vaihtelevaa puistomaista ja puutarhamaista ympäristöä. Kaikkien alueiden ei tarvitse olla täysin huoliteltuja, vaan nykyistä rosoista ja rehevää tunnelmaa voidaan vaalia.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyydsvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

REITIT

- olemassa oleva reitti / suunniteltu reitti
- pääreitti
- tärkeät reitit kylän alueella
- pienet reitit
- yksityisemmät reitit

Reitit

Olemassa olevat reitit toimivat suunnitelmassa pääreitistön pohjina. Lisäksi suunnitelmassa on osoitettu joitakin uusia reittejä, joista osa mukailee vanhoja hävinneitä reittilinjauksia. Reittien on tärkeää nivoa sujuvasti yhteen tärkeimmät toiminnot, alueet ja nähtävyydet.

Kylän tärkeiksi toiminnallisiksi alueiksi muodostuvat Luotsipiha, Keskusaukio, Satama-aukio ja Ruutikellarinaukio. Kylän reitistön runko yhdistää näitä paikkoja. Tärkeänä uutena yhteytenä on esitetty luotsirakennukselta Keskusaukiolle linjattu reitti, johon tulee rakentaa maastoon sopivat portaat. Satama-aukiolta Keskusaukiolle johtava reitti mukailee olemassa olevaa reittiä, mutta sekin vaatii porras-/luiskaratkaisun Satama-aukiolta pohjoiseen päin noustaessa.

Pienemmät reitit kiertävät pohjoisen rantapuistossa sekä niitty- ja kallioalueita. Vanhalle patterille tulee osoittaa selkeä reitti. Ruutikellarinaukiolta Vallisaaren lammelle on osoitettu myös uusi reitti.

Reitit tulee suunnitella huolella osaksi kylän kokonaisuutta. Selkeät reitit edesauttavat kylän toimivuutta ja mahdollistavat helposti pääsyn tärkeimmille alueille.

Reittien jatkosuunnittelussa tulee ottaa huomioon arkeologiset ja luonnonsuojelulliset näkökulmat. Reitit ja niiden vaatimat rakenteet tulee suunnitella huolella biologien ja arkeologien kanssa yhteistyössä.

Ideakuvia reiteistä. Kalliota ja niittyä kiertävät reitit voidaan rakentaa vaihtoehtoisista materiaaleista. Pääteiden alla on vanhaa mukulakiveystä, jota voidaan harkita otettavaksi osittain esimerkinomaisesti esiin.

VALLISAAREN KYLÄ JA SATAMA

Vallisaaren päänähtävyyshyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
Kuninkaansaaren eteläosa

TORPEDOLAITURI JA SATAMA-AUKIO

KUOLEMANLAAKSO

TORPEDOVARASTO

VIERASVENELAITURIT

satamaa palveleva uudisrakennus

LUOLA 74

VIERASVENELAITURIT

*KUKINSALMEN KANNAS,
oleskelu- ja auringonottotasanteet*

Kukinsalmen satama ja rannat

Vallisaari ja Kuninkaansaari on yhdistetty 1800-1900 -lukujen vaihteessa maakannaksella. Kannas suojaa salmea tuulelta ja näin siitä muodostuu luonteva ja suojainen paikka vierasvenesatamalle.

Alueesta on tavoitteena kehittää monipuolinen vierasvenesatama palveluineen. Vierasvenepaikkojen lisäksi satamaan voidaan osoittaa paikkoja perinnealuksille. Esillä voisi olla esimerkiksi armeijan historiaan liittyviä aluksia. Torpedolaituri voi toimia tulevaisuudessa mm. huoltolaiturina.

Sataman yhteyteen on osoitettu mahdollisia täydennysrakentamisen paikkoja palvelemaan vierasvenesataman käyttöä. Satama-aukiosta muodostuu sataman toiminnallinen keskus, jonne voidaan osoittaa mm. sataman käyttöä palvelevia toimintoja ja ravintolapalveluita. Rakennukset voivat palvella myös niiden pohjoispuolelle sijoitettavaa majoitusaluetta.

Luolia voidaan mahdollisesti tulevaisuudessa hyödyntää

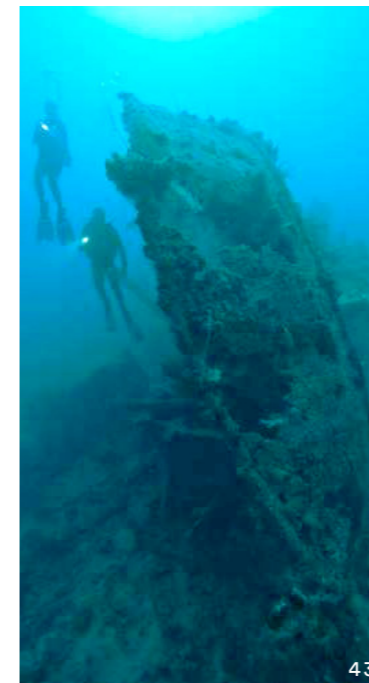
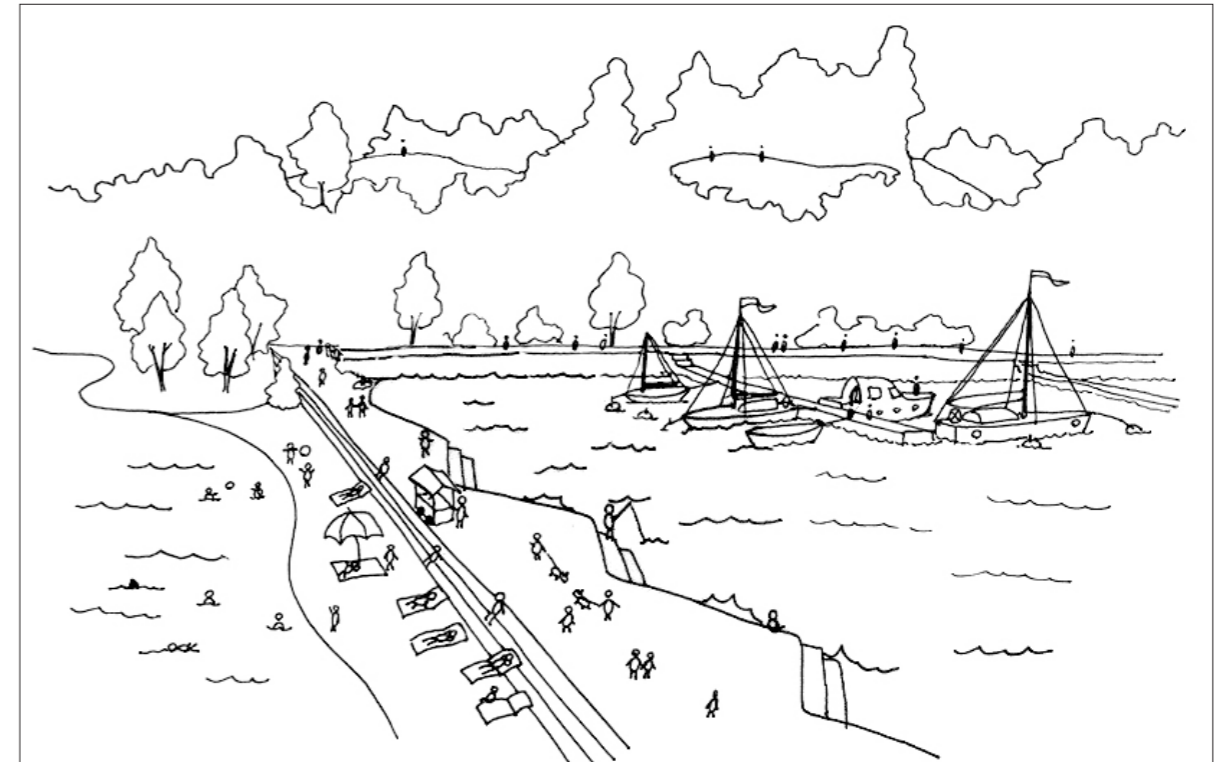
osana Kukinsalmen sataman toimintaa. Torpedoluola voisi mahdollisesti toimia esimerkiksi öljyntorjuntakaluston säilyttämiseen.

Kuolemanlaakso täydentää osaltaan sataman toimintoja, sinne voidaan osoittaa esimerkiksi venesäilytystä ja kunnostusta palvelevia alueita ja toimintoja.

Kukinsalmen kautta kulkee reitti Kuninkaansaareen. Kukinsalmen rantoja kehitetään viihtyisiksi. Saaria yhdistävästä kannaksesta on mahdollisuus kehittää miellyttävä oleskelualue, johon voidaan rakentaa erilaisia auringonottotasanteita ja istuskelupaikkoja veden ääreen, upean maiseman äärelle.

Sataman ja sen rantojen rakentamisen tyyli tulee olla paikkaan soveltuva. Nykyistä "rosoista" tunnelmaa on tärkeää säilyttää viestimään paikan historiasta armeijan saarina.

Vesialueen suunnittelussa ja käytössä tulee huomioida puolustusvoimien suoja-alue.

Kukinsalmi soveltuu hyvin monipuoliseksi satama-alueeksi. Suojaiseen lahteen voidaan sijoittaa vierasvenesatama palveluineen. Sataman alueelle on luontevaa ohjata myös erilaisia oleskelupaikkoja. Kukinsalmen läheisyydestä on löytynyt muutama historiallinen hylky, joiden käyttöönottoa sukelluskohteeksi selvitetään.

VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

Vallisaaren länsiosan patteririntamasta muodostuu saarten päänähtävyyssalue. Vallisaaren kylästä alkava päänähtävyyssreitti kiertää patterit I-III huipentuen Aleksanterinpatterille. Pattereiden yhteyteen rakennetut vanhat luolat, kellarit, entiset miehistötilat, tykkijalustat, patteripihat ja tiellä suojaavat vallit muodostavat vaihtelevan reitin. Vallien ja rakenteiden välistä avautuu upeita näkymiä Suomenlinnaa ja kantakaupunkia kohti. Reitti huipentuu Aleksanterinpatterin panoramanäkymään.

Reitin varrelle sijoittuu lukuisia tiloja, jotka luovat hienoja mahdollisuuksia tulevalle toiminnalle. Alueelle soveltuisi erilaisia ravintola-, kahvila- ja juhlatilapalveluita sekä näyt-

tely- ja museotiloja. Useat yksittäiset tilat muodostavat kokonaisuuden, jota voisi hyödyntää esimerkiksi sarjallisena näyttelyinä.

Ulkotilat, erilaiset patteriniityt, tykinjalustat ja vanhat kivijalat voivat toimia oleskelupaikkoina ja sisätilojen toimintojen jatkeena. Alue antaa hienoja mahdollisuuksia erilaisille vaihtuville tapahtumille.

Aluetta kehitettäessä on tärkeää pitää mielessä vallien eroosioherkkyys ja kiinnittää huomioita kulkemisen ohjaimiseen ja opastukseen, jotta tämä harvinaislaatuinen kokonaisuuden kestävyys saadaan turvattu.

MERKINTÖJEN SELITYS

	linnoitusvalli		pääreitti
	patteriniitty		polku
	maalaisiset tilat		tarvittava porrasyhteys
	luonnontilainen / luonnontilaisen kaltainen alue		olemassa oleva rakennus
			kivijalka
			patterin numerointi

TARKKAILUSUOJA
JA BETONILAITURI

NÄKÖALA-
PAIKKA

OLESKELUKALLIOT

NÄKÖALA-
PAIKKA

PICNIC-NIITTY

NÄKÖALAPAIKKA

"LINNOITUSRAITTI"

ALEKSANTERINPATTERI

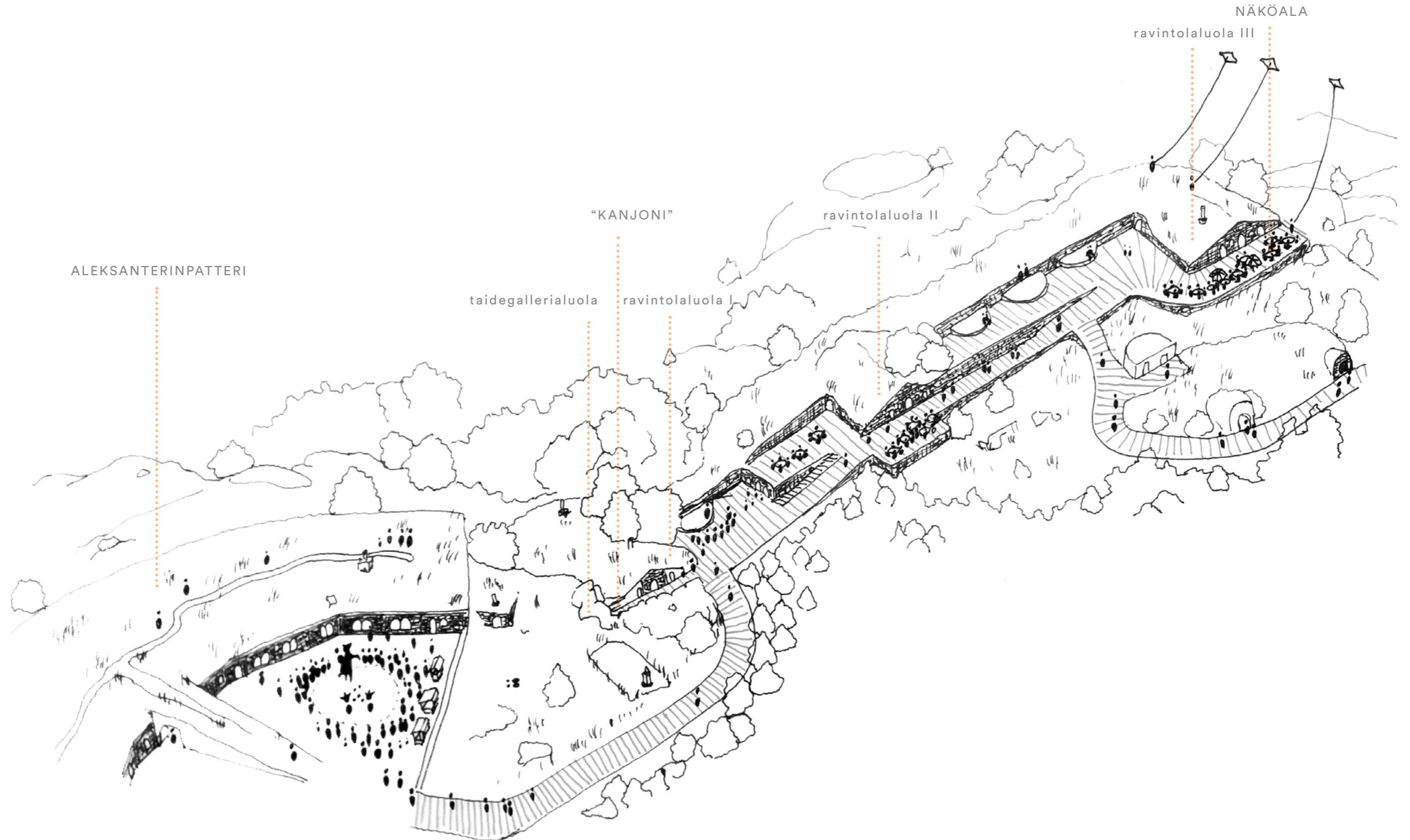

Vallisaaren kylä ja satama

VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

Kuninkaansaaren pohjoisosa

Kuninkaansaaren eteläosa

Vallisaaren kylä ja satama

VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

Kuninkaansaaren pohjoisosa

Kuninkaansaaren eteläosa

“Linnoitusraitti”

Kenties komeimman osuuden Vallisaaren päänähtävyyksialueesta muodostaa kokonaisuus Aleksanterinpatterilta luoteeseen patteri III:n näköalatasanteelle. Reitin varrella sijoittuu tiiviinä sarjana monta hienoa historiallista armeijan toimintaan liittyntä tilaa. Reitti kulkee kokonaisuudessaan muurin suojassa ja sen varrella on sisätilojen lisäksi porrastuvia tasanteita tykeille ja puolustusasemille.

Aleksanterinpatteri on Vallisaaren ja Kuninkaansaaren tärkein yksittäinen nähtävyyksikohte. Patterin monissa sisätiloissa ja sen laajalla piha-alueella on mahdollista järjestää suurempiakin yleisötapahtumia. Sen takia onkin luontevaa sijoittaa myös päänähtävyyksialueiden toiminnallinen painopiste Aleksanterinpatterin tuntumaan.

Päänäkymäreitillä lähimpänä Aleksanterinpatteria ja osittain sen alle sijoittunut kallioon louhittu luola voisi toimia hienosti esimerkiksi taidegalleriana. Sen lisäksi reitin varteen sijoittuu kolme holvattua maakatteista tilaa. Niihin on mah-

dollista avata useampi uloskäynti kuhunkin, mikä mahdollistaa tilojen käyttöönoton myös suurempia asiakasmääriä ajatellen esimerkiksi ravintoloina. Erilaisia tasanteita ja muita ulkotiloja on mahdollista hyödyntää ravintolatoiminnan osana.

Kolme maakatteista tilaa eroavat toisistaan sijaintinsa puolesta ja voivat siten profiloitua erilaisia toimintakonsepteja ja makuelämyksiä tarjoavina ravintoloina. Gallerialuolan suulle ”kanjoniin” sijoittuvan ravintolan terassi on mahdollista kattaa ja valaista. Raitin varrella oleva ravintola voi tarjota mukana otettavaa purtavaa nautittavaksi raitin päätteenä olevalle näköalapaikalle. Näköalapaikan viereen sijoittuva ravintola tarjoaa oivan paikan pidemmällekin pysähdykselle, josta voi seurata laivojen ohikulkua ja ihailia Helsingin silhuettia.

Ravintoloiden ja terassien avulla alueesta tulee elävä linnoitusraitti, jossa historia yhdistyy osaksi nykykulttuureita niin Suomesta kuin muualtakin maailmasta.

48

49

50

51

52

Historiallinen miljöö saa uuden ilmeen öisessä valaistuksessa. Päivisin ravintoloiden terassit voivat tuoda kokeilevan ruokakulttuurin ulos asti. Historia ja kaunis reitti upeine näkymin sekoittuvat värikkääseen makujen ja tuoksujen maailmaan.

Vallisaaren kylä ja satama

VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

Kuninkaansaaren pohjoisosa

Kuninkaansaaren eteläosa

Linnoitusraitin päätteenä avautuu upea näkymä kohti Suomenlinnaa ja kantakaupunkia. Paikka on erinomainen kellariravintoloiden terassiksi. Nähtävyyksipaikalle on kuitenkin syytä varata kulkuyhteys ravintolavieraiden lisäksi kaikille kävijöille ihastelemaan kaupungin siluettia.

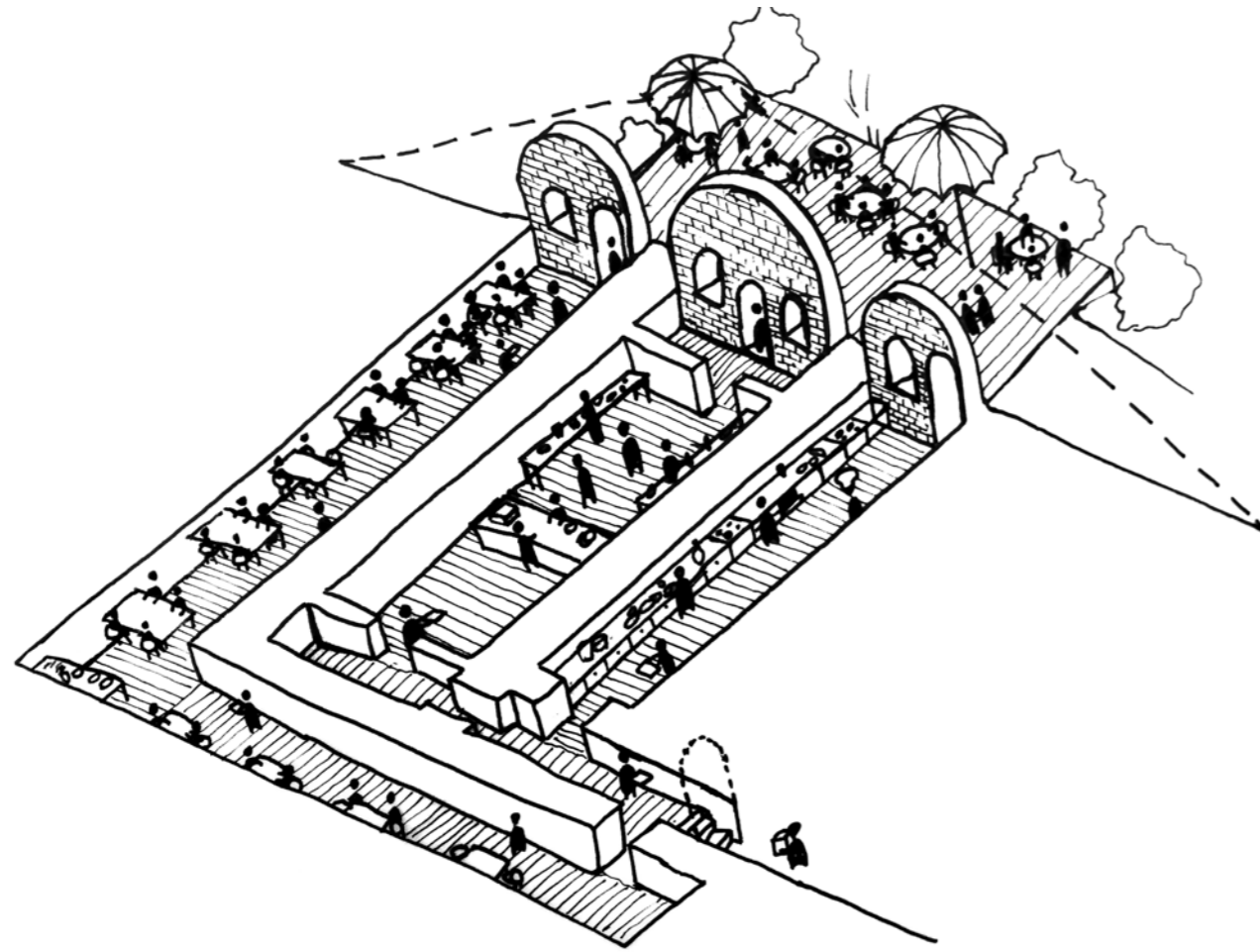

Vallisaaren kylä ja satama

VALLISAAREN PÄÄNÄHTÄVYYSVYÖHYKE

Kuninkaansaaren pohjoisosa

Kuninkaansaaren eteläosa

Ravintolaluolat

Kolme luolastoja ovat pohjapiirustuksiltaan lähes identtisiä. Luolasto koostuu kolmesta pienestä tilasta, joista kaksi pienempää ovat valmiiksi yhteydessä toisiinsa yhdyskäytävällä. Suurin L-kirjaimen mallinen luola on yhdistettävissä yhdyskäytävään rakentamalla ovi käytävän pätyyn. Näin kolme luolaa voivat toimia yhtenä kokonaisuutena ja useamman uloskäynnin ansiosta ne voivat myös paloturvallisuusmääräysten puitteissa tarjota mahdollisuuden myös hieman laajemmille yleisömäärille.

Ravintolassa pienin tiloista voisi toimia ravintolan keittiönä, L-kirjaimen mallinen luola ravintolasalina, jossa on pöytiintarjoilu ja keskimäinen luola kahvilantiskinä, josta voi käydä tilaamassa kahvin mukaan tai tehdä tilauksen terassille

ravintolan edustalle. Keskimäinen luola voi toimia myös toisena ravintolasalina tai vaikkapa myymälänä.

Kesäaikaan ravintola voi myös laajentua ulos terassille. Nämä kolme muuten samanlaista ravintolaa voivatkin erota toisistaan juuri terassin ja sen luomien erilaisten mahdollisuuksien avulla. Ravintoloiden terassi, ympäristö ja kolmen luolan sarja mahdollistavat erilaisten ravintolakonseptien syntymisen, aina perinteisestä suomalaisesta keittiöstä esimerkiksi olutmaisteluihin erikoistuneeseen pienpanimoravintolaan.

Luolien kunnostus ja muokkaus ravintola- tai muuhun käyttöön on tehtävä rakennushistoriaa ja sen materiaalimaailmaa kunnioittaen.

53

54

55

56

57

Ravintolaluolat voivat muodostaa profiililtaan vaihtelevaa tarjontaa. Historialliset tilat luovat ravintoloiden kehyksiksi erityislaatuista tunnelmaa.

KUNINKAANSAAREN POHJOISOSA

Kuninkaansaarta halkova itä-länsisuuntainen laakso jakaa Kuninkaansaaren eri osa-alueet toisistaan. Laakson pohjoispuolelle kohoavat korkeat kalliorinteet, kun taas eteläpuolelle nousee patteririntama. Pohjoisosaa jää maastonmuotojen rajaamana aktiivisemmista alueista syrjäisemmäksi. Sinne on mahdollista osoittaa yksityisempää toimintaa, kuten elämyksellisiä majoituspaikkoja.

Itärannan hiekkapoukamasta ja upseeritalon ympäristöstä muodostunee Kuninkaansaaren suosituimpia paikkoja. Sinne on mahdollista ohjata erilaisia kevyitä vesivirkistysten muotoja. Näin Vallisaaren ja Kuninkaansaaren aktiivisimmille ran-

ta-alueille muodostuu erilaiset profiilit Kukinsalmen tarjoossa vierasvenesatamaan liittyviä palveluita.

Kuninkaansaaren eri osa-alueiden toiminta tukee toisiaan. Saarelle on tärkeää muodostaa palvelukokonaisuuksia esimerkiksi matkailijan näkökulmasta. Pohjoisosan elämysmajoitusta tukevat luonnonläheisen vesivirkistysten palvelut sekä Kuninkaansaaren eteläosan hiljentymisen paikat. Patteririntama antaa mahdollisuuden täydentää tätä kokonaisuutta esimerkiksi taide- ja tapahtumatarjonnalla.

MERKINTÖJEN SELITYS

- linnoitusvalli
- patteriniitty
- puistomaisena hoidettava alue
- maanalaiset tilat
- luonnontilainen / luonnontilaisen kaltainen alue
- pääreitti
- polku
- tarvittava porrasyhteys
- olemassa oleva rakennus
- uusi rakennus
- kivijalka
- patterin numerointi

Vallisaaren kylä ja satama
Vallisaaren päänähtävyyshyöhyke
KUNINKAANSAAREN POHJOISOSA
Kuninkaansaaren eteläosa

Pohjoisosan elämysmajoitus

Kuninkaansaaren pohjoisosan metsäinen ja jylhä rinne laskee suoraan mereen. Rinteeltä avautuvat hienot maisemat paitsi Vallisaaren koillisosan kylään ja Kukinsalmelle, myös niiden yli Helsingin keskustaan. Tunnelma on yhtäaikaan syrjäinen ja keskeinen, kuin katselisi ympäristöään piilosta. Paikan yksityisyys suhteessa muuhun Kuninkaansaareen takaa rauhan piilopaikan ympärillä.

Jyrkkien maastonmuotojen vuoksi rakentaminen on alueella haastavaa. Elämysmajoitus voisi kääntää paikan haasteellisuuden voitokseen. Kallion rinteeltä ilmaan kurkottuva mökki, kelluva akvaariomainen makuuhuone tai ylös puuhun rakennettu yömaja kiinnostavat paitsi turisteja, mutta myös helsinkiläisiä kokemaan uudenlaista majoitusta ja yöpymistä.

Kyyditys piilopaikkaan voidaan järjestää esimerkiksi veneellä Vallisaaren vierasvenesatamasta, jossa voisi toimia myös Vallisaaren koillisosan mökkikylää palveleva vastaanotto- ja ravintolarakennus. Yhdessä venekuljetuksen, Kuninkaansaaren rannan vesivirkistysmahdollisuuksien, eteläosan hiihtojen paikkojen ja saarten historiallisen ympäristön kanssa elämysmajoitus tarjoaa uudentyypin matkailukokemuksen paitsi Suomen, myös maailman mittakaavassa.

Uudet rakenteen voivat olla olemukseltaan kokeileviakin, mutta niiden huolellinen sovittaminen ympäristöönsä on tärkeää.

Kuninkaansaari tarjoaa upeita paikkoja elämysmajoitukseen. Erityislaatuinen, paikan lähtökohtia hyödyntävä ja ympäristön kanssa vuoropuhelussa oleva rakentaminen tarjoaa ainutlaatuisia majoituselämyksiä. Myös saarilla olemassa olevien luolien mahdollista hyödyntämistä elämysmajoituksen paikkana voidaan tutkia jatkossa.

Vallisaaren kylä ja satama
Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke

KUNINKAANSAAREN POHJOISOSA

Kuninkaansaaren eteläosa

Kuninkaansaaren rannat

Kuninkaansaarta halkovan laakson päätteenä sijaitsee viehättävä ja suojainen hiekkapohjainen poukama. Rannan läheisyyteen, sen länsipuolelle laaksoon on aikoinaan sijoittunut Kuninkaansaaren venäläinen kasarmialue. Hiekkarannan läheisyydessä pohjoisessa on toinen poukama. Vanha kivilaituri ja 1800-luvun lopulta peräisin oleva upseerirakennus sekä kaupungin keskustaan avautuvat näkymät luovat sinne upean miljöön.

Alueille voidaan ohjata kevyttä vesivirkistystä, kuten saunomista, uimista, melontaa ja venevuokrausta. Hiekkarannan puoli soveltuu luontevasti uinnin, saunomisen ja oleskelun

alueeksi. Rannan tuntumaan sijoittuu entinen kerosiinikoneen kasematti. Se tarjoaisi hienot kehykset omalaatuiselle saunalle. Rannalle on mahdollista rakentaa myös uudisrakennus sauna- ja illanviettiloiksi. Vanhoja kivijalkoja voidaan hyödyntää esimerkiksi leikkipaikan pohjana.

Upseeritalon ranta soveltuu hyvin melonta- ja venevuokraustoimintaan. Rakennus ympäristöineen voisi toimia luontevasti vesivirkistyspalveluiden tukipisteenä ja kesäkahvilana. Veneilytoiminta voi mahdollisesti hyödyntää myös patteririntaman alle työntyvä kallioluolaa esimerkiksi säilytystiloina.

63

64

65

66

67

Kuninkaansaaren ranta-alueista on mahdollista kehittää hieno ja monipuolinen virkistysalue talvikautta unohtamatta.

Vallisaaren kylä ja satama
Vallisaaren päänähtävyyvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
KUNINKAANSAAREN ETELÄOSA

Kallioinen poukama soveltuu hienosti merellisen hautausmaan muistopaikaksi. Paikalle voidaan osoittaa rakenteita, joihin voidaan kiinnittää edesmenneen nimi, sekä paikka johon voidaan esimerkiksi jättää kukkia tai kynttilöitä. Kokonaisuuteen voi kuulua myös istumapaikkoja, joissa voi katsella merelle. Rakennettavat elementit tulee sovittaa paikkaan huolella ja vähäeleisesti hienon paikan ehdoilla.

KUNINKAANSAAREN ETELÄOSA

Kuninkaansaaren eteläosa on hyvin vähäisen käytön myötä lähes koskemattonta ja luonnontilaista. Käkkäraiset männyt, varvikot, koskemattomat sammalikot ja jäkäläköt luovat tunnelman erämaisestä paikasta, kaukana kaupungista. Kokonaisuudesta muodostuu elämyksellinen koskemattoman kasvillisuuden, upeiden kallioiden ja poukamien sekä aavalle avautuvien näkymien myötä.

Kuninkaansaaren eteläosa sijaitsee saariparin mittakaavassa syrjässä aktiivisimmista toiminnoista. Sinne on luontevaa osoittaa rauhallisia toimintoja, jotka hyödyntävät ja osaltaan vaalivat paikan elämyksellisyyttä ja luonnonläheisyyttä.

Alue tarjoaa hienot puitteet niin kutsutuille hiljentymisen paikoille: metsäkappelille, hiljentymisenreiteille ja oleskelupaikoille sekä muistopaikalle.

Alueella ei ole olemassa olevaa laajaa reitistöä. Maasto on paikoin jyrkkää ja hankalasti rakennettavaa, mutta erilaiset porraskäytävät mahdollistaisivat hienon näköalareitin, joka voisi yhdistää eteläosan reitistön vallien yli pattereiden pihoilla kulkevaan reittiin.

Aluetta pyritään vaalimaan luonnontilaisena alueena ja johdattaman kulkeminen selkeästi rajatuille reiteille. Kappelin ja oleskelupaikkojen ympäristöt voivat olla puistomaisempia ja hoidetumpia.

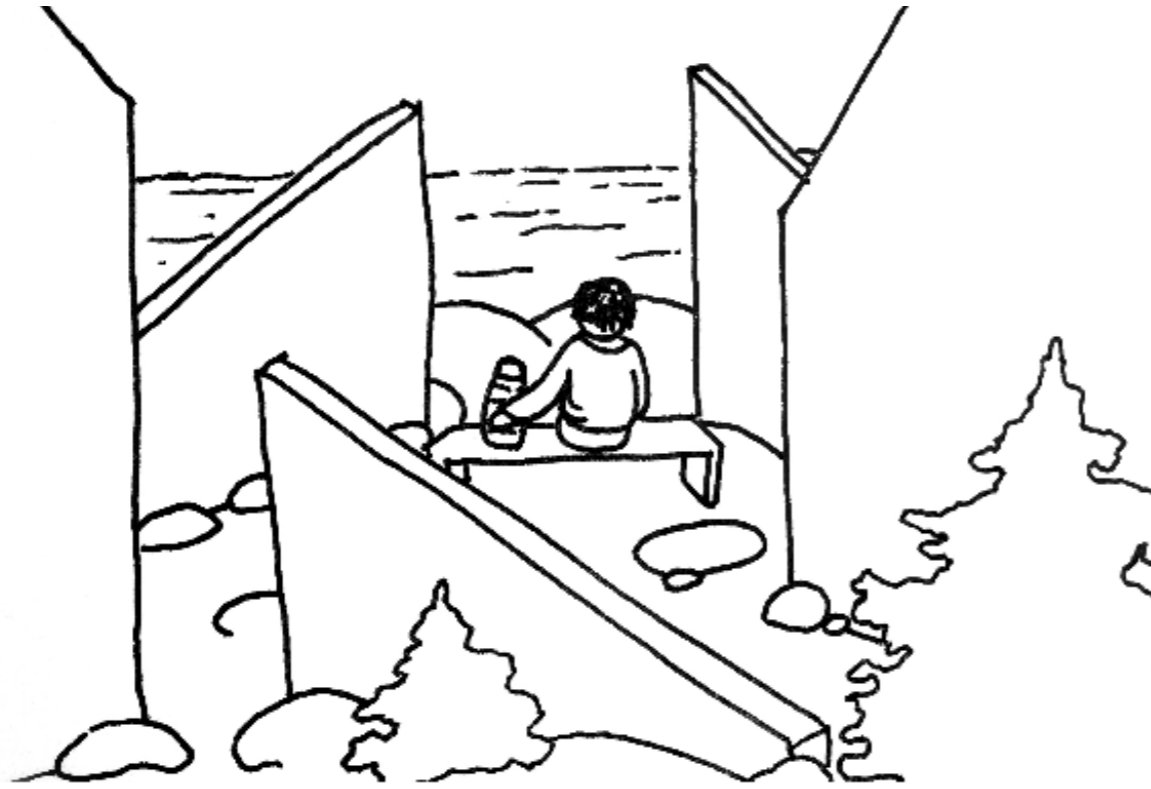

MERKINTÖJEN SELITYS

- linnoitusvalli
- patteriniitty
- puistomaisena hoidettava alue
- maanalaiset tilat
- luonnontilainen / luonnontilaisen kaltainen alue
- reitti
- tarvittava porrasyhteys
- uusi rakennus
- patterin numerointi

Vallisaaren kylä ja satama
Vallisaaren päänähtävyydsvyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
KUNINKAANSAAREN ETELÄOSA

Hiljentymisen paikat

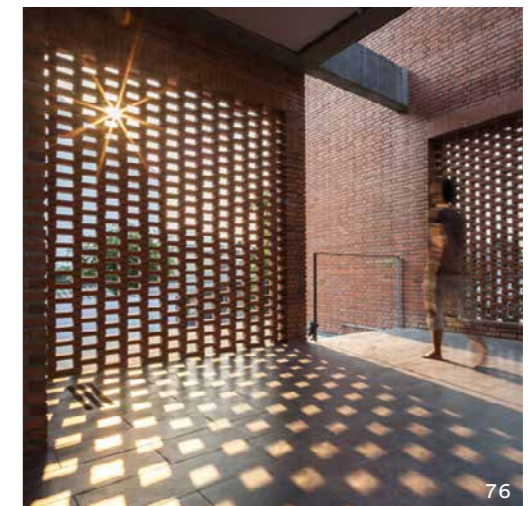
Kuninkaansaaren patteririntaman eteläpuolelle, nykyisten huonokuntoisten työrakennusten tilalle on osoitettu paikka metsäkappelille. Kappeli ja sen ympäristö muodostavat sisäntuloalueen patteririntaman suunnasta saavuttaessa. 1930-luvulla rakennettu patteririntaman halkaiseva tie on linjattu loivemmaksi.

”Hiljentymisen reitit” johdattavat kappelin läheisyydestä metsään. Kulku ohjataan selkeästi, esimerkiksi puurakenteisille reiteille. Näin vaalitaan paikan herkkää luonnontilaista vetovoimaisuutta, joka on altis kulumiselle. Reitti käsittää rakennettuja oleskelupaikkoja, joissa voi nauttia luonnosta.

Saarten läheisyyteen merialueelle on mahdollista perustaa merellinen hautausmaa, jonne vainajien tuhkia sirotellaan.

Kuninkaansaaren osoitetaan merelliseen hautausmaahan liittyvä muistopaikka, johon soveltuu hienosti Kuninkaansaaren eteläosan kallioinen poukama meren ääressä. Muistopaikan yhteyteen varataan mahdollisuus sijoittaa omaisten nimiä. Kuninkaansaaren eteläosa muodostaa seremoniallisen kokonaisuuden, johon liittyvät kappeli, muistelupaikka, hiljentymisen reitit ja merellinen hautausmaa.

Kuninkaansaaren eteläosan hiljentymisen alueet täydentävät myös Kuninkaansaaren pohjoisosan elämysmajoitusalueelle majoittuneiden matkailukokemusta. Alue tarjoaa kokonaisuudessaan sellaisia elämyksiä, joita harvasta paikasta on helposti saavutettavissa: rauhaa, hiljaisuutta ja luonnontilaisuutta.

Metsäkappeli, ”hiljaisuuden reitit” oleskelupaikkoineen sekä merellisen hautausmaan muistelupaikka muodostavat Kuninkaansaaren eteläosaan hiljentymisen ja rauhoittumisen mahdollistavan kokonaisuuden. Laadukas arkkitehtuuri ja maisema-arkkitehtuuri antavat luonnon kokemiselle tilaa ja vahvistavat paikan elämyksellisyyttä.

Vallisaaren kylä ja satama
Vallisaaren päänähtävyydyöhyke
Kuninkaansaaren pohjoisosa
KUNINKAANSAAREN ETELÄOSA

Metsässä kulkevat rakennetut reitit mahdollistavat helpon kulkemisen alueella ja vaalivat muuten herkästi kulumaa maastoa.

7

Kohti kestäväää toteutusta

Kestäviin ratkaisuihin tähtäävä suunnittelu ja toteutus ovat olennainen osa onnistunutta lopputulosta. Saarten yleissuunnitelmatyön osana on laadittu kestävyyskriteeristö, jonka tavoitteena on selkeyttää toteutettavien ratkaisujen ja tulevien hankkeiden arviointia suhteessa kestäväen kehityksen kokonaistavoitteisiin saarella.

Toteutuksen reunaehdoja on lisäksi tarkasteltu kaupan ja matkailun palvelurakenteiden toimivuuden näkökulmasta. Taloudellisesti kestävä ratkaisu ja hallintomallit ovat edellytyksiä myös kestävyystavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteutuminen

Saaret muodostavat kokonaisuudessaan arvokkaan kohteen ja niille tulevaisuudessa perustettava suojelualue turvaa osaltaan saarten luonnon ja kulttuuriperinnön säilymistä ja hoitoa. Lisääntyvä käyttö luo kuitenkin myös haasteita ja uhkia, joita voidaan vähentää hyvällä suunnittelulla ja hoidolla. Merkillepantavaa on myös, että saarten säilyminen suljettuna ei myöskään palvelisi saarten arvojen säilymistä. Saarten käyttöönotto antaa hyvän mahdollisuuden kestävän kehityksen mukaiselle toiminnalle, jolloin siitä muodostuu merkittävä imagollinen erottautumistekijä.

Maankäytön ratkaisut

Yleissuunnitelmassa on tunnistettu alueen arvoja ja ominaispiirteitä. Erilaisia maankäyttömuotoja on kohdistettu niille parhaiten soveltuville alueille. Vallisaaren koillisosaan muodostuu suunnitelmassa tiivis kylärakenne olemassa olevaa rakennetta täydentäen. Myös koillisosan maankäytön ratkaisujen tärkeänä lähtökohtana on ollut alueen arvojen

vaaliminen. Tiivis kylärakenne mahdollistaa osaltaan laajojen, yhtenäisten ja arvokkaiden luontoalueiden säilymisen saarilla. Kyläalueen täydennysrakentaminen luo edellytyksiä liiketoiminnoille, jotka osaltaan palvelevat koko alueen kehittämistä ja myös rakentamattomien alueiden suojelua ja ylläpitoa luomalla taloudellisia toimintaedellytyksiä riittäväälle hoidolle ja kunnossapidolle.

Saarten alueet säilyvät suurelta osin luonnontilaisina tai luonnontilaisen kaltaisina alueina. Selkeällä kulkemisen ohjaamisella ja reitistön rakentamisella pystytään osaltaan vaalimaan arvokkaita luontoalueita ja estämään elämyksellisen ympäristön kulumisen.

Yleisön turvallinen pääsy maisemallisesti ja historiallisesti kiinnostavimpiin kohteisiin mahdollistetaan. Saarten avaimisvaiheessa pääsy varmistetaan osaan kohteista, toiset jätetään alkuvaiheessa turvallisuussyistä yleisölle suljettuiksi. Linnoitusten alueella kulkemisen ohjaamiseen kiinnitetään huomioita, esimerkiksi linnoitusten vallit ovat luontoarvoiltaan merkittäviä ja toisaalta eroosiolle alttiita.

Uudisrakentaminen ja rakennuskannan kunnostus

Täydennysrakentamisen jatkosuunnittelussa ratkaisujen ekologisuuden ja kestävyys tarkastelulle tulee asettaa erityinen painoarvo. Suunnittelussa ja toteutuksessa on tärkeää tarkastella rakennusten ja rakenteiden koko elinkaarta ja hyödyntää kestäviä materiaaleja. Mahdollisuus hyödyntää Suomenlinnan avovankilan työvoimaa edesauttaa olemassa olevan rakennuskannan ja rakenteiden kunnostamista sekä käyttöönottoa. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kaltaisella arvoalueella toimittaessa rakentamisen laadun täytyy olla ensiluokkaista. Tärkeää on huolehtia suunnittelun ja rakentamisen laadukkuudesta yleissuunnittelusta detaljitasolle asti.

Infrastruktuurin kehittäminen

Yleissuunnitelmaa laadittaessa saarten pitkän tähtäimen ratkaisut energia- ja vesihuollon sekä jätehuollon järjestämiseksi ovat vielä kehitteillä. Saariympäristö tarjoaa haasteita ja mahdollisuuksia kestävien teknisten järjestelmien toteutukselle. Mahdollisuudet suljettuihin kiertoihin ja cleantechin hyödyntämiseen tulisi selvittää.

Parhaimmillaan kokonaisvaltainen, suljettuun kiertoon tukeutuva järjestelmä turvaa saarten omavaraisuutta pitkällä tähtäimellä, tarjoaa mahdollisuuksia suomalaisen green-tech- ja cleantech -osaamisen pilotointiin ja esittelyyn, ja luo kiinnostavan näkökulman kokonaisvaltaisesti kestävään toteutukseen, joka tukee myös saarten imagoa. Innovatiiviset tekniset järjestelmät voivat myös tarjota mielenkiintoisia mahdollisuuksia Itämeren kestävään hyödyntämiseen.

Ehdotukset jatkosuunnittelulle

Muuttuvan ilmaston haasteet, ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja toimintojen mahdollisimman alhainen ekologinen jalanjälki ovat tällä hetkellä erittäin ajankohtaisia teemoja. Helsingin kaupunki julkaisi maaliskuussa 2015 ilmastotiekartan kohti hiilineutraalia ja ilmastoon sopeutunutta kaupunkia, jossa tavoitteeksi on asetettu hiilineutraali ja ilmastonkestävä Helsinki vuonna 2050. Tiekartan tavoitteena on myös edistää ilmastotoimien avulla uusia ratkaisuja, jotka tekevät Helsingistä viihtyisemmän, vihreämmän kaupungin, jossa liikkuminen on joustavaa ja ympäristö puhtaampaa. Hiilineutraali kaupunki luo myös uutta liiketoimintaa.

Tavoitteen toteutuminen edellyttää uudenlaisia toimintatapoja myös aluesuunnitteluun. Vallisaaressa avautuu luontevasti mahdollisuus tulevaisuuden ratkaisujen pilotointiin, jossa korkea omavaraisuusaste on lähtökohta kaikelle suunnittelulle.

Kestävyyssuunnittelussa on esitetty toimenpiteitä ja mittareita, jotka kattavat saarten kehittämisen koko kaaren. Kestävyyssuunnittelun pohjalta on tunnistettu seuraavia jatkotoimenpiteitä saarten maankäytön ja toteutuksen suunnittelulle:

Kestävyyssuunnittelu

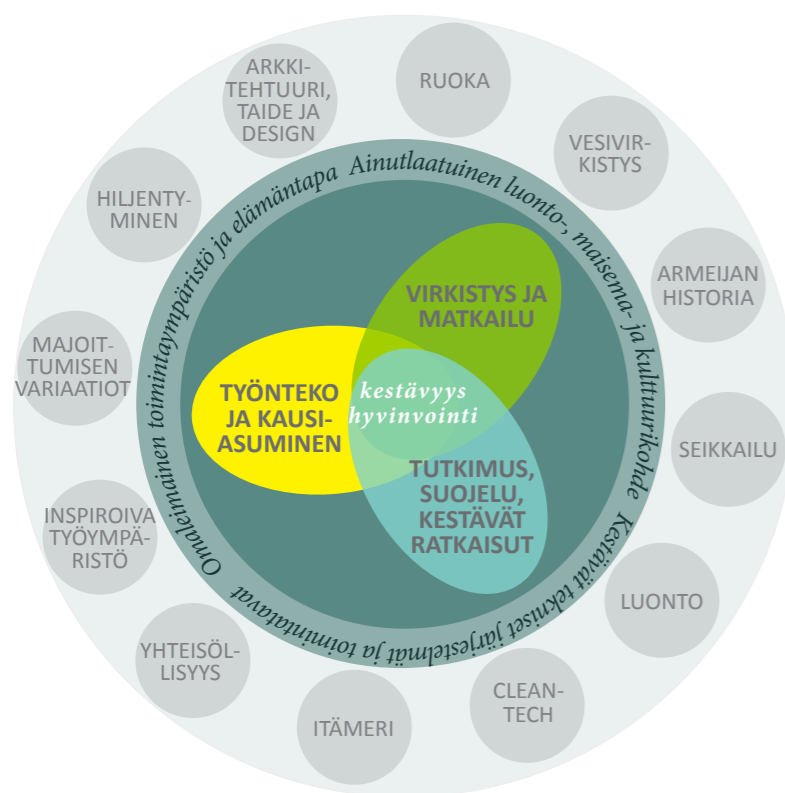
Kestävä kehitys on ennen kaikkea proaktiivista toimintaa, jossa vähimmäisvaatimusten täyttämisen sijaan pyritään aktiivisesti parhaaseen mahdolliseen tulokseen pitkällä aikavälillä. Tämä on prosessi, joka edellyttää sekä jatkuvaa oppimista että arvovalintoja. Ehdotamme, että saarten kehittämiselle laaditaan kestävä toteutuksen pitkän tähtäimen suunnitelma, joka tarjoaa kehityksen saarella toimivien tahojen sitouttamiseksi parhaiden ratkaisujen ja toimintamallien kehittämiseen ja toteutukseen. Suunnittelun edetessä tulisi myös laatia käytännön ohjeistusta esimerkiksi kestävään rakentamiseen. Lisäksi tulisi asettaa tavoitteet ja mittarit toteutuksen vaikuttavuudelle ja jatkuvalla arvioinnilla. Asetettujen tavoitteiden toteutumista tulee seurata. Tässä työssä laaditun kestäväyskriteeristön ohella tukea seurantaan ja arviointiin tarjoaa mm. kehitteillä oleva kaupunkien ja kuntien alueellisen ekotehokkuuden arviointityökalu KEKO, joka on erityisesti maankäytön suunnittelun tueksi laadittu työkalu, jonka avulla voidaan havainnollisesti vertailla eri suunnitelmavaihtoehtoja. Kaavoituksen lisäksi työkalua on mahdollista käyttää myös muussa rakentamisen ja palvelujen järjestämiseen liittyvässä suunnittelussa.

Vuorovaikutusstrategia

Verkostoituminen, osallistumismahdollisuudet saarten kehittämiseen ja kattava viestintä ovat välineitä, joilla varmistetaan kehittämisen sosiaalinen hyväksyttävyyden ja toisaalta mahdollistetaan uusien toimintamallien ja ideoiden kerääminen ja monipuolisen osaamisen hyödyntäminen. Saarten johdonmukaisen kehittämisen varmistamiseksi tulisi hyvissä ajoin tunnistaa keskeiset yhteistyö- ja verkostoitumismahdollisuudet. Tätä pohjatyötä on tehty jo paljon, ja kun saarten avautuminen lähestyy, yhteistyön ja verkostojen aktiivisuus lisääntyy. Parhaimmassa tapauksessa aidosti vuorovaikutteinen prosessi auttaa löytämään uudenlaisia toimintamalleja jotka tarjoavat ponnahduslaudan myös pienemmille tai aloitteleville toimijoille, kuten start up -toiminnalle.

Selvitys kestävien teknisten järjestelmien toteuttamisen mahdollisuuksista

Teknisten järjestelmien osalta keskeiset ratkaisut eivät vielä yleissuunnitelmaa tehdessä ole tiedossa. Erityisesti valitun energiamuodon vaikutus voi olla merkittävä pitkällä tähtäimellä. Eri toteutusvaihtoehtojen vaikutukset tulisi arvioida, mukaan lukien mahdollisuus omavaraiseen energiahuoltoon ja suljettuihin kiertoihin. Teknisten järjestelmien uudenlaiset toteutusmallit avaavat mahdollisuuksia myös monialaisten kumppanuuksien ja kokeiluille avoimen toimintaympäristön kehittämiseen, jossa yritykset pääsevät toteuttamaan pilottihankkeita osana isompaa kokonaisuutta. Tätä mallia tulisi verrata kokonaisuutena perinteisellä mallilla toteutettuihin teknisiin ratkaisuihin, jotta saadaan relevanttia tietoa esimerkiksi mahdollisista päästövähennyksistä. Saariympäristö tarjoaa luonnollisen pilottialueen suljettuihin kiertoihin perustuvalla toteutuksella, jonka ratkaisussa hyödynnetään uutta teknologiaa johon kävijöiden on mahdollista tutustua. Parhaimmillaan teknisten konseptien varaan rakentuu yksi saarten uusista vetovoimatekijöistä, jossa haastetaan kumppaneita ja toimijoita kehittämään entistä puhtaampia ja toimivampia ratkaisuja, joita voidaan hyödyntää myös muualla.

Kolme kestävyys pääteemaa: omaleimainen toimintaympäristö ja elämäntapa; ainutlaatuinen luonto-, maisema- ja kulttuurikohde sekä kestävät tekniset järjestelmät ja toimintatavat nivoutuvat toiminnallisiin teemoihin. Teemakartastoa on esitely tarkemmin sivulta 26 alkaen.

Saarten liiketoimintamahdollisuudet

Liiketoiminnan lähtökohdat

Saaret tarjoavat mielenkiintoisia liiketoimintamahdollisuuksia yrityksille. Sijainti lähellä kaupunkikeskustaa mahdollistaa helpon saavutettavuuden yhteysveneellä. Missä muualla voi saavuttaa ainutlaatuisen luontokokemuksen vain vartin päässä kaupungin ydinkeskustasta?

Saarten arvot ja autenttisuus ovat avaintekijöitä saarten kehittämisessä ja niiden vaaliminen on ensiarvoisen tärkeää liiketoiminnan näkökulmasta. Monipuolinen ja kestävä liiketoiminta auttaa kattamaan myös koko alueen kunnostusta ja ylläpitoa. Saarille suunnitellut toiminnot mahdollistavat taloudellisesti kestävä kokonaisuuden kehittämisen. Saarten potentiaalin hyödyntäminen on myös kestävyyttä; uinuva saari herää jälleen eloon ja avaa ovensa uusille mahdollisuuksille.

Saarten kehittämisen haasteet

Tällä hetkellä saarilla on tulevan käytön näkökulmasta riittämätön infrastruktuuri. Jatkossa on tärkeää ratkaista teknisten verkostojen rakentamiseen liittyvät haasteet. Edellisellä aukeamalla on tuotu esiin infrastruktuuriin liittyviä haasteita ja pohdittu mahdollisuutta selvittää teknisten järjestelmien toteuttaminen vaihtoehtoisin, kestäviin ja innovatiivisiin ratkaisuihin nojaten.

Hallinnolliset mallit

Kaupun ja matkailutoimintojen kehittämisessä voidaan käyttää erilaisia toimintamalleja. Metsähallitus vuokraa maa-alueita ja rakennuksia tuleville toimijoille. Metsähallitus voi vuokrata tiettyjä kohteita yksittäisille toimijoille. Toisaalta on mielekästä muodostaa laajempia toimintakokonaisuuksia, joissa yhden suuremman toimijan alla voi toimia useampi alihankkija. Tämän sivun kaaviossa esitellään erilaisia saariin soveltuvia hallinnan malleja.

Saarten käyttöönoton ja palvelurakenteen toteuttamisen vaiheet

Tämän yleissuunnitelmatyön tarkoituksena on ollut luoda pitkän tähtäimen näkemys saarten kehittämisen ja jatkosuunnittelun pohjaksi. Suunnitelman ideoiden ja maankäytön ratkaisujen on mahdollista konkretisoida asemakaavoituksen ja tarkentuvan jatkosuunnittelun myötä sekä laajan yhteistyön ja kumppanuuksien kautta.

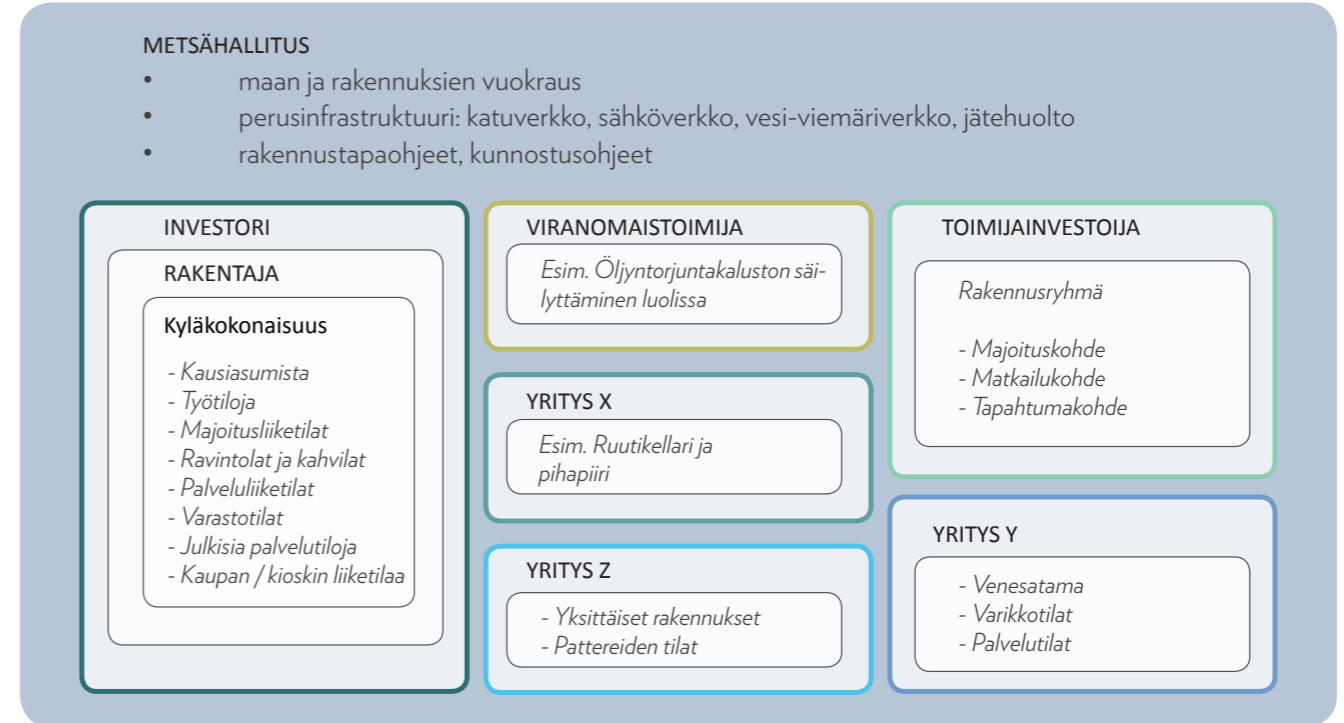
Saarten rakennuskannan korjaaminen, täydennysrakentaminen ja erilaisten toimintojen rakentaminen on pitkä ja jatkuva prosessi. Liiketoiminnan näkökulmasta markkinat ovat saarten avautuessa vielä vaatimattomat. Erityisesti alkuvaiheessa saarten käyttö tulee olemaan vahvasti kausiluonteista ja lyhyeen kesäkauteen painottuvaa. Monipuolisen liiketoiminnan ja palvelutarjonnan kehittyminen saarille vie aikaa.

Kun saaret avautuvat yleisölle vuonna 2016, erilaisille kuluttaja- ja matkailupalveluille syntyy nopeasti kysyntää. Saarten avautuminen herättää varmasti suurta mielenkiintoa ja ensimmäisenä kesänä saarten kävijämäärä lienee jo suuri. Alkuvaiheessa saarten liiketoiminta muodostuu pienistä yritystoiminnoista, kuten erilaisista matkailijoille ja muille vierailijoille tarjottavista palveluista. Myös väliaikaiset toiminnot ja erilaiset tapahtumat ovat tärkeitä saarten käyttöönotossa.

Metsähallitus on käynyt jo vuoropuhelua mahdollisten tulevien yrittäjien kanssa. Ensimmäisiin toimintakonsepteihin, kuten vierasvenesataman pitämiseen ja ensivaiheen kahvilatoimintaan, ollaan haettu jo toimijoita.

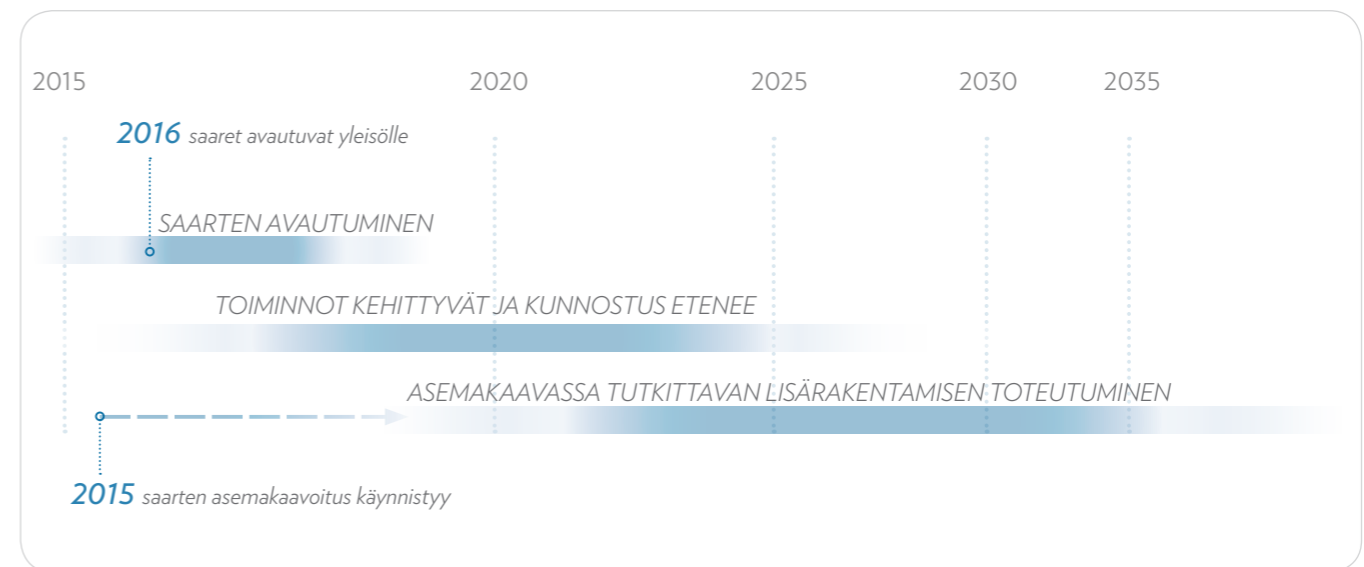
Vallisaaren ja Kuninkaansaaren asemakaavan laadinta on käynnistynyt. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan tavoitteena on, että kaavaehdotus on kaupunginhallituksen ja kaupungin valtuuston käsiteltävänä vuonna 2016. Kaavan valmistuminen on tärkeä edellytys tuleville investoinneille ja se mahdollistaa alkuvaihetta laajempimuotoisemman toiminnan saarilla. Myöhemmin asemakaavoituksen mahdollistava lisärakentaminen ja infrastruktuurin kehittyminen antaa lisää mahdollisuuksia saarten kehittämiselle.

Viereisellä sivulla on esitys saarten käyttöönoton vaiheista ja osa-alueiden kehittämisestä. Esitykseen saarten käyttöönotto on tiivistetty kolmeen vaiheeseen: saarten avautuminen (vaihe 1), toiminnot kehittyvät ja kunnostus etenee (vaihe 2) sekä asemakaavoituksessa tutkittavan lisärakentamisen toteutuminen (vaihe 3). Lisäksi viereisessä kaaviossa esitetään suuntaa-antava aikajana käyttöönoton vaiheista.

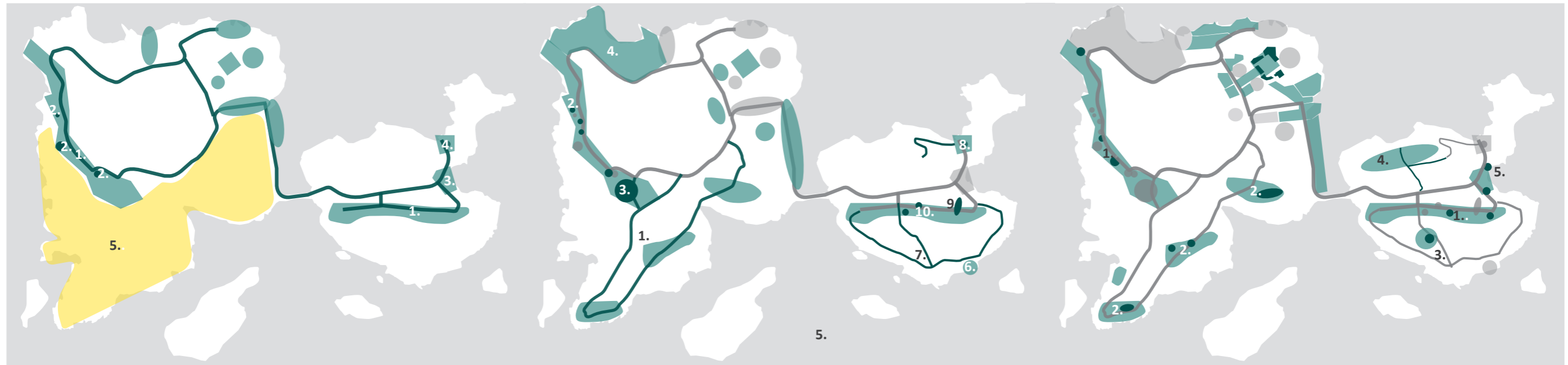

ESIMERKKEJÄ HALLINTOMALLEISTA

Kaupun ja matkailutoimintoja voidaan kehittää erilaisilla toimintamalleilla. Yritystoimintaa voidaan harjoittaa erilaisina ryhminä tai suurempina kokonaisuuksina, mutta saaret tarjoavat myös yksittäisiä liikepaikkoja toiminnan harjoittamiseen. Erityisesti Vallisaaren kylän osalta tarjoutuu mahdollisuuksia laajempiin toimintakokonaisuuksiin, joissa kiinteistösijoittajien turvin voidaan toteuttaa laajempia korttelikokonaisuuksia.

SUUNTA-AANTAVA AIKAJANA KÄYTTÖÖNOTON VAIHEISTUKSESTA
Vaiheiden sisältö kuvataan viereisellä sivulla.

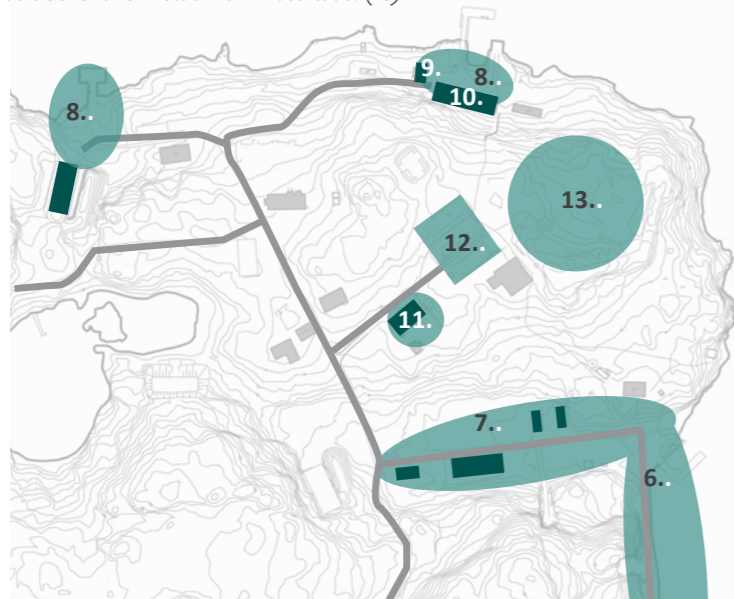

VAIHE 1: SAARTEN AVAUTUMINEN

- Yhteysvene alkaa kulkea säännöllisenä reittiliikenteenä kesäkaudella.
- Kunnostetut päänähtävyyksreitit ja turvalliset patterialueet avautuvat nähtävyyksinä. (1)
- Vallisaaren patterivyöhykkeen muutamia tiloja otetaan käyttöön, esim. kahvilapalvelut / näyttelytilat. (2)
- Kuninkaansaaren uimapaikka (3) otetaan käyttöön ja vanhaan upseeritaloon tulee esimerkiksi kesäkahvila (4).
- Vallisaaren eteläosa on turvallisuussyistä suljettuna. (5)
- Erilaisia tapahtumia järjestetään.
- Metsähallituksen rangerit toimivat saarten oppaina ja henkilökuntana.
- Ohjelmapalveluyritysten liiketoimintamahdollisuudet avautuvat.
- Selkeä opastusjärjestelmä ja muita rakenteita on toteutettu ohjaamaan ja turvaamaan liikkumista.

VALLISAAREN KYLÄ

- Retkisatama avautuu. Sataman palvelu- ja huoltotiloja toimii olemassa olevissa rakennuksissa Kuolemanlaaksossa tai esimerkiksi konteissa. (6)
- Kuoleman laaksoon sijoitetaan Metsähallituksen työntekijöille väliaikaiset konttitilat. (7)
- Ensimmäiset kahvilat/ravintolapalvelut aloittavat kunnostetuissa tiloissa tai väliaikaisissa toimipisteissä. (8)
- Saaren infopiste avautuu Luotsipihalle. (9)
- Olemassa oleviin rakennuksiin, kuten luotsitaloon (10) ja esikuntataloon (11) ohjataan esimerkiksi majoitusta työntekijöille.
- Keskusaukiota kunnostetaan tapahtumien alustaksi. (12)
- Kyläalueelle rakennetaan lammasaitaus. (13)

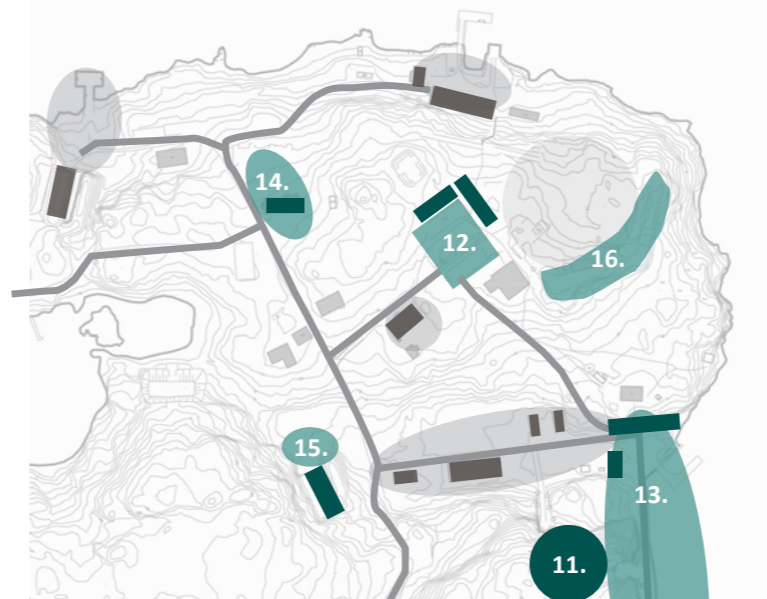

VAIHE 2: TOIMINNOT KEHITTYVÄT JA KUNNOSTUS ETENEE

- Vallisaaren eteläosan kunnostus etenee ja turvallinen nähtävyyksireitin avataan. (1)
- Patterivyöhykkeen tiloja saadaan laajempaan käyttöön. (2) Aleksanterinpatterin tilat avataan esimerkiksi juhla-, ravintola- ja juhlatiloiksi. (3)
- Lammaslaidun alue rakennetaan Vallisaaren luoteisosaan. (4)
- Merellinen hautausmaa perustetaan saarten läheisyyteen merialueelle. (5)
- Kuninkaansaaren eteläosaan rakennetaan merelliseen hautausmaahan liittyvä muistopaikka (6) ja maisemareitti kiertämään saaren eteläosaa (7).
- Kuninkaansaaren pohjoisosassa alkaa toimia vesivirkistystä mahdollistavia palveluita, mm. kajakkivuokrausta tarjoava yritys (8). Luolatiloja hyödynnetään kaluston varastoinnissa. (9)
- Myös Kuninkaansaaren patteririntaman tiloista voidaan muutama ottaa käyttöön. (10)
- Rakennusten ja rakenteiden kunnostus jatkuu.

VALLISAAREN KYLÄ

- Tutkimus- ja suojelutoiminta aloittaa saarilla. Torpedoluolaan sijoitetaan öljyntorjuntakalusto. (11)
- Ensimmäiset työtilat sijoittuvat Vallisaaren kylään esimerkiksi väliaikaisiin tiloihin keskusaukion kupeeseen. (12)
- Satamapalvelut laajenevat pieneksi vierasvenesatamaksi. Toiminoja palvelemaan tuodaan väliaikaisia konttitiloja. (13)
- Lisää kunnostettuja tiloja avautuu liiketoiminnoille. Esim. kesäkahvila upseeritaloon (14) ja ravintola Kuolemanlaakson ruutikellariin (15).
- Koillisosan patteri on kunnostettu helposti saavutettavaksi linnoitusnähtävyydeksi. (16)

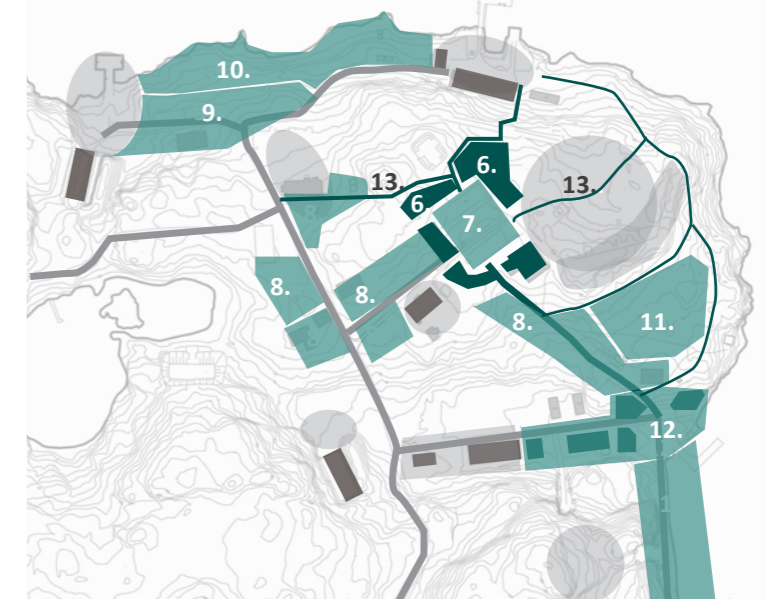

VAIHE 3: ASEMAKAAVASSA TUTKITTAVAN LISÄRAKENTAMISEN TOTEUTUMINEN

- Yhteysvene alkaa kulkea säännöllisenä reittiliikenteenä ympäri vuoden.
- Linnoitusrakenteet on pitkälle kunnostettu ja lisää kunnostettuja tiloja voidaan ottaa käyttöön (1). Esimerkiksi Vallisaaren eteläosan pattereiden tiloja on kunnostettu uusiokäyttöön. (2)
- Kuninkaansaaren metsäkappeli avautuu (3) ja pohjoisosan elämysmajoitusalue rakennetaan (4)
- Kuninkaansaaren uimapaikan yhteyteen avautuu kaksi saunaa: vanhaan kasemattiin rakennettu ja uudisrakennuksen toteutettu sauna illanviettotiloihin. (5)
- Saarille on rakennettu toimiva infrastruktuuri kestäviin ratkaisuihin tukeutuen.

VALLISAAREN KYLÄ

- Asemakaava mahdollistaa kylän täydentävän rakentamisen.
- Keskusaukion yhteyteen rakennetaan saarten keskusrakennukset, joihin sijoittuu esimerkiksi cleantech- ja itämeriteemoihin liittyviä näyttely-, seminaari ja työtiloja. (6)
- Keskusaukio kunnostetaan ja rakennetaan Vallisaaren kylän julkiseksi keskustaksi. (7)
- Uusia kortteleita rakennetaan vanhaa täydentäen. Niihin sijoittuvat erilaisia kausiasumisen, työnteon tiloja ja liiketilaa. (8)
- Pohjoisrannan ruutikellarista aloittanut ravintola- ja juhlapalveluiden toiminta laajenee pohjoisrannan uusiin rakennuksiin. (9) Pohjoisrannalle rakennetaan rantapuisto. (10)
- Majoitusalue avautuu Torpedolaiturin pohjoispuolella. (11)
- Satamapalvelut laajenevat täysmittaiseksi vierasvenesatamaksi palveluineen uudisrakennuksineen. (12)
- Kylän reitistöä kehitetään ja uusia reittejä rakennetaan. (13)
- Kestävät ratkaisut sekä saarten suojelu- ja tutkimustoiminnot ovat esillä saarten kävijöille.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

ARKISTOLÄHTEET

Kansallisarkisto, Sörnäisten toimipiste, vanhempi kartta- ja piirroskokoelma

Kansallisarkisto, digitaaliarkisto. <http://digi.narc.fi/digi/>

Sotamuseo

VIK, Venäläisen insinöörikomennuskunnan kokoelma, Museoviraston rakennushistorian osasto

KARTTALÄHTEET, ILMAKUVAT, RAKENNUSTIEDOT

Kartat tekijän, ellei kartan yhteydessä toisin mainita.

Rakennustiedot: Puolustushallinnon rakennuslaitos

Kantakartta: Helsingin kaupunkimittausosaston karttapalvelu (02.02.2015)

Ortoilmakuva: Helsingin kaupunkimittausosaston karttapalvelu (02.02.2015)

PAINETUT LÄHTEET

Ahlqvist, Helander, Henttonen, Simons (Oy Arkkitehtuuri & Maisema Ab) 1977. Suomenlinnan maisemasuunnitelma, Suomenlinnan rakennettujen ulkotilojen, puistojen ja luonnonalueiden suunnitelma, Esiselvitys. Helsinki.

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo (toim.) 1989. Kuninkaankartasto Suomesta 1776-1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Tampere.

Ahonen, Tuija & Markkanen, Kati 2000. Luonnonsuojelulain suojellut luontotyypit Helsingissä. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen monisteita 7 /2000.

Arvokkaat maisema-alueet 1992. Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Mietintö 66/1992. Ympäristöministeriö, Ympäristönsuojeluosasto. Helsinki.

Eerikäinen, Liisa (toim.) 2006: Viaporista Suomenlinnaksi. Jyväskylä.

Enqvist, Ove 2007. Kellä saaret ja selät on hallussaan... Rannikkopuolustuksen aluekysymykset autonomisessa ja itsenäisessä Suomessa. Maanpuolustuskorkeakoulun Sotahistorian laitoksen julkaisusarja 1 N:o 9.

Enqvist, Ove ja Eskola, Taneli 2011. Kruunun jalokivet. Vallisaari ja Kuninkaansaari. Hämeenlinna.

Enqvist, Ove 2001. Vallisaari. Rannikkotyöstön Upseeri ry.

Enqvist, Ove 1988. Vallisaari, Kuninkaansaari. Rannikkotyöstökilta r.y., Suomenlinnan Rannikkoryöryntien Perinneyhdistys r.y. Helsinki 1988.

Harju, Erkki-Sakari & Tiilikainen, Heikki (toim.) 2009. Kuninkaallinen merikartasto 1791-1796. C.N. Af Klerckerin johtama kartoitustyö Suomenlahdella. Jyväskylä.

Helander, Henttonen, Simons, Ahlqvist 1987. Suomenlinnan maisema, kunnostussuunnitelma. Suomenlinnan hoitokunta. Helsinki.

Helsingin saaristo ja merialue 1997. Osayleiskaavan selostus. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 1997:6.

Helsingin saaristo ja merialue 1995. Osayleiskaava, Maisema-analyysi. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston kaavoitusosaston selvityksiä 1995:17.

Helsingin yleiskaava. Meri-Helsinki yleiskaavassa. Rannikko, saaristo, meri ja satamatoimintot. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitteluosaston selvityksiä 2014:15.

Jansson, Henrik & Raatikainen, Katja 2008. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueen hoitosuunnitelma. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C46.

Kansallismaisema 1993. Ympäristöministeriö, alueidenkäytön osasto.

Koivunen, Anne 2011. Nilviäiskartoitukset Etelä-Suomen suojelualueilla vuonna 2010. Metsähallitus, Luontopalvelut, Etelä-Suomi.

Koskinen, Veli-Pekka & Somerma, Päivi 2006. Helsingin Vallisaaren ja Kuninkaansaaren luontoarvoista, suurperhoset. Liite 9 (s.111) julkaisussa Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueen hoitosuunnitelmassa. Jansson, Henrik & Raatikainen, Katja 2008. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C46.

Kurtto, Arto 2007. Helsingin Vallisaaren ja Kuninkaansaaren luontoarvoista, erityisesti kasvistollisista arvoista. Liite 8 (s.109-110) julkaisussa Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueen hoitosuunnitelmassa. Jansson, Henrik & Raatikainen, Katja 2008. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C46.

Laati, Iisakki 1946. Suomen Luotsi- ja Majakkalaitoksen historia 1808-1946, Merenkulkuhallitus, Helsinki.

Lähteenoja, Aina 1947. Suomen Luotsi – ja Majakkalaitoksen historia vuoteen 1808. Merenkulkuhallitus Helsinki.

Lagerstedt, John 2009. Viaporin linnoitus ensimmäisessä maailmansodassa.

Laine, Sirku 1996. Ensimmäisen maailmansodan aikainen maalinnoitus Helsingissä, Hoito-ohje. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisuja 1996:4

Löfgren, Kaj-Erik 1974. Helsingin maa- ja merilinnoitus. Julkaisussa Sotahistoriallinen seura ja sotamuseo, vuosikirja VIII, s.67-102. Helsinki.

Malmberg, Sampsa 2013. Helsingin Vallisaaren kovakuoriaisselvitys 2013. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut.

Manninen, Markus 2014. Vallisaaren Aleksanterinpatteri. Historia, nykytila, tulevaisuus. Suomenlinnan hoitokunta. Jyväskylä.

Manninen, Markus 2000. Viapori. Merilinnoitus ensimmäisessä maailmansodassa 1914-1918. Sotamuseo. Helsinki.

Myllyniemi, Urho ja Räihä, Eino 1998. Suomenlinnan Rannikkoryöry 1918-1998. Rannikkotyöstöjoukko-osastojen historiasarja. Rannikkotyöstön upseeriyhdistys. Jyväskylä

Nieminen, Jarmo 2014. Aarresaaret. Helsingin saariston uskomaton luonto.

Ranta, P., Tanskanen, A., Niemelä, J. & Kurtto, A. 1999. Selection of islands for conservation in the urban archipelago of Helsinki, Finland.

Saarten rakennusinventointi, Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston yleiskaavaosaston julkaisu YB: 15/86, Helsinki 1986.

Santahaminan, Vallisaaren ja Kuninkaansaaren biotooppikartoitus 1996. Metsätähti Oy. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja.

Suomenlinnan rakennusten historia. 1997. Museoviraston rakennushistorian osasto, Suomenlinnan hoitokunta. Jyväskylä

Suomenlinnan suurmaisema. Nykyinen ja tuleva käyttö. Suomenlinna Greater Landscape. Land Use Today and in the Future. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2011.

Talvio, Paavo 1982. Viaporin linnoitus ja sen tykistö vuosisadan vaihteesta vallankumoukseen. Julkaisussa Sotahistoriallinen aikakauskirja 2, s.155-200. Helsinki.

Talvio, Paavo 1980. Viaporin linnoitus ja sen tykistö Krimin sodasta vuosisadan vaihteeseen. Julkaisussa Sotahistoriallinen aikakauskirja 1, s.128-177. Helsinki.

Talvio, Paavo 1978. Viaporin linnoitus ja sen tykistö vuosina 1808-1855. Julkaisussa Sotahistoriallinen seura ja Sotamuseo X, s. 99-138.

Tasihin Juhani 1984. Viaporin kapina 1906. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 1/1983. Helsinki.

Veltheim, Antti 1989: Helsingin saariston rakennetun ympäristön suojelu. Helsingin saariston ja merialueen osayleiskaava, liite 1.9. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto. Yleiskaavaosasto. Julkaisu YB:10/1989

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Hannula, Hanna 2010: Muutoksen tuulia sotilassaarilla. Vallisaaren ja Kuninkaansaaren historian ja nykytilan tarkastelu sekä kehittämissuuntia. Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu, Arkkitehtuurin laitos. Diplomityö maisema-arkkitehdin tutkintoa varten. Jätetty tarkistettavaksi 30.8.2010.

Manninen, Markus 2009. Vallisaaren Aleksanterinpatteri, historia, nykytila ja tulevaisuus. Diplomityö Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto.

Metsähallituksen luontopalvelujen toimintaohjelma 2012-2020. Metsähallitus 2012.

Kurtto, Arto 2002. Helsingin uhanalaiset, silmälläpidettävät ja muuten huomionarvoista putkilokasvit. Helsingin kaupungin ympäristökeskus.

Lagerstedt, John 2003. Vallisaaren kasemattipatterit. Helsingin yliopisto, Taiteiden tutkimuksen laitos, taidehistoria. Proseminariesitelmä 11.3.2003.

Löfgren, Kaj-Erik 1972. Helsingin merilinnoitusten inventointi kesällä 1972.

Raportti Vallisaaren jäkäläkartoituksista syksyllä 2013. Kimmo Jääskeläinen.

Vallisaaren Aleksanterinpatterin (patteri VI) ulkoisten muuriosien korjausvaiheen suunnittelu. 13.12.2013. FT Kari Uotila. Muuritutkimus Ky.

Vallisaari, Aleksanterinpatteri. Koekaivausalueet 2014_2-4 ja 1e. 19.6.2014. FT Kari Uotila. Muuritutkimus Ky.

Vallisaari ja Kuninkaansaari. Aidon luonnon kosketus vartti Kauppatorilta. Metsähallitus, Luontopalvelut.

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren kunnallistekniikan rakentamisselvitys. 2.10.2014. Ramboll

Vallisaaren ja Kuninkaansaaren lepakot 2014. Greenment.

Vallisaari - Kuninkaansaari. Tarveselvitysraportti. 20.5.2014. GSP.

INTERNETLÄHTEET

Lausunto Suomenlinnan maailmanperintökohteen suojavyöhykkeen (buffer zone) rajauksen tarkistamisesta. http://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Esitys/2007/Halke_2007-11-19_Khs_41_El/073190228/Lausunto_Suomenlinnan_maailmanperintokohteen_suoja.html (20.7.2010)

http://www.stadinilmasto.fi/files/2015/03/Helsingin_IIlmastotiekartta_26032015.pdf

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Suomenlinna. (julkaisupäivämäärä 22.12.2009) http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1569 (2.2.2015)

KUVALÄHTEET

Vanhat valokuvat: Leo Riuttamäki, Airi Lehto. (s.15)

Viistoilmakuvat: Metsähallitus

Muut valokuvat: tekijöiden

REFERENSSIKUVIEN LÄHTEET

- 1 Skälsö Arkitekter
<http://skalso.se/projekt/byggnad-nr-8/>
- 2 Archdaily
<http://www.archdaily.com/559851/war-bunker-refurbishment-b-ild>
- 3 Skälsö Arkitekter
<http://skalso.se/projekt/byggnad-nr-8/>
- 4 Skälsö Arkitekter
<http://skalso.se/projekt/byggnad-nr-8/>
- 5 de zeen magazine
<http://www.dezeen.com/2014/10/28/b-ild-concrete-wartime-bunker-pavilion-conversion-holiday-home-netherlands/>
- 6 naturallivingmag.com
<http://www.naturallivingmag.com/stunning-old-building-architecturere-with-modern-design-interior/natural-swimming-pool-design-in-cave-decorating-with-floating-lantern-above-water/>
- 7 Brad Heap
<http://www.brad.net.nz/blog/2013/05/photos-vivid-sydney-2013/attachment/12/>
- 9 Flickr
<https://www.flickr.com/photos/tmizo/8233787420>
- 10 When on earth
<http://whenonearth.net/japans-stunning-winter-light-tunnels/>
- 11 Hotel Ginori
<http://www.hotelginorialduomo.com/cantina/>
- 12 Houzz
<http://www.houzz.com/photos/3312016/Wine-Cave-contemporary-wine-cellar-san-francisco>
- 13 Like succes
<http://likesuccess.com/71116>
- 14 PK ARKITEKTAR
<http://www.pk.is/project/32>
- 15 Tham & Vinegård Arkitekter
<http://www.tvark.se/karlsson/>
- 16 KNSTRCT
<http://www.knstrct.com/architecture-blog/2015/4/30/the-wood-works-kuhnlein-architektur-design-timber-house>
- 17 Verstas arkkitehdit
<http://verstasarkkitechdit.fi/projects/tali-ihantala-exhibition-centre>
- 18 Brettstapel UK
<https://brettstapel.wordpress.com/>
- 19 Steven Holl Architects
<http://www.stevenholl.com/project-detail.php?id=39>
- 20 HELEN & HARD
http://www.helenhard.no/projects/vennesla_library/
- 21 Architizer
<http://architizer.com/projects/arborg/media/746944/>
- 22 HELEN & HARD
http://www.helenhard.no/projects/pulpit_rock_mountain_lodge_preikes-tolen
- 23 LANDZINE
[- 24 designboom®
<http://www.designboom.com/architecture/s-joao-structure-street-party-installation-by-fahr-021-3/>
 - 25 Smartweek
\[http://www.smartweek.it/wpsw/wp-content/uploads/2014/06/Street_food_Yasothon.jpg\]\(http://www.smartweek.it/wpsw/wp-content/uploads/2014/06/Street_food_Yasothon.jpg\)
 26. Pyry Pekka Kantonen
<http://pyrykantonen.wix.com/pyry#!paviljonki/c1dpu>
 - 27 Jazz Espa
<http://www.jazzespa.fi/jazzpiknik-2-8-2015/>
 - 28 Tham & Vinegård Arkitekter
<http://www.tvark.se/soderora/>
 - 29 Standout-Cabin-Designs.com
<http://www.standout-cabin-designs.com/green-roof-design.html>
 - 30 PK ARKITEKTAR
<http://www.pk.is/project/57>
 - 31 Gary Yost Photography & Short Films
<http://www.garyyost.com/index.php#mi=2&pt=1&pi=10000&s=0&p=15&a=0&at=0>
 - 32 The Family Adventure Project
<http://www.familyadventureproject.org/2012/10/grass-roof-faroer/>
 - 33 Ajankohtaista luonnosta ja retkikohteista
<http://jtittonen.blogspot.se/2011/10/pikkuvarpusparvia-ja-varislintumuuttoa.html>
 - 34 \[http://amateursventuresonlife.blogspot.se/2014_07_01_archive.html\]\(http://amateursventuresonlife.blogspot.se/2014_07_01_archive.html\)
 - 35 LANDZINE
\[http://www.landezine.com/index.php/2013/02/schoneberger-sudgelandepark-by-odious/schoeneberg-sudgelande_17/\]\(http://www.landezine.com/index.php/2013/02/schoneberger-sudgelandepark-by-odious/schoeneberg-sudgelande_17/\)
 - 36 <http://aaniala.info/tag/kulttuuri/>
 - 37 a as architecture
<http://aasarchitecture.com/2012/08/trollstigen-by-reiulf-ramstad-arkitekter.html>
 - 38 a as architecture
<http://aasarchitecture.com/2012/08/trollstigen-by-reiulf-ramstad-arkitekter.html>
 - 39 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2011/03/new-dutch-waterline-okra-landscape-architecture/05-okra-landscape-architecture-new-dutch-waterline/>
 - 40 Maija Rautamäki
 - 41 Esoteerinen maantiede ja periferiaterapia
<http://esoteerinenmaantiede.blogspot.se/2012/04/harmaan-juhlaa-rossa.html>
 - 43 Sea safety Scandinavia
<http://www.seasafety.net/sukelluskurssi/sukelluskurssit/padi-aowd/>
 - 44 Pidä saaristo siistinä
<http://www.pidasaaristosiiistina.fi/ymparistotietoa/roope-satamaohjelma/roope-satamat>
 - 45 Tukholma.fi
<https://www.tukholma.fi/kesalla-tukholmassa-syodaan-ulkona/>
 - 46 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2009/07/198/>
 - 47 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2013/09/eye-plaza-and-oeverpark-by-landlab/landlab-eye-06/>
 - 48 FYR4
<http://www.fyra.fi/referenssit/2011/09/10/torni/>
 - 49 Vintage tents
<http://vintagetentshire.com/tag/spiegeltent/>
 - 50 visithelsinki.fi
<http://www.visithelsinki.fi/fi/juuri-nyt/tapahtumia/ravintolapaiva-2015>
 - 51 YLE Uutiset](http://www.landezine.com/index.php/2013/10/australian-fine-chi-</div><div data-bbox=)

- 52 http://yle.fi/uutiset/helsingin_liikkuville_kioskeille_on_luvassa_jatkoai-kaa/7453893
- 52 Rantapallo
<http://www.rantapallo.fi/matkailu/uutiset/lue-tarpit-ravintolapaivaan-10-vinkkia-ympari-suomea/>
- 53 MY MODERN MET
<http://www.mymodernmet.com/profiles/blogs/nabana-no-sato-tunnel-japan>
- 54 Gourmet Society
https://www.gourmetsociety.co.uk/restaurants/ryans_bar_eh2_4db.html
- 55 Hotel Ginori
<http://www.hotelginorialduomo.com/cantina/>
- 56 Shotcrete technologies
http://www.shotcretetechnologies.com/prj_winecaves.html
- 57 The Meritage
<http://meritageresort.com/best-hotels-in-napa-valley/press-photos/>
- 58 Skälsö Arkitekter
<http://skalso.se/projekt/byggnad-nr-8/>
- 59 Juvet Landscape Hotel
<http://www.juvet.com/the-juvet-hotel/the-hotel/gallery>
- 60 Archdaily
<http://www.archdaily.mx/mx/02-327638/refugio-en-malacahuello-mc2-arquitectos>
- 61 KOVA
<http://kova.uk.com/news/70-cool-office-design-ideas-resources-inspiration/>
- 62 ARCHI SEARCH.gr
<http://www.archisearch.gr/article/1685/mirrorcube-tree-hotels-in-haradstham---videg%C3%A5rd-architects.htm>
- 63 Home Designs
<http://www.home-designing.com/2013/06/exotic-villa-on-the-swedish-island-of-lidingo>
- 64 Burn Out City
<http://burnoutcity.fi/ribsafari/rib-kuvia/>
- 65 Yelp
<http://fi.yelp.fi/biz/vuosaaren-melontakeskus-helsinki>
- 66 Huippuhomma!
<http://huippuhomma.com/2013/06/24/minimokkijuhannus-kaupungissa/>
- 67 Tampereen talviuimarit
<http://www.talviuimarit.fi/kaupinojan-sauna/avantouinnin-abc/>
- 68 L'atelier Hors Champ
<http://www.atelierhorschamp.fr/influences.php>
- 69 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2015/02/esterwegen-memorial-landscape-architecture/wes-gedenkstaette-esterwegen-08-steg-foto-wes/>
- 70 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2010/10/give-peace-a-chance/linda-co-vit-cardinal-hardy-give-peace-a-chance-montreal-03/>
- 71 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2015/02/esterwegen-memoriallandscape-architecture/wes-gedenkstaette-esterwegen-04-trichtertor-foto-wes/>
- 72 LANDZINE
<http://www.landezine.com/index.php/2014/01/gasp-by-room11/gasp-by-room11-17/>
- 73 Dynamique Environment
http://www.dynamique-environnement.com/fiche.php?id_fiche=81
- 74 de zeen magazine
<http://www.dezeen.com/2015/01/28/eco-thon-hotel-ryuichi-ashizawa-architect-associates-chapel-harp-strings-lakeside-lake-biwa-japan/>
- 75 Kieran Donnellan
<http://guac.ie/members/kieran-donnellan/>
- 76 divisare

Teemakohtaiset kriteerit

Arvioitavat teemat	Tavoitteet/kriteerit	Mittari	
Omaileimainen toimintaympäristö ja elämäntapa	KILPAILUKYKY	Lisätään toimintojen kilpailukykyä jatkuvan parantamisen kautta	Investoinnit; yhteistyösopimukset
	MIELIKUVAT	Ylläpidetään ja vahvistetaan alueen mainetta, brändiä ja näkyvyyttä	Määritellään esim. viestintästrategiassa; tunnettuus
		Suojellaan ja vahvistetaan paikallista identiteettiä, edistetään myönteisen ilmapiirin syntyä	Osallistuminen, tyytyväisyys
	YRITYSTOIMINTA	Mahdollistetaan monipuolinen, elävä ja kilpailukykyinen yritystoiminta	Yritysten lukumäärä; työpaikat
	MATKAILU	Edistetään ja kehitetään alueellista matkailua, viihde- ja elämystoimintaa tukevien paikalliseen kulttuuriin, historiaan ja ympäristöön	Toimijat, tapahtumat
	VIESTINTÄ	Edistetään osallistumista ja vuorovaikutusta	Järjestetyt tilaisuudet, tunnistetut sidosryhmät, osallistujamäärä
		Kommunikoidaan tehokkaasti ja avoimesti sidosryhmien kanssa	Määritellään esim. vuorovaikutusstrategiassa; saatu palaute
	INFORMAATIO-TEKNOLOGIA	Varmistetaan riittävä ICT-infrastruktuuri ja kommunikaatioteknologian ja elektronisten palveluiden käyttö	ICT-kapasiteetin riittävyys, kommunikaatioteknologian hyödyntäminen ja toimivuus
	INNOVAATIOT	Helpotetaan uusien ideoiden ja innovaatioiden käyttöönottoa edistämään kestävä ja kustannustehokasta toimintaa ja toteutusta	Kumppanuudet, kehittämishankkeet, yritystreffit ym. innovaatioiden käyttöön ottoa tukeva toiminta
		Luodaan edellytykset etätyölle ja uudelleisille työympäristöjen konsepteille	Etätyöpisteiden määrä ja käyttöaste, muiden työskentelykonseptien hyödyntäminen
	TUTKIMUS JA OPPIMINEN	Edistetään Itämeren kestävä hyödyntämistä	Kumppanuudet, tutkimus
		Mahdollistetaan korkeatasoinen koulutus ja elinikäinen oppiminen	Kumppanuudet, oppilaitokset
		Osallistutaan aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön	Kansainväliset tutkimushankkeet
	JATKUVA KEHITTÄMINEN	Asetetaan tavoitteet toteutuksen vaikuttavuudelle ja jatkuvalla arvioinnilla.	Vaikuttavuuden mittarit määritellään jatkosuunnittelussa
		Arvioidaan, käsitellään ja rajoitetaan riskejä ja epävarmuustekijöitä systemaattisesti	Jatkuva seuranta ja arviointi
	RISKINHALLINTA	Varaudutaan luonnonilmiöistä ja ihmisten toiminnasta aiheutuviin häiriötilanteisiin ja niistä palautumiseen	Riskinhallintasuunnitelma
		KESTÄVÄ JA LAADUKAS TOTEUTUS	Sisällytetään kestävyystavoitteet osaksi suunnittelua ja toteutusta
	Seurataan asetettujen tavoitteiden toteutumista		Asetettujen tavoitteiden saavuttaminen, toimenpiteet poikkeamien korjaamiseksi
Varmistetaan korkealuokkainen ja tunnistettuihin tarpeisiin perustuva suunnittelu ja toteutus	Rakenteen yhtenäisyys ja mittakaava		
Olevan rakenteen ja rakennusten hyödyntäminen	Selvitykset olemassa olevasta rakenteesta, säilytettävät ja kunnostettavat rakennukset (pinta-ala/lukumäärä), rakennusten käyttöaste		
ESTEETTISYYS JA VIIHTYISYYS	Painotetaan visualisuutta ja edistetään elämyksellistä, monipuolista, houkuttelevaa ja miellyttävää toteutusta.	Määritellään tarkemmin rakentamisen ohjeistuksessa	
LIKKUMINEN JA SAAVUTETTAVUUS	Varmistetaan saavutettavuus palvelujen ja toimintojen edellytykset huomioiden	Ympärivuotinen saavutettavuus; toimijoiden lukumäärä; työpaikat; monipuoliset konseptit	

Omaileimainen toimintaympäristö ja elämäntapa		Huomioidaan lauttaliikenteen liittyminen luontevaksi osaksi merellisen Helsingin liikennejärjestelmää	Vuorojen lukumäärä; Lauttayhteydet; matka-aika
		Edistetään saaren erityispiirteet huomioivaa kestävä ja esteetöntä liikkumista	Esteettömät kulkureitit päänähtävyyksikohteille; kestävät liikkumismuodot
	TURVALLISUUS	Varmistetaan yleinen turvallisuus ja luodaan turvallinen fyysinen ympäristö	Ei reittien/rakenteiden kunnosta johtuvia loukkaantumisia yleisillä alueilla
		Luodaan vuorovaikuttavat suhteet toimijoiden, kävijöiden ja muiden sidosryhmien kanssa	Keskeiset sidosryhmät (OAS/vuorovaikutusstrategia); seurataan osallistumista
	YHTEISÖLLISYYS	Luodaan toimintamahdollisuudet uudelleisille yhteisöllisille toimintamalleille.	Kumppanuudet
		Varmistetaan avoin osallistuminen ja vaikuttaminen	OAS/vuorovaikutusstrategia, jossa määriteltä miten voi osallistua ja vaikuttaa; seurataan vaikuttavuutta
		Ylläpidetään ja edistetään elämälaatua, tasapainoista elämää, terveyttä, elpymistä ja mahdollisuuksia menestykseen (uusi luksus).	Laadukkaat perus- ja lähipalvelut; Uudet lähi- ja virtuaalipalvelukonseptit; hyvinvointipalvelut
	HYVINVOINTI JA ELÄMÄNLAATU	Tuetaan ja edistetään kävijöiden terveyttä ja hyvinvointia pitkällä tähtäimellä	Kävijätutkimukset, hyvinvointipalvelut
		KULTTUURI JA TRADITIOT	Suojellaan ja vahvistetaan alueen kulttuuriin ja historiaan liittyviä arvoja ja kehitetään kulttuuritoimintaa
	Suojellaan rakennettuun ympäristöön ja identiteettiin liittyviä arvoja		Suojellut rakennukset
	Varmistetaan kulttuuriperinnön asianmukainen hoito ja suojele		Määritellään tarkemmin kulttuuriperinnön hoidon ohjeistuksessa
	KAARVOITUS JA MAANKÄYTTÖ	Varmistetaan rakennettavan alueen tehokas maankäyttö, joka huomioi maaperän ominaisuudet ja alueen kestävä käytön	Mittakaava, saarten tarpeita tukeva riittävän tiivis toteutus Koillisosan rakenteen osalta (tarkentuu kaavassa)
		Suojellaan arvokkaat alueet rakentamiselta	Täydennetään olemassa olevaa rakennetta ja suojelemaan arvokkaat alueet (tarkentuu kaavassa)
		Huomioidaan alueen mikroilmasto ja varmistetaan hyvän mikroilmaston edistäminen alueen kehittämisessä	Tuuliolosuhteet, aurinko, lämpötilaolosuhteet, tulvakorkeus huomioidaan toimintojen suunnittelussa, tarkennetaan esim. kaavaselostuksessa
		Turvataan kaavoituksella arvokkaat kulttuuriarvot säilytettävät rakennukset ja muinaismuistot	SR-merkinnät; muinaismuistokohteet
		Luodaan miellyttävä äänipäristö huomioimalla ympäristön melutaso ja suojauduminen häiritseviltä ääniltä ja kaikumiselta	Melutaso jää huomattavasti alle vaatimustason sekä sisä- että ulkotiloissa.
	YHTEISTYÖ	Kehitetään yhteistyömalli jolla varmistetaan yhteistyön jatkuminen pitkällä aikavälillä	Kumppanuudet
	LÄHITUOTANTO	Mahdollistetaan kilpailukykyinen ja kestävä ruuan lähituotanto, joka tuottaa terveellistä, ravitsevaa ruokaa ja raaka-aineita vahingoittamatta ympäristöä ja terveyttä	Lähiruuan tuottajat/toimittajat, työpaikat, toimijat

Ainutlaatuinen luonto-, maisema- ja kulttuurikohte	YHTEISTYÖ	Luodaan kumppanuusia luonto- ja kulttuurimatkoissa	Työpaikat, kumppanuudet
		Edistetään monialaista yhteistyötä Itämeren suojelun ja kestävän hyödyntämisen puitteissa (Itämeri-asiantuntijayhteistyö)	Kumppanuudet, tutkimushankkeet
	LUONTOARVOT	Ennaltaehkäistään luontoarvojen heikkenemistä ja suojellaan herkkiä luontoalueita ja ekologisesti arvokkaita alueita	Kävijämäärä arvokkailla luontoalueilla suhteessa kantokykyyn
		Edistetään biodiversiteettiä ja ekosysteemin eheyttä sekä suojellaan etenkin uhanalaisten ja erityisesti suojeltujen lajien elinympäristöjä sekä ehkäistään näihin kohdistuvia vaikutuksia.	Omaleimaisen lajiston elinvoimaisuus; biodiversiteetin kehitys, uhanalaisten ja erityisesti suojeltavien lajien kantojen ja esiintymien elinvoimaisuus
		Suojellaan, ennallistetaan ja vahvistetaan luonnollista ympäristöä ylläpitämällä ja jos mahdollista, parantamalla luontoalueiden laatua ja laajuutta	Arvokkaiden luontoalueiden pinta-ala ja edustavuus
		Hoidetaan säännöllistä hoitoa vaativia perinnebiotooppeja	Hoidon piirissä olevien luontotyyppien pinta-ala
	MAAPERÄ	Suojellaan maaperää pilaantumiselta, eroosiolta ja muulta maaperän laadun heikkenemiseltä	Toimintoja joista voi aiheutua pilaantumisriskiä ei sijoiteta alueille, joissa on vaarana maaperän tai pohjaveden pilaantuminen. Kulkua ohjataan kulutusta kestäville alueille
		Puhdistetaan pilaantuneet maa-alueet	Todetut pilaantuneet maa-alueet puhdistetaan.
	VESIVARAT	Mahdollistetaan tehokas, kestävä ja oikeudenmukainen vesivarojen käyttö	Vedenkulutus/kävijä
		Suojellaan pohja- ja pintavesiä ja parannetaan niiden laatua paikallisesti	Seurantaohjelma, jossa määritetty kriteerit vesien laadulle. Ei heikentymistä.
	MAISEMA	Suojellaan ja vahvistetaan paikallisia arvokkaita maisemakohteita ja maiseman ominaispiirteitä, houkuttelevuutta, luonnetta ja kulttuurillista arvoa	Arvokkaiden maisema-alueiden pinta-ala ja edustavuus
		Varmistetaan aktiivinen maisemanhoito avoimilla ja puoliavoimilla alueilla.	Aktiivisen hoidon piirissä olevien maisema-alueiden pinta-ala
	KULTTUURIARVOT	Rakentamisessa ja toimintojen sijoittamisessa huomioidaan kulttuuriarvot. Toteutustapa tukee alueen identiteettiä ja omaleimaisuutta.	Alueen kulttuuriarvot, identiteetti ja rakennustyyli huomioidaan rakentamisen ohjeistuksessa.
		Linnoituslaitteiden kulttuurihistoriallista arvoa vaalitaan aktiivisella hoidolla ja restauroinnilla.	Kunnostetut rakenteet
		Kulttuurihistorialliset rakennukset ja kohteet peruskorjataan.	Peruskorjattujen rakennusten pinta-ala/lkm.
	EKOSYSTEEMI-PALVELUT	Hyödynnetään kestävästi paikallisia resursseja vahingoittamatta luontoarvoja	Luontoarvot säilyvät tai lisääntyvät
		Vaalitaan puhdasta luontoa ja hiljaisuutta. Valaistussuunnittelussa huomioidaan lajiston erityistarpeet ja valosaasteen ehkäiseminen	Valaisemattomat kohteet
	YHTEISTYÖ	Luodaan kumppanuusia luonto- ja kulttuurimatkoissa. Hyödynnetään paikallista yhteistyötä (mm. kaupungin ja Suomenlinnan hoitokunnan kanssa).	Työpaikat, toimijoiden lukumäärä, kumppanuudet
		Edistetään monialaista yhteistyötä Itämeren suojelun ja kestävän hyödyntämisen puitteissa (Itämeri-asiantuntijayhteistyö)	Yhteistyöhankkeiden lukumäärä, uudet kumppanuudet
	ILMASTON-MUUTOKSEEN VARAUTUMINEN	Valmistaudutaan ja sopeudutaan ilmastomuutoksen vaikutuksiin	Tunnistetaan keskeiset ilmastomuutoksen vaikutukset ja laaditaan seurantaohjelma.

Kestävät tekniset järjestelmät	MATALA HIILIJALANJÄLKI	Minimoidaan kokonaishiilidioksidipäästöt ja muut kasvihuonekaasupäästöt	Toimintojen CO2-eqv. päästöt (määritetään tavoite ja seuranta)
		Edistetään vähähiilistä taloutta; hiilijalanjälki on tärkeä valintojen kriteeri.	Hiilijalanjälki, toimintojen ilmasto vaikutusten arviointi
	RESURSSI-TEHOKKUUS	Arvioidaan materiaalien käyttöä ja käytettävien materiaalien kokonaisvaikutusta. Edistetään resurssien tehokasta ja kestävää käyttöä mm. hyödyntämällä kierrätettyjä materiaaleja.	Materiaalien ympäristöluokitukset, kierrätysmateriaalien käyttö (% kaikista materiaaleista)
		Suositaan kotimaisia/paikallisia ja paikallisesti tuotettuja/jalostettuja materiaaleja.	Kotimaiset materiaalit (% kaikista materiaaleista)
	KESTÄVÄ ENERGIATALOUS	Suunnitellaan toimenpiteet joilla maksimoidaan energiatehokkuus ja minimoidaan kokonaisenergiankulutus	Energiatehokkuus-strategiassa määritellään tarkemmat energiatehokkuustavoitteet (esim. matalaenergia-rakentaminen, energiamuodon valinta, julkisten alueiden energiankulutus, energiansäästösovitukset olemassa olevien kohteiden tehokkuuden parantamiseen)
		Tuetaan ja kehitetään uusiutuviin energialähteisiin pohjautuvaa energiahuoltoa	Uusiutuvan energian osuus kaikesta energiankulutuksesta
		Maksimoidaan tehokas ja hajautettu paikallinen energiantuotanto ja varmistetaan energian saatavuus kaikissa tilanteissa ja pitkällä tähtäimellä	Paikallisesti tuotetun energian osuus kaikesta energiankulutuksesta
	KESTÄVÄ VESITALOUS	Asetetaan tavoitteet vedenkulutukselle saatavuus ja vesihuollon infran kapasiteetti huomioiden.	Vedenkulutus/kävijä
		Kerätään ja hyödynnetään sadevettä toiminnoissa jotka eivät edellytä juomaveden käyttöä	Kerätty sadeveden määrä ja osuus kaikesta vedenkulutuksesta
		Luodaan tehokas vesihuollon infrastruktuuri ja kestävä jätevesihuolto, jota ylläpidetään pitkällä tähtäimellä. Vesivesojen sijaan suositetaan nykyaikaisia kuivakäymälöitä.	Käsiteltävien jätevesien määrä/kävijä
SULJETUT KIERROT	Suunnitellaan jätehuolto kestävästi pyrkimyksenä jätteen määrän vähentäminen, kierrätys ja materiaalien tehokas hyödyntäminen	Jätteen määrä jakeittain ja kierrätysaste	
	Hyödynnetään sisäiset energiavirrat tehokkaasti	Paikallisesti tuotetun energian osuus kaikesta energiankulutuksesta; hyödynnetyt energiavirrat (esim. hukkaenergian talteenotto/hyödyntäminen)	
	Suositaan jätevesien ja biologisen jätteen paikallista käsittelyä ja hyödynnetään syntyvät sivutuotteet, mm. biokaasu	Paikallisesti käsiteltävät jätevedet/bioperäiset jätteet; biokaasun tuotanto	
SISÄILMASTO	Varmistetaan korkealaatuinen sisäilma; miellyttävä lämpötila, valaistus ja terveellinen sisäilma.	Sisäilmaluokka	
	Älykkäät järjestelmät mahdollistavat ilmastoinnin ja valaistuksen sopeuttamisen käyttäjien tarpeisiin käytössä olevien tilojen mukaan.	Käyttöasteen mukainen ilmastointi ja valaistus säästää kustannuksia ja energiaa ja parantaa käyttäjäkokemusta	
INNOVAATIO-YMPÄRISTÖN TUKEMINEN	Hyödynnetään uusia cleantech –ratkaisuja ja tarjotaan mahdollisuuksia uuden teknologian testaamiseen ja pilotointiin	Toteutetut pilottihankkeet, saavutetut päästövähennykset tai muut hyödyt (määritellään projektikohtaisesti)	
	Helpotetaan uusien ideoiden ja innovaatioiden käyttöönottoa osallistamalla tutkimushankkeisiin	Osallistuminen tutkimus- ja kehityshankkeisiin, toteutuksessa huomioituiden kehittämisideat	
TUTKIMUS JA KEHITYS	Itämeren kestävä hyödyntäminen	Osallistuminen tutkimushankkeisiin, syntyneet innovaatiot; Itämeren kestävään hyödyntämiseen tähtävään liiketoiminnan voluumi; työpaikat	

